

rodna gruda

marec 1975
številka 3
letnik 22

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

slovenija

začasno na tujem

Na Sinjem vrhu nad Vipavsko dolino

Foto: Ančka Tomšič

Izdaja — Published by

Slovenska izseljenska matica
Tel.: 061/20-657

Naslov — Address:

61001 Ljubljana
Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon: 061/23-102 — uredništvo, 061/21-234 —
uprava

Uredniški svet

Anton Ingolič (predsednik), Matjaž Jančar, Fran-
ce Poznič, Franci Stare, Andrej Škerlavaj, Martin
Zakonjšek

Uredniški odbor

Janez Kajzer, Jože Olaj, Ernest Petrin, Jože Pre-
šeren, Ina Slokan, Mila Šenk, Juš Turk

Glavni urednik

Drago Seliger

Odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Ina Slokan

Upravnica

Vera Valenci

Oblikovalec

Jože Boncelj

Prevajalca

Milena Milojevič-Sheppard / angleščina
Alberto Gregorič / španščina

Letna naročnina

Jugoslavija 50.— din (posamezni izvod din 5.—),
Argentina 5.— am. dol., Avstralija 4,5 avstr. dol.
ali 2,50 Lstg., Avstrija 115 Asch, Belgija 220
Bfr., Brazilija 5.— am. dol., Danska 35.— Dkr.,
Finska 20.— Fm., Francija 25.— FF, Holandija
16.— Hfl., Italija 3.500 Lit., ZR Nemčija 16.— DM,
Norveška 33.— Nkr., Švedska 24.— Skr., Švica
19.— Sfr., Velika Britanija 2,50 Lstg., Kanada 5.—
kan. dol., U.S.A. 5.— am. dolarjev.

Plačila naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun: 50100-620-010-32002-575 pri Ljub-
ljanski banki

Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni na-
kaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica«, v priporočenem pismu

Payment from Abroad

Assignment to our account no. 50100-620-010-
32002-575 at Ljubljanska banka, or by interna-
tional money order, or by check — addressed
to »Slovenska izseljenska matica« — in regi-
stered letter

Revija izhaja vsak mesec — 7. in 8. številka
izideta skupno

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/73 z dne 24. 7. 1973

Tisk — Printed by

Kočevski tisk, Kočevje

Iz vsebine

Iz vaših pisem	2
Na kratko	4
Po domačih krajih	6
Pred vrnitvijo iz Avstralije	7
Misel nanje ne sme umreti	9
Štiri slavne Slovenke	10
Kleklji še vedno pojejo v noč	12
Slovo lucijskih solin	13
Dobro vince in lepa dekleta iz Višnje gore	14
Ljubezen do vezenin	16
Praznik odseljencev	17
Vsako drugo soboto na radijskih valovih	18
ENGLISH SECTION (I)	19
ZAČASNO NA TUJEM (II)	19
Naši po svetu	27
Slovenske železarne	31
Pot do enakopravnosti	32
Otrok je zajokal	33
Človek živi in umira (Ferdo Godina)	34
Naša beseda	36
Filatelija	37
Otroci berite	38
Krožek mladih dopisnikov	39
Gledališče, moje veselje	40
Vaš kotichek	41
Lastovke se vračajo v gnezdo	43
Tiskovni sklad	44

Mlada slovenska gledališka
in filmska igralka Marjeta
Gregorač

Foto: Egon Kaše

iz vaših pisem

Zelenci, izvir Save

Pogosto berem pritožbe naročnikov, da Rodna gruda prihaja z veliko zakasnitvijo. V nasprotju s temi lahko ugotovim, da k meni prihaja sorazmerno hitro, če računamo daljave. Tako ni redkost, da pride številka že ob koncu navedenega meseca, kar menim, da je zelo hitro. Revija me ne le spominja na lepe slovenske kraje in mi nudi lepo slovensko branje, temveč me zanima tudi kot zbiralca znamk in zaradi številnih drugih zanimivosti.

V 9. številki za leto 1974 ste objavili sliko izvira Save, Zelenci. Ob tem sem se spomnil na moja otroška leta, ko sem tam hodil okoli leta 1925. Res pa je, da nisem vedel, da se izvir Save Dolinke imenuje Zelenci. Ali je to ime novejšega izvora?

JANEZ PRIMOŽIČ
CARINA, QLD., AVSTRALIJA

Še Puštale

Rada bi se vam zahvalila za obširen sestavek o Koroški Beli. Tako sem lahko mojemu možu in otrokom pokazala, kje sem se rodila. Upam, da boste kdaj v prihodnje objavili tudi dopis o Puštalah nad Grgarjem. Dopisnik naj se oglasi tudi pri hiši št. 197, kjer živijo starši mojega moža.

VICKY MRAK
ST. ALBANS, VIC., AVSTRALIJA

Videm ob Ščavnici

Rodno grudo težko pričakujem, saj me zanima vse, kar se dogaja v domovini. Če stopite kdaj v Videm ob Ščavnici, kjer je moj rojstni dom, vas prosim, da fotografirate tudi novo cerkev. Rad bi vedel, če je že gotova. Pozdravljam vse v uredništvu in vse Slovence širom sveta.

JEAN TRSTENJAK
FANJEAUX, AUDE, FRANCIJA

Pozabljene lastovke

Devet let že živim na Švedskem in sicer v Landskroni, ki mi je tudi najljubše mesto v tej deželi. Sem tudi reden naročnik Rodne grude in poslušalec radijske oddaje za izseljence ob sobotah zvečer. Moram reči, da mi je naša glasba

največja uteha po domovini. Sem tudi član ansambla »Lastovke« iz Landskrona in član društva »Triglav«. Zdi se mi, da je ansambel Lastovke precej pozabljen v uredništvu Rodne grude, kljub temu pa lepo napreduje in ima velike uspehe tudi z lastnimi izvedbami.

Rar bi tudi, da bi se naše melodije kdaj slišale tudi na valovih ljubljanskega radia. Kam naj se obrnemo za to?

VINKO KRANJC
LANDSKRONA, ŠVEDSKA

Ne strinjamo se z vami, da je bil vaš ansambel v našem uredništvu pozabljen, saj smo mimogrede že večkrat pisali o vaših nastopih. Seveda pa samostojnega članka o vašem ansamblu doslej še nismo objavili, ker ga nismo prejeli. Ali bi nam vi sami napisali kaj več o Lastovkah? Morda bi se lahko zgledovali po člankih, ki jih objavljamo o drugih slovenskih ansamblih. Glede posnetkov za izseljensko oddajo na radiu pa vam svetujemo, da se še sami obrnete na naslov urednika oddaje: Ernest Petrin, RTV Ljubljana, Tavčarjeva 17 (za oddajo za izseljence).

Glas z Nove Zelandije

Res sem hvaležna mojemu bratu Mihi Glavanu, ker mi je naročil lepo Rodno grudo, ki jo rada prebiram in sem zelo zadovoljna z lepimi slikami, posebno pa še, kadar je kaj novic in slik z Dolenjske. Jaz sem doma iz Reber pri Žužemberku, moj mož pa je doma iz Preserja pri Domžalah. Tudi sin Drago in hčerka rada prebirata English Section. Oba sta zelo ponosna na slike iz lepe Slove-

nije. Lepo pozdravljam vse Slovence doma in po svetu.

DRUŽINA VRHOVNIK
CHRISTCHURCH, NOVA ZELANDIJA

Zlata Rodna gruda

Pošiljam vam mali dar in vsem skupaj v uradu želim vesele praznike in srečno novo leto. Vaša zlata Rodna gruda je res zlata vredna, ker je v njej toliko lepih novic s skoraj vsega sveta, pa še takšne krasne slike iz naše drage domovine Jugoslavije. Jaz sem prišla v Ameriko še v otroških letih in ne morem pozabiti moje rodne grude.

PAVLA GUSDON
CLEVELAND, OHIO, ZDA

Dragi »Zadovoljni Kranjci«

Kot v sanjah ste se pojavili in že vas ni bilo več. Za kratek čas pa ste nam pustili globoke vtise v naših srcih, ki nas bodo spremljali dolgo v prihodnost. Po dolgem času smo bili vsi v duhu spet doma.

ARLANDA, KIRO IN VSI OSTALI ROJAKI
IZ EDMONTONA, KANADA

Dopisovanje z vrstniki

Ob priliki bi želel, da bi objavili kako fotografijo Rogaške Slatine, tega lepega zdraviliškega kraja, od koder so doma moji starši. Zelel bi, da bi objavili moj polni naslov, ker si želim dopisovati z mojimi vrstniki z vseh koncev sveta. Star sem 30 let.

JANEZ KREGAR
SÄTUNAVÄGEN 9c/1
19500 MÄRSTA, SWEDEN

TRNOVSKA VAS

VITOMARCI

BESTERNIK

CERKEVJAK

Razglednica iz Slovenskih goric, ki nam jo je poslala s prošnjo za objavo naročnica Zalika Horvat iz Desternika

Kdo podpira tri vogale?

Spet smo si nakopali jezo nekaterih bralcev. Prvi dve številki našega novega letnika sta toliko zamudili, da smo dobili nekaj pisem, predvsem iz evropskih držav, v katerih bralci ne le prosijo, temveč tudi zahtevajo, da bi številko prejeli vsaj v prvih dneh vsakega meseca. Naj so bila nekatera pisma tudi nepodpisana, vsa smo skrbno prebrali in ugotovili, da moramo res nekaj ukreniti. Pogovorili smo se s tiskarno, ki nam je seveda navajala objektivne razloge za to zamudo, seveda pa s tem ne menimo, da bi bili ti razlogi sploh opravičljivi. Naša edina želja je, da bi bili z revijo in tudi s pravočasnim prejemanjem zadovoljni predvsem bralci, zato smo že storili prve korake, da bi zagotovili reviji redno izhajanje. Želimo tudi, da bi vsaj v evropskih državah naročniki prejeli revijo že do prvega v mesecu za naslednji mesec. To pomeni, da bi morala biti revija tiskana že teden dni prej. Upamo, da nam bo uspelo tak red vpeljati že v najbližji prihodnosti in da bomo tako, vsaj z izhajanjem, zadovoljni vsi. Popolnoma se strinjam tudi z rojakom Jožetom Slakom iz Stuttgarta v ZR Nemčiji, ki nam piše, da nihče noče brati starih časopisov.

Za zamudo v preteklih mesecih se v imenu uredništva in tiskarne vsem prizadetim bralcem lepo opravičujem, upam pa obenem, da so našli v reviji kljub vsemu nekaj branja zase. Trudimo se namreč, morda ste to tudi sami opazili, da bi objavljali v reviji večidel tako gradivo, ki ima trajno vrednost in torej ne zastari.

V pričujoči številki naše revije smo nekoliko več prostora namenili našim ženskam. Prebrali boste lahko nekaj sestavkov, ki bodo prav gotovo zanimivi tako za bralce kakor za bralke. Predvsem mislim ob tem na sestavke o sodelovanju žensk v slovenskem narodnoosvobodilnem boju in na drugi sestavek o nekaterih Slovenkah, ki so si pridobile velik ugled tudi v svetu. Seveda bi o tem lahko napisali še veliko, predvsem bi lahko pisali tudi o številnih naših izseljenkah, ki so daleč v tujem svetu morda prav one največ prispevale k temu, da se je ohranilo in da se še ohranja slovenstvo, v marsikaterem kraju pa so prav ženske temelj, na katerem stoje številna naša društva.

Osebnostnim nimam rad bučnih, zlaganih praznovanj dneva žensk, kakršna uprizarjamo ponekod pri nas doma. Želim si, da bi se uveljavil v svetu tak odnos do žensk, da bi postal tak dan sploh nepotreben. In marsikdo bo rekel, da je tako že zdaj. Morda res.

Vseeno pa: vsem bralkam in naročnicam, dopisnicam, vsem rojakinjam po svetu najboljše želje ob mednarodnem dnevu žensk!

JOŽE PREŠEREN

Zerovnica pri Grahovem na Notranjskem

Foto: Janez Zrnec

Hvala za — opomin

Prav lepo se vam zahvaljujem, da me opominjate, da vam dolgujem za tako dolgo. Pošiljam vam naročnino za štiri leta, kmalu pa vam bom še poslala, ker ne bi rada ostala brez Rodne grude, ki jo zelo rada berem, da izvem, kaj se dogaja pri vas. Če mi bo zdravje dopuščalo, bom tudi letos obiskala Jugoslavijo in se bom oglasila tudi pri vas, da se kaj pogovorimo. Hvala za potrpežljivost.

MARY SKUŠEK
MILWAUKEE, WIS., ZDA

Hvala koledarju

Cestitam vam in vas pohvalim za letošnji koledar, ki je res lepa in zanimiva knjiga. Mene je najbolj zanimal članek »Naše meje so nedotakljive« in Anne Krasne »Obletnice in spomini«. Ker sem eden izmed tistih, zdaj že redkih Slovencev, ki smo med drugo svetovno vojno moralno in materialno pomagali Sloveniji, kakor smo pač znali in mogli, hranim nekaj slik, zahvalnih pisem, vabil in drugega gradiva.

L. TRČEK
ISLINGTON, ONT., KANADA

Slike iz Rezije

Malo sem v zamudi z naročnino, pa mi oprostite. Želim vam, da bi še naprej tako lepo pisali v Rodni grudi. Moj mož je Italijan in je na pol slep, a vseeno rad gleda slike iz lepe Slovenije. Če vam bo mogoče, objavite kdaj sliko iz Rezije.

IVANKA LETTIG
WALDSTETTEN, ZR NEMČIJA

Rojakinja Mary Skušek z nečakom Francijem Zajcem iz Domžal

na kratko

Povezava z deželami v razvoju

Gospodarska nujnost je, da se Jugoslavija in tudi SR Slovenija kar najbolj poveže z velikimi tržišči dežel v razvoju, saj je znano, da ima tudi naša republika velik zunanjetrgovinski primanjkljaj. To so poudarili v obrazložitvi resolucije o gospodarskem sodelovanju z deželami v razvoju, ki jo je pred slovensko skupščino podal podpredsednik slovenskega izvršnega sveta Rudi Čačinovič.

Razširjena slovenska vlada

Na zadnjem januarskem zasedanju slovenske skupščine je predsednik izvršnega sveta SR Slovenije podal obrazložitev predloga, s katerim so dopolnili slovenski izvršni svet. Kot njegove osnovne naloge v prihodnjem obdobju je poudaril sprejem novega srednjeročnega plana za razvoj Slovenije v letih 1976 do 1980, oblikovanje dolgoročne razvojne politike in prilagajanje celotnega družbenoekonomskega sistema novim ustavnim rešitvam.

Slovenska vlada po novem šteje 26 članov, doslej jih je imela 20, namesto treh pa bo imela odslej štiri podpredsednike.

Sestav slovenske vlade je naslednji:

predsednik Andrej Marinc, podpredsedniki: Rudi Čačinovič, Zvone Dragan, Roman Albreht in dr. Avguštin Lah; člani: Mihael Butara, dr. Anton Fazarinc, Pavel Gantar, Livio Jakomin, Ivo Klemenčič, Stefan Korošec, Marjan Lenarčič, Miran Mejak, Boris Mikoš, Eva Naglič, Marjan Orožen, Marjan Osolnik, dr. Milan Osredkar, Milica Ozbič, Drago Petrovič, Miloš Šulin, Andrej Ujčić, Ela Ulrih, Jože Zankonjšek in Milovan Zidar.

Sprejem za duhovnike

Predsednik komisije SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi Rudi Čačinovič je 31. januarja priredil tradicionalni novoletni sprejem za predstavnike ver-

skih skupnosti iz Slovenije. Med gosti je bilo tudi vseh pet slovenskih škofov, predstojniki redovnih družb in večje število profesorjev ljubljanskega in mariborskega oddelka teološke fakultete. Navzoči so bili tudi predstavniki slovenske evangeličanske, starokatoliške, adventistične, baptistične in še nekaterih drugih manjših verskih skupnosti. V svojem odgovoru na pozdrave in želje, ki jih je izrekel Rudi Čačinovič, je ljubljanski metropolit dr. Jože Pogačnik poudaril, da so »pripadniki katoliške Cerkve po svojem notranjem diktatu lojalni in vdani državljeni in že zato patriotični.« Nato je dejal, da rimsko-katoliška cerkev in njeni duhovniki odklanjajo politizacijo vere in da si žele dobre odnose z oblastmi. »V vzajemnem prizadevanju,« je ob koncu poudaril dr. Jože Pogačnik, »za materialni in duhovni napredek naj država in verske skupnosti složno skrbijo za ugoden razvoj in srečo skupne domovine.«

Proslave tridesetletnice

Osrednja slovenska proslava 30-letnice osvoboditve bo 10. maja v Ljubljani, kjer bodo odkrili spomenik revoluciji, posamezne proslave pa bodo imele tudi v vseh večjih slovenskih krajih.

Osrednja jugoslovanska proslava pa bo 9. maja v Beogradu, kjer bo velika parada jugoslovanskih oboroženih sil.

Energetiki več pozornosti

V prihodnjih petih letih bomo v Jugoslaviji zgradili več novih elektrarn, kot smo jih zgradili od konca vojne pa do začetka letošnjega leta. Nove elektrarne bodo imele skupno zmogljivost 11.000 megavatov (zmogljivost sedanjih elektrarn znaša 8500 megavatov). Da bodo nove elektrarne lahko delale z vso zmogljivostjo, bo treba na leto izkopati 30 milijonov ton premoga več, rudnik urana pa bo moral zagotoviti 117 ton nuklearnega goriva.

Trenutno gradimo v Jugoslaviji 27 hidrogenih termoelektarn, od katerih bodo začele nekatere delovati že letos. V gradnji je že tudi naša prva nuklearna elektrarna v Krškem, ki jo skupno gradita Slovenija in Hrvaška, po tem dogovoru pa bosta obe republiki zgradili še drugo nuklearno elektrarno v bližini Zagreba. Pripravljajo tudi že načrte za tretjo tako elektrarno, ki bo prišla na vrsto prihodnje desetletje.

Slovenski gospodarstveniki v Afriki

Ljubljanska banka je v Abidjanu, glavnem mestu Slonokoščene obale, odprla svoje predstavništvo, ki pa bo razen banke zastopalo tudi slovensko gospodarstvo kot celoto. Tako sodelujejo pri tej akciji še Emona, Slovenijales, Tehnoimpeks, Tomos in Rudis.

Drugi slovenski knjižni sejem

V času praznovanja slovenskega kulturnega praznika so slovenske založbe na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani že drugič pripravile slovenski knjižni sejem, na katerem so si obiskovalci lahko ogledali blizu 2000 knjižnih izdaj, ki so izšle v Sloveniji v zadnjih dveh letih. Na sejmu sta sodelovala tudi Slovenska ter Narodna in univerzitetna knjižnica, ki sta pripravili razstavo slovenskih literarnih del v tujih jezikih.

Avseniki za onkološki inštitut

V ljubljanskem onkološkem inštitutu so dobili pred nedavnim kriokirurški aparat, prvo tako napravo v Jugoslaviji. Z njo bodo operirali tumorje po posebnem postopku, z zmrzovanjem, kar ima velike prednosti pred klasičnimi operativnimi posegi. To napravo sta onkološkemu inštitutu kupila brata Slavko in Vilko Avsenik.

Koprska luka raste

V koprski luki gradijo 200 metrov nove operativne obale, ob kateri bodo zgradili 70.000 kvadratnih metrov odprtih skladišč. Nova obala je tudi začetek gradnje velikega kontejnerskega terminala. Zdaj ima koprsko pristanišče na voljo 320.000 kvadratnih metrov skladiščnega prostora, od tega približno polovico pokritega. V koprski luki se pripravljajo tudi na gradnjo velike nove hladilnice, pri kateri bo kot investitor sodelovalo tudi neko madžarsko podjetje.

V Šoštanju nova elektrarna

V Šoštanju so pred kratkim postavili temeljni kamen za novo termoelektrarno Šoštanj IV, ki bo po načrtih zgrajena do sredine leta 1978. Z dograditvijo tega, četrtega bloka, termoelektarne Šoštanj bo to največja termoelektrarna v Jugoslaviji. Njena zmogljivost bo 745 megavatov.

»Fluor Utah« za Žirovski vrh

Slovenski gospodarstveniki so pred nedavnim podpisali pogodbo s tvrdko »Flour Utah« iz Združenih držav Amerike za izdelavo inženiringa za izkoriščanje rudnika urana na Žirovskem vrhu.

Sklad Zinke Kunc v Ameriki

Na newyorški univerzi so ustanovili sklad, ki se imenuje po prvakinji Metropolitanke opere, naši rojakinji Zinki Kunc-Milanov. Z denarjem bodo štipendirali talentirane pevce, ki jih bo pevka sama izbrala. Ob tej priložnosti so v New Yorku priredili sprejem v čast prvakinje in v

počastitev dvestoletnice ameriške neodvisnosti ter jugoslovansko-ameriškega kulturnega sodelovanja.

Umrli je pesnik Pohorja

V 82. letu življenja je v Rušah 3. februarja umrl slovenski pesnik esejist in literarni kritik Janko Glazer. Njegove najbolj znane knjige so: Pohorske poti, Čas — kovač, Ob jesenskem ekvinokciju, Pesmi in napisi in Pohorje. Janko Glazer je za svoje življenjsko delo prejel tudi Prešernovo nagrado.

IMV postaja velika tovarna

Industrija motornih vozil bo letos izdelala 5.360 dostavnih vozil (kombijev) z Renaultovim motorjem, 20.000 avtomobilov renault 4, 5.000 R 12 in okrog 150 R 16. Poleg tega bodo tovarne v Novem mestu, v Brežicah in v Belgiji izdelale še več kot 27.000 avtomobilskih turističnih prikolic.

Po pogodbi, ki jo ima IMV s francoskim Renaultom, bodo letos izvozili v Francijo za okrog 40 milijonov FF avtomobilskih delov. V avtomobilih R 4 pa bo do konca leta že večina vgrajenih delov izdelana doma.

Najboljši filmi sveta

V Beogradu se je v začetku februarja začel mednarodni filmski festival FEST 75, na katerem so prikazali okrog 40 filmov z oznako »najboljši filmi sveta«. To so bili številni filmi znanih filmskih producentov, ki so bili pred tem že nagrajeni na drugih mednarodnih filmskih festivalih.

Prešernove nagrade 1975

Na predvečer slovenskega kulturnega praznika so v dvorani slovenske filharmonije podelili letošnje Prešernove nagrade za dosežke na kulturnem področju. Ta najvišja slovenska priznanja so letos prejeli: akademski slikar in profesor Zoran Didek za življenjsko delo in za razstavo v letu 1974, akademik dr. Bratko Kreft za življenjsko delo na področju literarne in gledališke umetnosti, Frane Milčinski-Ježek za življenjsko delo na področju RTV, filma in literature, skladatelj Pavel Šivic za umetniške in pedagoške dosežke na področju glasbe in pianistka Dubravka Tomšič-Srebrotnjakova za vrhunske umetniške dosežke na področju glasbene ustvarjalnosti.

Nagrade Prešernovega sklada pa so prejeli: Delavska godba iz Trbovelj za izredne uvrstitve med pihalnimi orkestri doma in v tujini, Bogomir Fatur za pesniško zbirko »Minute tišine«, Mile de Gleria za filmsko kamero, Mina Jerajeva, igral-

Vrsta velikih smučarskih tekmovanj, ki bi morala biti to zimo v naši državi, je odpadla zaradi pomanjkanja snega. Slovenci pa smo letos še posebno lahko ponosni na našega mladega smučarja Bojana Križaja, ki je na tekmovanju v tujini dosegel nekaj izrednih uspehov, morda celo največjih, kar jih je dosegel slovenski smučarski šport doslej. Razen visokih uvrstitev na številnih mednarodnih tekmovanjih je postal Bojan Križaj tudi evropski mladinski prvak v slalomu.

Dva različna modela, ki sta bila prikazana na modni reviji v okviru modnega sejma na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču.

Srebrne kolajne za Jugoslavijo

Na 33. svetovnem namiznoteniškem prvenstvu v Kalkuti v Indiji so Jugoslovani osvojili tri srebrne medalje za druga mesta. Najprej so si priborili drugo mesto v ekipnem tekmovanju — za Kitajsko, nato pa je dobil srebrno medaljo še Anton Stipančič med posamezniki, med moškimi dvojicami pa sta si jo priborila Šurbek in Stipančič. Jugoslovani smo z bero medalj v Indiji zadovoljni, čeprav nekateri pravijo, da se nam je zlato izmuznilo le za las.

Nova potovalna agencija v Torontu

Kanadski slovenski rojaki, posebej še tisti iz okolice Toronta, bodo letos v velikem številu potovali v Slovenijo z novo slovensko potovalno agencijo Emona Travel. 27. junija bosta odleteli iz Toronta v domovino kar dve letali s slovenskimi potniki, med katerimi bo tudi skupina slovenskih športnikov — nogometašev in odbojkarjev ter zabavni ansambel »Pomurski trubadurji«. Datum vrnitve v Kanado si bodo potniki lahko izbrali v času od 4. do 26. avgusta.

Vsi, ki želijo potovati s to skupino, se še lahko prijavijo na naslov: »Emona Travel Bureau«, 826 Brown's Line, Toronto, Ont., tel.: 251-1124. Cena potovanja za odrasle znaša \$ 389.00, za otroke do 12. leta pa \$ 379.00.

ka mladinskega gledališča v Ljubljani, Tomaž Kržišnik, akademski slikar, Florjan Lipuš za prozo »Zgodbe o čuših«, Ciril Oblak in Fedja Klavora za arhitekturo tovarne Gorenjska oblačila v Kranju in letališče Brnik, Stane Raztresen, igralec slovenskega gledališča v Trstu, Ivan Seljak-Čopič, akademski slikar za ciklus razstav v zadnjih letih in oblikovalec Matjaž Vipotnik za oblikovanje plakatov.

Uvodni govor ob podelitvi nagrad je imel Andrej Ujčič, član slovenskega izvršnega sveta in predsednik republiškega komiteja za kulturo, po proslavi pa je v prostorih slovenske skupščine za vse dobitnike Prešernove nagrade in goste priredil sprejem predsednik predsedstva SR Slovenije Sergej Kraigher.

»Dan ljubezni« v Stockholmu

Na letošnjem festivalu za pesem Evrovizije, ki bo 22. marca v Stockholmu, bo Jugoslavijo zastopala pesem slovenskih avtorjev Tadeja Hrušovarja in Dušana Velkaverha »Dan ljubezni«. To pesem je na nedavnem festivalu v Opatiji izbrala posebna strokovna komisija, kot najboljšo pesem na festivalu pa jo je izbrala tudi žirija publike. Pesem izvaja zbor »Pepel in kri«, ki je imel na opatijskem festivalu dvanajst članov.

po domačih krajih

V **Škofji Loki** se že pripravljajo na letošnji izseljenski piknik 4. julija. Pravijo, da bo program posebej zanimiv, ker bodo nastopajoči ansambli poleg domačih pesmi in glasbe prikazali tudi nekatere stare slovenske domače običaje, ki so bili včasih v navadi na našem podeželju in je prav, da z njimi seznanimo posebej naše mlajše rojake, ki jih več ne poznajo. Starejši pa bodo ob njih obujali mladostne spomine.

Na **Jesenicah** so 20. januarja našli v kupeju mednarodnega potniškega vlaka nekaj nad dve leti starega spečega dečka. Potnica v sosednjem kupeju je povedala, da je mlajša bleda ženska z otrokom v naročju vstopila na vlak blizu Innsbrucka, izstopila pa blizu Beljaka. Otročička, ki je bil hudo sestradan in očitno podhranjen, so začasno sprejeli v oskrbo v jeseniški bolnišnici, kjer se je takoj vsem priljubil s svojo prijaznostjo. Fantek je star nekaj nad dve leti, ima rjave

»Uvoženi« najdenček z medicinsko sestro v jeseniški bolnišnici

velike oči, širok nasek, koničasto bradico in skoraj rdečkaste lase. Njegove otroške govornice še niso uspeli razvozlati, lahko bi bila tudi turška ali grška. Malega, lju-beznivega Cicka, kakor so ga poimeno-

vali, dokler ne zvedo za njegovo pravo ime, je začasno vzela v svoje varstvo jeseniška socialna delavka. Za otrokovo materjo poizvedujejo.

V **Pišecah na Bizeljskem** so obnovili stari mlin pod izviro Gabernice, katero so pod cesto v slapovih speljali po strmem pobočju nad vasjo. Mlin, ki je v ponos tamkajšnjemu turističnemu društvu in krajevni skupnosti, ni le turistična zanimivost tega kraja, ampak tudi pridno melje koruzo in druga žita Pišečanom.

V **Ljubljani** je bil na Gospodarskem razstavišču dvajseti sejem mode pod geslom »Moda 75«. Na njem je sodelovalo nad 250 razstavljalcev iz vse države, ki so prikazali najnovejše modele naših izdelovalcev modnih tkanin, trikotaže in pletenin, obutve, usnjenih oblačil in galanterije. Sejem si je ogledalo 55.000 obiskovalcev, med katerimi je bilo veliko poslovnih ljudi, ki so podpisali številne poslovne dogovore. Razstavljalci najlepših in najbolj izvirnih izdelkov so prejeli tudi tradicionalno priznanje »ljubljskega zmaja«.

Na **Ajbi pri Plavah** bo začela letos spomladi, če bodo preizkusi dobri, obratovati mini elektrarna na Soči, ki bo poprečno lahko dajala, kakor so strokovnjaki izračunali, na leto 12 milijonov kilovatnih ur električne energije. Mini elektrarna Ajba bo prva te vrste v Jugoslaviji. Opremo zanjo sta izdelali domači tovarni Litostroj iz Ljubljane in tovarna Rade Končar iz Zagreba. Nova hidroelektrarna bo spadala v sklop hidroelektrarne Plave.

V **Novi Gorici** je začel pred nedavnim z delom center za izredni pouk strojništva. Za to šolanje se je prijavilo kar 70 študentov. Zato se odgovorni v občini dogovarjajo s predstavniki posameznih fakultet ljubljanske univerze za razširitev tega študija ter za ustanovitev rednega oddelka ekonomske fakultete. V Novi Gorici bodo v naslednjih dveh letih na novo zaposlili blizu tri tisoč ljudi. Med temi bodo potrebovali okrog tristo ekonomistov in sto trideset strojnih inženirjev.

V **Novi Gorici** so nedavno začeli graditi dom za upokojence. Imel bo 155 postelj v sobah z eno ali dvema posteljama. Vsaka soba bo imela na voljo vodo in sanitarije. Zelo udoben bo tudi bivalni del doma z družabnimi postori. Menza v novem domu bo kuhala tudi dietno hrano in bo obroke po želji dajala tudi na dom. Celoten objekt z opremo bo veljal blizu trideset milijonov dinarjev. Sredstva so prispevala Republiški sklad za pokojninsko zavarovanje in stanovanjska skupnost v Novi Gorici. Računajo, da se bodo prvi stanovalci lahko vselili v dom v četrtku prihodnjega leta.

V **Mariboru** so že konec januarja na tržnici kmetice prodajale sveže gobe marčnice, ki — kakor že samo ime pove — sicer rastejo v marcu in aprilu v borovih go-

zdovih pod mahom. Tudi po gozdovih okrog Celja in Vojnika so nabiralci v tem zimskem času nabrali po več kilogramov teh prvih in tudi zelo okusnih gob. Zaradi letošnje nezimske zime so se tudi marčnice očitno »zmotile« in prezgodaj pokukale na beli dan.

Na **Ptaju** so zdravniki na kirurškem oddelku mestne bolnišnice nedavno opravili zelo uspešno in svojevrstno operacijo. Osemindesetletnemu Leopoldu Bombeku iz Placarja pri Ptaju je cirkularka pri delu skoraj popolnoma odrezala desno roko pod laktjo. Takoj so ga prepeljali v bolnišnico, kjer so bili dežurni zdravniki pred nujno odločitvijo: ali roko, ki je bila že skoraj čisto odrezana, odrezati do konca ali pa se odločiti za zelo komplicirano operacijo in mu prišiti roko nazaj. Odločili so se za operacijo. Operirala sta dežurni zdravnik dr. Milenko Milčič in asistent dr. Miran Vrabl. Operacija je trajala skoraj štiri ure in pacientu so morali dati okrog 2 litra krvi. Zdaj operiranec že lahko pregiba prste na prišiti roki. To se pravi, da je roka oživela. Zdravnik je povedal, da je roka visela na koščku kože in delih mišičevja. Kostni so bile popolnoma zdrobljene. Na srečo pa je ostala nepoškodovana arterija radialnica. To je prva takšna operacija, ki so jo izvedli v ptujski bolnišnici, vendar pa zdravnik meni, da je o njenem popolnem uspehu še prezgodaj govoriti.

V **Murski Soboti** praznuje letos znana tovarna oblačil in perila Mura petdesetletnico obstoja in 25-letnico delavskega samoupravljanja. V tej tovarni je zaposlenih tri tisoč delavcev, večina in to kar 2344 je žensk, ki pa so zares pridne delavke, saj je tovarna med najbolj produktivnimi v Jugoslaviji. Svoje izdelke ima že za dalj časa vnaprej prodane. Polovico izdelkov izvažajo.

V **Sežani** gradijo sodoben dom za upokojence, ki bo izročen namenu letos ob dnevu republike. Dom bo imel 154 ležišč, od tega 34 v negovalnem delu, kjer bodo imeli oskrbovanci na razpolago vso zdravniško nego. V domu bo še 20 eno- in 50 dvoposteljnih sob.

V **Novem mestu** je 3. oktobra v Domu kulture priredil celovečerni koncert Dolenjski oktet v okviru letošnje petletnice njegove ustanovitve. Oktet je zapel pod vodstvom dirigenta Petra Ciglerja vrsto ljudskih umetnih in folklornih pesmi, predvsem takih, ki opevajo Dolenjsko in njene ljudi. Od ustanovitve do jubileja je Dolenjski oktet nastopil več kot 80 krat. Zdaj deluje kot samostojna sekcija pri DPD Dušan Jereb, ki slavi letos 30-letnico delovanja.

V **Brežicah** nameravajo spomladi začeti z gradnjo zelo potrebnega zdravstvenega doma, ki bo veljal, kakor so izračunali, 15,5 milijona dinarjev. Predvidevajo, da bodo 7 milijonov za gradnjo prve faze zdravstvenega doma zbrali že do konca letošnjega leta.

Pred vrnitvijo iz Avstralije

V zadnjem času je prišlo za stalno v domovino več naših rojakov iz Avstralije. Med njimi so nekateri, ki so preživel več kot deset let v tej deželi, nekateri od njih pa so odšli iz Avstralije po nekaj letih bivanja. Nekateri izmed teh delavcev so bili pred odhodom v Avstralijo zaposleni v Jugoslaviji, drugi pa v eni od drugih držav in jih je v Avstralijo potegnila želja po hitrejšem in boljšem zaslužku. Ne glede na to, kakšni so bili vzroki za njihov odhod v Avstralijo, se ob vračanju v domovino skoraj vsi srečujejo z velikimi težavami, do katerih pa ne bi prišlo, če bi se za vrnitev v domovino pripravili vnaprej. Zato bomo v tem časopisu, ki je reden gost v slovenskih domovih v Avstraliji, objavili nekaj napotkov, ki naj bi se jih držali tisti, ki se žele vrniti v domovino. V današnjem sestavku bomo zato govorili predvsem o vprašanjih, ki zadevajo zaposlitev v domovini, delovno dobo in zagotovitev dokumentov že pred odhodom iz Avstralije. O vprašanjih socialnega varstva bo govoril eden od naslednjih sestavkov.

V SR Sloveniji je na voljo veliko prostih delovnih mest. Med njimi največ takih, za katere se zahteva izobrazba poklicne šole, pa tudi delovnih mest s srednjo, višjo in visokošolsko izobrazbo je vedno dovolj. Resnici na ljubo je treba reči, da ob vseh prostih delovnih mestih niso na voljo tudi prosta stanovanja, vendar se tudi pri tem položaj iz dneva v dan izboljšuje. Tudi v bankah je sklenjenih čedalje več pogodb o varčevanju za zagotovitev stanovanja. Do tega varčevanja imajo pravico tudi delavci, ki so zaposleni v tujini, in sicer tako, da s predstavnikom katerekoli jugoslovanske banke sklenejo pogodbo o varčevanju na podlagi katere imajo po preteku dogovorjenega časa pravico do stanovajskega kredita. Tudi delavci iz držav, kjer teh predstavništev nimamo, se lahko obrnejo na naslov v domovini in bodo prejeli vse informacije o tej obliki zagotavljanja stanovanja. Veliko delavcev, ki so zaposleni v tujini, varčuje za stanovanje in tako si po vrnitvi v domovino žele le še delovno mesto. Slovenska služba za zaposlovanje objavlja vsako sredo v časopisu DELO vsa prosta delovna mesta v SR Sloveniji, ki jih ni mogoče pokriti iz vrst domačih delavcev. Objave v tem časopisu so zato namenjene vsem delavcem po svetu, težava pa je v tem, da v nekatere države ta časopis pride že veliko po tem, ko že preneha razpisani pogoj glede roka prijave. V tej zvezi priporočamo, da se kandidati, ki se žele vrniti v domovino, obrnejo na pristojni zavod za zaposlovanje (po novem samoupravna interesna skupnost za zaposlovanje), ki jih je v Sloveniji 9, in sicer v Celju, Kopru, Kranju, Ljubljani, Mari-

Zelen breg na slovenskem Koroškem.

Foto: Ančka Tomšič

boru, Murski Soboti, Novi Gorici, Novem mestu in Velenju. Ti zavodi pokrivajo vse občine v Sloveniji, in razpolagajo z vsemi potrebnimi informacijami ter interenta za delovno mesto povežejo z delovno organizacijo, ki naj bi zaposlila delavce iz tujine. Vsa nadaljnja pot se odvija med delavcem-kandidatom in delovno organizacijo. S tako vnaprej pripravljeno zaposlitvijo se izogne nepotrebnemu čakanju, če se delavec vrne in želi takoj zaposlitev. Te niti ni tako težko dobiti, vendar gre v večini primerov za delavce, ki so v tujini dobili spričevala in diplome o kvalifikaciji in izobrazbi, ki pa jih je treba v domovini priznati (notrificirati). Drugače delovna organizacija ne more delavcu priznati kvalifikacije, za katero je usposobljen. Zato se v takih primerih, ko se odločite za vrnitev v domovino, posvetujte (pismeno) z zgoraj navedenimi zavodi, kako je glede priznanja kvalifikacije ali izobrazbe, sicer pa vse te probleme rešuje Sekretariat za prosveto in kulturo Slovenije, Ljubljana, Župančičeva ul. 3, ki vam bo rad odgovoril na vaše pismo, kako je s priznavanjem kvalifikacije in izobrazbe. To je zaželeno še toliko bolj, ker boste v tem primeru lahko še v Avstraliji iskali potrebno dokumentacijo (spričevalo — prevod, potrdila o usposobitvi in vrsti šolanja, programe šolanja itd.), kar bi vam bilo ob vrnitvi v domovino neprimerno težje.

Drugi problem, ki se tudi pogosto pojavlja, so vprašanja, kako urediti vprašanja delovne dobe v Avstraliji. V tej zvezi je treba takoj povedati, da Jugoslavija še nima sklenjene konvencije o socialni varnosti z Avstralijo in da se v Avstraliji zaslužena delovna doba ne šte-

je v jugoslovansko pokojninsko dobo. Nedavni obisk avstralskega premiera v Jugoslaviji je rahlo porinil v ospredje ta vprašanja, kdaj pa bodo realizirana, še ni mogoče trditi z gotovostjo. Vendar o tem kaj več drugič.

Naslednje vprašanje je ureditev potovanja v domovino. Glede potnega lista velja napotek, da se obrnete na najbližji jugoslovanski konzulat ali veleposlanstvo, kjer vam bodo uredili podaljšanje potnega lista, če imate samo jugoslovanskega, oziroma vas poučili, kaj storiti v primeru, če imate poleg jugoslovanskega še drug potni list. Tudi to zadevo je treba opraviti v pravem času, da ne pride do težav, ko se že odločate za vrnitev. Preden zaključimo, bi vam posredovali naslove zavodov za zaposlovanje, kamor se v primeru vrnitve lahko obrnete s pismom. Da ne bi navajali vseh občin, ki spadajo pod vaš pristojni zavod za zaposlovanje, ne bo nobenih težav, če v pismu navedete, kje je vaše bivališče v Jugoslaviji oziroma kje je bilo vaše zadnje prebivališče. V tem primeru bo vaše pismo prišlo v roke pravemu naslovniku.

Komunalni zavod za zaposlovanje:

- Celje, 63000 Celje, Šlandrov trg 7
- Koper, 66000 Koper, Šmarska cesta 3
- Kranj, 64000 Kranj, Sejmišče 4
- Ljubljana, 61000 Ljubljana, Parmova 32
- Maribor, 62000 Maribor, Gregorčičeva ul. 37
- Murska Sobota, 69000 Murska Sobota, Arh. Novaka 3
- Nova Gorica, 65000 Nova Gorica, Vojkova 1
- Velenje, 63320 Velenje, Šaleška 19 in
- Republiški zavod za zaposlovanje, 61000 Ljubljana, Glinška 12.

FRANCI STARE

Misel nanje ne sme umreti

Poteka trideseto leto svobode. To je leto praznovanj in spominov. Zato naj v tem mesecu, ko praznujemo mednarodni ženski dan, naša misel in preprosta, skromna beseda postoji ob spominu na naša dekleta, žene in matere, ki so sodelovale v narodnoosvobodilnem boju. Pred menoj leže tri velike debele knjige. To je zbornik dokumentov, člankov in spominov z naslovom »Slovenke v narodnoosvobodilnem boju«, ki ga je pred leti izdal zavod Borec v Ljubljani. Od leta 1957 so sistematično zbirali gradivo za te knjige. Veliko požrtvovalnih zbiralcev z vseh koncev naše dežele je zbralo veliko dokumentov, člankov in spominskih zapisov, ki govore o tem, kako množično in raznoliko je bilo sodelovanje slovenskih žena na vseh področjih našega narodnoosvobodilnega boja in to ne le v okviru svoje ženske organizacije — Antifašistične fronte žena. Pripovedujejo o tem, kaj vse so delale, kakšne težave in ovire so premagovale, koliko bridkim prizkušnjam so bile izpostavljene.

Listam, listam po teh knjigah in se na njihovih straneh srečujem z vsemi temi našimi ženami: mladimi, starejšimi in starimi, z delavkami, kmeticami, z izobraženkami, od katerih večine že zdavnaj ni več. Kje vsepovsod so raztreseni njihovi grobovi, kam so vetrovi raznesli pepel tistih, ki so zgorele v krematorijskih pečeh taborišč. Po nekaterih so poimenovali naše šole, tovarne, kulturne domove, ulice, spomin na premnoge pa je ostal zapisan le v srcih tistih, ki so jih poznali.

Kako se je kalila revolucionarna zavest naših žensk

To je bilo že pred vojno, v letih gospodarske krize, brezposelnosti in kapitalističnega izkoriščanja in špekulacije. V demonstracijah proti naraščajoči draginji, v rudarskih in tovarniških stavkah žene niso le podpirale svojih mož, ampak so tudi samostojno vodilno nastopale. O tem pripoveduje tudi dokument: Poročilo rudniškega ravnateljstva iz Trbovelj generalnemu ravnateljstvu Trboveljske premogokopne družbe v Ljubljani med rudarsko stavko decembra leta 1939, ki v uvodu pravi: »Danes je rudniško ravnateljstvo zaupnim potom poznalo, da vodijo glavno teroristično akcijo proti delavoljnim delavcem (stavkokazom op. ur.) žene rudarjev Pušnik Jožefa (Marija), Čamar Cirila (Marija), Grošelj Rudolfa in Šere Franca, vse stanujoče v Lokah št. 226 na Tereziji.«

Poročilo zatem podrobno opisuje »teroristično« in njihove moze ter zaključuje: »Iz prednjega se zanesljivo da sklepati, da tvori gornja skupina žensk vodilno teroristično celico, ki pod vodstvom in direktivami nekega tajnega ekstremnega akcijskega odbora in s podporo večjih skupin nerazsodnih žensk skuša ustrahovati vse delavoljne delavce tukajšnjega rudnika.«

Odkopavale so pobite in iskale svoje

Na strani 375 pravi poročilo varnostne službe (VOS) o želimeljskih žrtvah avgusta 1942:

»Strahote julijskega divjanja fašistov prihajajo na dan. Pet žensk iz okolice Iga se je odločilo, da bodo odkopale in preiskale mrtvece v Iškem Vintgarju, če so njihovi pogrešani med njimi. Vsa njihova posestva so požgana, brez sredstev so, s tem, da bodo drugim odkopale sinove in moze, bi zaslužile vsaj malenkost. Ko so kopale, so jih obstreljevali belogardisti. Ko so zjutraj hodile v Iško, so se iz njih norčevali: »Greste odkopat tiste, ki ste jim na Rab pošiljale pakete?« Nudili so se žalostni prizori. Sestra je odkopala brata, ki so ga videli na kamionu v Ljubljani, da so zabrisali sled. Prišla je žena iz pet ur oddaljene vasi. V rjuho je zavila svojega moža! »Samo pet lir vam lahko dam, vse je požgano.« Prekladale so mrtve, v jamah jih je bilo po 46 in še več in iskale znanke. V neki jami so našle 24 želimljanov. Ležali so v dveh vrstah, tako da so imeli glave skupaj. Ko so naprosili domačini, da se jih v farah pokoplje, je župnik iz želimelj Ciril Milavec izjavil, da on ne prevzame odgovornosti, kajti mož od Flajsove je v hribih, svak od Kramarjeve pa je celo politični komisar. Skratka, če se kaj zgodi, on ne more odgovarjati. Tako se je zgodilo, da so ostali mrtvi napol izkopani v Iški, ženske, ki so jih odkopavale, pa bodo kaznovane!

Bila je majhna in drobna, a v svoji požrtvovalnosti velika

Terezija Petriceva, roj. Težakova iz Ravnacev v Beli krajini, je imela moža v partizanih. Njen dom pa je bil vselej odprt borbem. Deset dni je bila tam na oddihu tudi slovenska delegacija, ko se je vračala z zasedanja AVNOJ v Jajcu. V njeni hiši je bilo skladišče papirja in raznega gradiva za belokranjsko tehniko, ki je bila v tej vasi skoraj leto dni. Tere-

zija je z moževimi starši, ki so bili že v letih, in z otroki obdelovala polja in skrbela za hrano za družino in partizane, ki so se stalno oglašali. Jeseni l. 1943 po vdoru Nemcev v Belo krajino je ponoči vozila municijo partizanov iz skladišča blizu Suhorja. Po neznani temni poti je vozila voz, nad njo so rohnela nemška letala. Srečno je prispela in se na smrt utrujena, a zadovoljna vrnila domov proti jutru.

V Žumberku je bila slovensko-hrvaška vojna partizanska bolnišnica, ki jo je bilo treba stalno oskrbovati z drvimi. Zima leta 1943/44 je bila zelo huda in skoraj vsak dan je bilo treba v tri ure oddaljene gorjanske hoste po drva. Poleg vseh domačih del je šla Petriceva z edinim volom, ki je ostal pri hiši, skoraj vsak dan na dolgo pot v Gorjance. Nekega dne, ko je vihar nanesel izredno visoke snežne zamete, so iz bolnišnice spet sporočili, da je zmanjkalo drv. Petriceva se ni obotavljala. Vpregla je vola in šla na pot. Pridružil se ji je priletni sosed s prav takšno vprego. Ko sta se vračala iz Žumberka, se je že mračilo. Vihar je nakopičil nove zamete, vola sta do rogov gazila sneg. Petriceva je začela omagovati. Oprijela se je volu za rep, ki jo je napol nezavestno privlekel domov. Takrat je hudo zbolela in za las ušla smrti. Spomladi l. 1944 je pomagala pri prevozu ranjencev, ki so jih morali zaradi ustašev umakniti iz žumberške bolnišnice. Nad njimi so brnela letala. Ranjenci so vznemirjeno stokali. Tolažila jih je, čeprav se je tudi sama bala za svoje življenje. Srečno jih je pripeljala od 20 km oddaljenega Semiča.

Dočakala je svobodo in moževo vrnitev iz partizanov. A dolgo se ni veselila. Zaradi prestanih naporov je še mlada umrla.

Otroci, ne pozabite, čigavi ste!

Iz spominov Angele Žmavc iz Bočne povzemam tole:

»Dne 4. avgusta 1942 so prišli Nemci ponovno pome in me z otroki vred odpeljali v Celje, v okoliško šolo, kjer je bila zbirna baza. S težkim srcem se spominjam dneva, ko sem gledala naše otroke, ki so se nič hudega sluteč, igrali v pesku. Prišel je mimo gestapovec in rekel: »Iz tehle (pokazal je otroke) bomo še napravili ljudi, one gori (pokazal je na nas) je pa treba pobiti.« Zato sem poklicala otroke, jim povezala culice in jim zabičala: »Če nas ločijo, ne pozabite, da

očka še nekje živi in vas bo morda našel, zato nikoli ne pozabite, kako se pišete. In ne pozabite svojega jezika in nemških ubijalcev.«

Ko so druge ženske to slišale, je šel preplah od ust do ust. Približno iste nauke so tudi druge trpeče matere dajale svojim otrokom...

Naslednji dan so nas odpeljali v taborišča. Otroke pa so odpeljali čez nekaj dni. Prišla sem v Auschwitz avgusta 1942 in sem ostala tam do januarja 1944. Triintrideset žensk iz Bočne je bilo v Auschwitzu in od teh se nas je vrnilo samo šest. Od moških pa niti eden.«

Na veselo svidenje pred bogom!

Leta 1942 je bilo na Štajerskem ustreljenih 78 žensk. Ustrelitve so bile objavljene v znanih razglasih.

Marija Šuster, poljska delavka iz Polzele, št. 28, rojena 1891, je bila 2. oktobra ustreljena skupaj s sinom Julijem in več drugimi zato, ker je »banditom« da jala hrano in prenočišče. Svojim otrokom je v poslovilnem pismu napisala:

»Ljuba Angela in Ivan! Sprejmita zadnje pozdrave od mame, pridna bodita boga se bojta in molita zame in za Julija na tem svetu se ne vidimo več jaz moram v smrt. Pozdravita vse poznane stricu reci naj skrbi za Ivana. V duhu te še enkrat objamem in poljubim in Ivana. Na veselo svidenje pred bogom. Mama!«

Stala je pred puškami in pela

Marija Štampar je bila paznica v mariborskih sodnih zaporih. Političnim zapornikom je pomagala, kolikor se je dalo, dokler ni bila julija 1944 izdana in je postala sama jetnica v taborišču Rawensbrück.

V svojih spominih pripoveduje o izrednem pogumu dvajsetletne študentke Slave Klavore, ki je bila z devetimi drugimi 24. avgusta 1941 ustreljena na dvorišču sodnih zaporov.

»Okrog pol šestih zvečer je prišel v ženski trakt paznik s pozivom za Slavo Klavoro. Ukazal mi je, da jo privedem v sobo št. 99 na sodišče k Lurkerju. Odprla sem njeno celico in vstopila. Takrat je še večerjala. »Slava, z menoj pojdete,« sem rekla. »Kam?« je vprašala in me strmo pogledala. Srce mi je presunilo sočutje do te mladosti. Zabičala sem ji, naj vztraja pri tistem, kar je že povedala. Dala sem ji še dva hlebčka kruha, ki ju je brž pojedla, medtem ko se je oblačila. Potem mi je ponudila svoj plašč, kakor da mi hoče z njim plačati kruh. Pregovorila sem jo, da si ga je oblekla na svojo belo bluzo in rožnato krilo. Potem mi je stisnila v roko glavnik iz

slonove kosti »za spomin« in torbico, ki naj jo izročim njeni sestri, ki je stanovala na Koroški cesti. »Vem, da se ne bom vrnila,« je rekla mirno, ko sva odhajali. Odvedla sem jo v drugo nadstropje, kjer so čakali drugi obsojenci. Videla sem, kako so jo zaprepadeno pogledali. Ne vem, kako sem prišla nazaj v ženski trakt. Nisem mogla verjeti, da je to, kar doživljam, resnica. Na dvorišču so tekle zadnje priprave. Tla so bila posuta z žaganjem. Krste so bile pripravljene. Stenilo se je. Prišli so oboroženi vojaki, zatem so privedli jetnike. Bilo jih je deset. Pogled mi je iskal njo, dekle, ki bo moralo umreti skupaj s tovariši. Postavili so jih v dva peterostopa. Slava je bila v drugi vrsti, pri kuhinji. Roke je držala v žepih plašča. Kakor hitro so prebrali smrtno obsodbo, je planil čez dvorišče njen glas. Zazvenela je pesem. Slava je zapela prva, takoj za njo ostali obsojenci: »Vstanite sužnji iz prekletstva...«

K njej je pristopil gestapovec s črnim trakom. Z odločno kretnjo si je strgala trak z obraza in pri tem celo udarila gestapovca in si mesto, kjer se je dotaknil, očistila, kakor da jo je umazal. Pri tem ni nehala peti. Vztrepotala sem, ko je padel ukaz za strel. Pesem je vzvalovila, pretrgala pa se ni. Priprla sem oči, da ne bi videla tistih pet ustreljenih. Dekle je še vedno z enako močnim glasom pelo. Kaj je to, sem se spraševala, kar ji daje tako silno moč, kar ima raje kot svoje mlado življenje? Drgetala sem, kakor da sama stojim pred puškami. Videla sem, kako je razpela plašč in razširila roki. Nekaj je vzkliknila, hkrati so padle salve...

Tisti košček zemlje, ki je pil moževo kri

»Še in še so potem streljali talce,« piše paznica Štamparjeva v svojih spominih. »Jaz sem živela nekakšno dvojno življenje. Da bi lahko pomagala našim zaprtim ljudem, sem se delala grobo, službeno. Tako sem se dolgo krila. Prenašala sem pisma in ustna obvestila. Pozimi leta 1942 me je zlasti presunila beda Marice Kjuder, ki je s plinom zastropila sebe in svoja otroka, da bi se izognila mučenju. Pa so jo rešili, otroka pa sta umrla. Tako je trpela, da sem prosila njeno sestro, ki je bila zaposlena v lekarni, naj mi da strupa, da rešim nesrečno mater neznosnih muk. Kasneje pa se je malo umirila. In ko so jo izpustili, se je preselila k sestri, kjer smo imeli potem čvrsto postojanko za pomoč zapornikom. Ena izmed zaprtih žena, mlada, lepa Milena Berce (Petovarjeva iz Ivanjkovec) si je močno želela videti mesto, kjer je stal njen mož, ko so ga ustrelili. Preoblekla sem jo v kriminalko in kakor da greva po opravkih, sem jo odvedla na

dvorišče talcev. Željno so objele oči tisti košček zemlje, ki je pila kri njenega moža. Tudi sama je bila obsojena na smrt. Pred njeno usodno uro sem jo še utegnila odvesti v pralnico in ji dala svinčnik in papir, da je napisala poslovilno pismo svojcem. To je bilo zadnje, kar sem še lahko storila zanjo...«

Le prgišče

Le majhno prgišče sem zajela iz vsega tistega kar pripovedujejo dokumenti v treh zajetnih knjigah z naslovom »Slovenke v narodnoosvobodilnem boju«. V uvodu teh knjig je povedano, da je tu veliko zbranega, a seveda še ne vse. Da, morda bi se nabralo dokumentov in pričevanj še za kakšno debelo knjigo. Prostoru tukaj je premalo, da bi vam povedala, kako so naše ženske med vojno po raznih krajih praznovale svoj ženski praznik 8. marec. Če se je le dalo, so priredile miting s kulturnim programom. Glavni namen tega praznovanja pa je bil, da so zbirale živež, obleke, obveze za partizanske borce, za njihove bolnice, če so bile v bližini. Omenila nisem tudi velikih demonstracij ljubljanskih žena. Od februarja do avgusta 1943 so Ljubljankanke osemkrat demonstrirale. V prvih demonstracijah so zahtevale izboljšanje položaja in ravnanja z zaporniki v ljubljanskih zaporih, pozneje pa izpustitev konfinirancev, internirancev in zapornikov ter izboljšanje njihovih razmer in ljubljanskih zaporih in ječah ter taboriščih v Italiji. Demonstracije so bile zelo spontane in so zajele izredno širok krog ljubljank. Demonstrirale so pred Corpo d'Armata v bivši Kazini, pred Visokim komisariatom, pred škofijo in pred sodiščem. Največja in zadnja demonstracija je bila v nedeljo 1. avgusta. Ogromna množica je štela blizu deset tisoč demonstrantov, večinoma žensk. Italijani so aretirali dvaintrideset moških in žensk, ki so bili še isti dan obsojeni na dolgotrajne zapore in takoj odpeljani v Italijo.

Zdaj že dolgo ni več zloglasnih sodnih zaporov v Ljubljani z rešetkami pred okni. Tam je zdaj moderna zgradba, ki ima v pritličju lepe poslovne prostore. Spomin pa je ostal. Na Miklošičevi cesti nasproti nekdanjih sodnih zaporov sredi ozke stranske ulice stoji kamen obelisk, na katerem je kipar simbolično upodobil množice demonstrantov. Na gornjem robu našega znanega ljubljanskega parka Zvezda, nasproti poslopja, kjer je med vojno stolovala Corpo d'Armata pa na nizkem kamnu majhen bronast deček dviga venček, s katerega plapolata rdeč trak. Tudi to je droben in trajen spomin ljubljanskim ženam, ki so demonstrirale za svoje drage, odločne in neustrašene in se niso bale ne zaporov, ne mučenj, ne internacije...

INA SLOKAN

Štiri slavne Slovenke

Star slovenski pregovor pravi, da žena podpira pri hiši tri vogale. Pregovor velja danes bolj kot kdaj koli prej. Slovenka danes ni samo mati in vzgojiteljica svojih otrok, ampak je najpogosteje še v službi. Srečujemo jo vsepovsod, v tovarnah in na najodgovornejših mestih. Še ni tako dolgo tega, ko je bila Slovenka lahko največ učiteljica, danes je znanstvenica, univerzitetna profesorica, politična delavka, direktorica tovarne, ustvarjalka. Pot do takšne uveljavitve je bila dolga in naporna. V še ne tako odmaknjenih časih, ko je veljalo predvsem moško delo, so številne Slovenke pogumno zaorale ledino in začele opravljati stvari, ki so

ki so se z veliko voljo lotile vseh umetnosti, pogosto podcenjevane, razžaljene in premalo upoštevane. Končno so prva dekleta zmogla pogum in so si izsilila pot k višjim študijem, na univerzo, kjer si dotlej ženskega krila niti zamisliti niso mogli. Seznam Slovenk, ki so se v prejšnjem stoletju in v prvi polovici našega stoletja uveljavile na gledališkem odru, v literaturi, v časnikarstvu in v znanosti, je zelo dolg. To so bile ženske, ki so pogosto z nadčloveško silo pomagale premagovati predsodke, ki jih je imel do žensk moški svet. Ob današnji priložnosti si bomo na kratko поблиže ogledali življenje in delovanje štirih slav-

moškim. V svojem knjižnem prvencu piše med drugim o stari ženici, ki je morala iz tovarne, ker ni bila več točna in zanesljiva, in ki je smela zatem zbirati cunje, nositi les in pobirati trske. Ko pa tudi tega ni zmogla več, je odšla v bolnišnico, »tiho in ubogljivo je stopala v svojem tiru kakor tramvajski konj«. Pisala je o deklici, ki je morala pri sedmih letih zibati brata, pri dvanajstih je raznašala časopise in še perilo namesto brata, pri devetnajstih je delala dvanajst ur v tovarni in skrbela za družino, poročena je morala skrbeti za svoja dva otroka, za moža, razen tega je morala streči po hišah, prati za tuje ljudi. Večno ponavljajoča se usoda revnih žensk!

Revščino in gorje je poznala pisateljica od doma, kjer je bila uklenjena v drobne pijanske prepire in nespametno pobožnjaštvo svoje matere. Prve stvari ji je uspelo objaviti tako, da jih je podpisala z moškim psevdonimom. Pozneje je postala uradnica in še pozneje urednica Domačega prijatelja, v katerem so objavili prve črtice mnogi kasnejši odlični slovenski pisatelji. Veliko let je preživela na Češkem in pozneje v Zagrebu. Napisala je veliko črtic in knjig. Vse življenje je ostala bojovnica za ženske pravice. Ob koncu svojega življenja se je počutila utrujeno in željno miru. Vendar je premogla toliko humorja, da si je celo sama napisala osmrtnico. Njen sodobnik Ivan Cankar jo je imel za prvo slovensko pisateljico z lastno individualnostjo. Dotedanje slovenske pisateljice so po njegovem ostrem mnenju namreč samo »capljale po cesti, izhojeni od širokih moških podplatov«.

»Vse sem hotela videti na svetu«

Ivana Kobilca (1861—1926) je bila stara šestnajst let, ko jo je oče vzel s sabo na Dunaj. Skupaj sta obiskala več galerij. Takrat so jo slike tako očarale, da je sklenila postati slikarka. Pri osemnajstih je odšla študirat slikarstvo na Dunaj, pozneje v Monakovo, v Firence, v Pariz. Prve slike je javno razstavila šele pri sedemindvajsetih letih, najprej na Dunaju, nato tudi v domači Ljubljani. Ljubljansko razstavo je obiskalo za tiste čase ogromno ljudi — sedemsto. Nadvse so jo hvalili, kupili pa niso niti ene slike. Slikarka je dosegla svoj cilj, ko je začela slikati po naravi. Zavrгла je temne barve in začela slikati zelenje, prirodne

Ivana Kobilca

Zofka Kveder

bile dotlej rezervirane izključno samo za moški spol.

Pomislimo, kakšen pogum je imela Marija Grahovarjeva, ki je živela v sedemnajstem stoletju in si je upala tako kot moški slikati miniature, kakšen pogum je imela žena dramatika Linharta, ki je med prvimi Slovenkami stopila na oder, kakšen pogum je imela prva slovenska pesnica, Celjanka Fany Hausmannova, ki je svoje pesniške proizvode upala poslati v objavo, in kako je bilo naposled pri srcu prvi slovenski časnikarki, urednici prvega slovenskega ženskega lista, Marici Nadlišek-Bartolovi, kakšen pogum je premogla Bohinjka Rozalija Škantar, ki si je kot prva ženska leta 1870 upala stopiti na vrh Triglava. Bila je tedaj stara enaindvajset let in naporno pot je seve opravila v krilu, ki ji je segalo do tal. Tem pionirkam so sledile druge ženske,

nih Slovenk, ki so vsaka zase dosegle v življenju velik uspeh. To so bile pisateljica Zofka Kvedrova, Slikarka Ivana Kobilca, igralka Marija Vera in znanstvenica dr. Angela Piskernik. Značilno je, da se je na Slovenskem uveljavilo precej tujk, ki so iz različnih razlogov pristale na naših tleh. Tudi te — naj omenim samo igralko Marijo Nablocko in pisateljico Almo Karlinovo — so pomagale dvigati samozavest slovenske žene.

Upornica pri dvajsetih

Zofka Kvedrova (1878—1926) je bila stara komaj dvaindvajset let, ko je izdala svojo knjigo Misterij žene, v kateri je z zagrizenostjo uporne mladostnice popisovala dno življenja in se z isto zagrizenostjo zavzela za enakopravnost z

barve, svetlobo. Dvoje slik je poslala na slavno pariško razstavo. Podpisala se je z »I. Kobilca«. Spet za tedanje čase značilno skrivanje ženskega imena! Če bi se bila podpisala s polnim imenom, bi jo morebiti žirija zavrnila že zaradi njene-ga spola. Žirija je dobila dva tisoč osemsto slik. Odbrala jih je le dvesto, med njimi obe njeni. Slikarka je postala slavna, eno njenih slik je odkupil celo avstrijski cesar.

Slikala je vse do zadnjega, sama o sebi je povedala: »Vse sem hotela videti na svetu in pogledati za vsako zaveso, vedno me je gnalo naprej... Videla sem svet in življenje, bilo je lepo in polno sonca...«

Usoden pobeg na Dunaj

Dekliško ime Marije Vere (1881—1954) je bilo Frančiška Eppich, doma pa je bila iz Kamnika. Želela se je izšolati za igralko, toda njeni domači niso hoteli o tem niti slišati. Zato se je nekega dne kratko in malo odpravila na Dunaj. Nikoli dotlej še ni bila v gledališču, toda ni se bala stopiti pred ravnatelja dunajskega Burgtheatra. Ravnatelj je bil presenečen nad zgovornostjo in pogumom mlade lepote. Vendar ji je rekel, da bi se moral zgoditi čudež, če bi hotela kot tujka uspeti v dunajskem gledališču. Ko je na šolskem odru dunajske akademije igrala Ifigenijo, ji je ravnatelj dramatične šole dejal: »Zdaj verjamem v čudež!«

Svoje prve velike uspehe je dosegla v Švici. Igrala je Ivano d'Arc, Marijo Stuart, Izoldo, Gospo z morja. Tamkajšnje občinstvo je ganila do solz, še posebno pa je ganila nekega baltskega barona Osten-Sacken. Kmalu je postal njen mož. V Ljubljano je igrala, ki se je uveljavila na tujem, dopotovala po prvi svetovni vojni, v času, ko je slovensko gledališče doživljalo svoj preporod. V Ljubljani je »ostroumna, inteligentna dama, polna srčne kulture in resnične noblese,« kot so o njej pisali časnikarji, ponovila tuje uspehe in naštudirala številne nove vloge.

Umetnica, ki se je starejše slovenske igralke spominjajo kot aristokratkinje z izbranim vedenjem, je živela asketsko, zgolj za svoj poklic. Živo in plastično je znala razložiti, kako mora ustvarjati igralec — umetnik. V Ljubljani se je kmalu uveljavila tudi kot gledališka vzgojiteljica in režiserka. Po zadnji vojni je postala celo profesorica na gledališki akademiji. Poklic, za katerega se je odločila kot mladenka in za katerega je tvegala pobeg na Dunaj, ji je pomenil vse.

Prva slovenska doktorica

Dr. Angela Piskernik (1886—1967) je bila rojena v Lobniku pri Železni kapli na Koroškem, v prelepih krajih. Zrasla je v

trdni kmečki hiši in je imela do žive narave poglobljen odnos, kakršnega imajo le ljudje, ki živijo z njo in od nje. Že od mladega so jo zanimale predvsem rastline. Da bi ustregla svoji znanstveni sli, je želela iti v gimnazijo. Toda gimnazija je bila po mnenju takratne javnosti za dečke, dekletce pa je smelo le na učiteljske. Toda z velikim trudom se ji je posrečilo maturirati tudi na humanistični gimnaziji in tako ji je bila odprta pot na dunajsko univerzo. Vpisala je naravoslovne vede s posebnim ozirom na botaniko. Tik pred prvo vojno je zagovarjala disertacijo iz anatomije in fiziologije mahov in tako postala prva Slovenka, ki je lahko pred svoj priimek zapisala »dr.«.

Avstrijske oblasti so jo pustile študirati, niso pa ji pustile stopiti za srednješolski kateder, malo zato, ker je bila ženska, malo zato, ker se je javno postavljala za pravice koroških Slovencev. Prva slo-

dr. Angela Piskernik

venska doktorica se je morala tako najprej zaposliti kot domača učiteljica v odvetniški družini, po dveh letih pa kot asistentka v ljubljanskem Deželnem muzeju. Ob urejanju starih herbarijev se ji je porodila misel o njeni temeljni knjigi, ki je zagledala beli dan šele dvajset let pozneje. To je bil Ključ za določanje cvetnic in praprotnic.

Dr. Angela Piskernik je bila vse življenje nepopoljšljiva optimistka. Razen o svoji stroki je veliko pisala o ženskih, socialnih in narodnostnih vprašanjih, po Koroškem je ustanavljala ženska društva. Vse življenje se ni mogla sprijazniti

z izgubo Koroške. Po desetih letih muzejskega dela je postala profesorica na gimnaziji, nato ena prvih predavateljic novo ustanovljenega ljubljanskega radija. Med vojno so jo zaradi njenega sodelovanja z Osvobodilno fronto Nemci aretirali in poslali v taborišče. Tik pred osvoboditvijo so jo celo obsodili na smrt. Od krematorija jo je ločilo le nekaj ur. Njo in njene tovarišice je takrat rešil nenaden prihod Rusov.

Po vojni je postala direktorica Prirodoslovnega muzeja, predavala je na univerzi... Ob svoji osemdesetletnici je bila počaščena z visokimi domačimi odlikovanji, prejela je tudi visoko mednarodno priznanje — van Tienhovno nagrado za zasluge na področju varstva narave. Nagrado ji je pred nabito polno dvorano izročil v navzočnosti dekanov vseh fakultet rektor bonske univerze. Dr. Angela Piskernik je zatem v brezhibni nemščini

Marija Vera

predavala o Triglavskem narodnem parku. Nagradili so jo z viharnim odobravanjem.

Ob neki priložnosti je izjavila: »Uveljaviti se mora več generacij akademsko izobraženih žensk ter popolna ženska prostost brez poniževalnih in utesnjevalnih ozirov, ki zdaj še branijo ženski prošti polet v višave. Verujem v veliko bodočnost osvobodjene znanstveno ali umetniško delujoče žene... V mladosti mi je bilo pogosto težko, ker sem bila »le« ženska. Sedaj sem celo ponosna, da sem ženska. Za nobeno ceno ne bi hotela biti moški.«

JANEZ KAJZER

Pepca Vončina, 82: »Klekljanje je del mojega življenja...«

Kleklji še pojejo v noč

Sonce kot da ne mara idrijske kotline; zato so njeni večeri tem daljši in pusti, saj je rudnik s svojim ječanjem in dimom navzoč povsod. Ampak Idrijčanom tega ni mar — oni imajo svoje bule, po katerih si v enakomernem ritmu spletajo svoje večere v čipke. Seveda ne vsi, a še vedno jih je veliko, zlasti starejših, ki so nekoč klekljali za vsakdanji kruh, zdaj pa za priboljšek oziroma za kratek čas.

Tako tudi Pepca Vončina, 82-letna ženica, ki mi je ob obisku dejala: »Bula je del mojega življenja. Kadar me bo minila volja do nje, vedite, da bo pred mojimi vrati stala Matilda.«

Čipke izpolnjujejo samotno starost

S tem je ena najstarejših klekljaric v Idriji hotela povedati, da ji čipke izpolnjujejo sicer samotna stara leta.

»Kar nekaj nas je, ki nosimo že osmi križ in še klekljamo. Moja prijateljica Marička jih šteje že kar 90. Ne damo se kar tako,« je rekla živahno.

»Tako vam verjetno nikoli ni dolgčas.«

»Rada sem sama. Starost, veste, je nadležna in človek ima dosti opraviti sam s seboj, ker mu življenje teče počasi. Ne, za dolgčas ni časa. Če ne drugje, se s prijateljicami srečujem pri maši pa malo poklepetamo. Včasih grem k nečakinji, včasih pa se tudi odpravim na pot v Kranj, kjer živi moja hčerka Bini,« je pripovedovala Pepca Vončina, nekoliko sključena,

suhljasta in vendar tako okretna, da je na Silvestrovo celo zaplesala, kot je povedala njena hči.

O svoji hčeri ve povedati, da je že pri petih letih spretno vrtela kleklje, zdaj pa nima časa.

Dolge noči ob leščerbi

»Hodila je v čipkarsko šolo, katero sem tudi jaz obiskovala, vendar takrat ni bilo veliko časa za učenje. Pri hiši nas je bilo 8 otrok, oča so bili knap in življenje je bilo trdo. Tako trdo, da si vi misliti ne morete, ker sploh ne veste, kaj imate sedaj,« se je zamislila ženica nad časi, ko je morala vse poletje dan za dnevom hoditi v gozd po drva in suhljad, pozimi pa ure in ure z napol praznim želodcem vrteti kleklje in pomagati materi.«

Včasih, ko je bila že malo starejša, pa je morala hoditi »pedenat«, se pravi, da je hodila prat k premožnejšim meščanom. »Najrajši pa sem klekljala. Dekleta smo se zbirala ob mizi in delala pozno v noč. In to ob leščerbi, pri kateri si moral pošteno napenjati oči, da ti kaka zanka ni ušla.«

In vendar ženica še danes ne nosi očal. Sedi ob svoji buli in spretno premetava kleklje zdaj sem zdaj tja. Seveda so prsti že nekoliko okoreli, a vendar toliko natančni, da so na odkupni postaji njenih čipk vedno veseli.

»Zasluzek je majhen. Od čipk se ne bi dalo živeti.«

»Kako potem živite?«

»Pokojnino mi je zaslužil sin Ivan, ki je kot kurir padel v partizanih.«

Potem je povedala srhljivo zgodbo, kako so jo takoj po vojni odpeljali nekam na Mozirsko in pred njenimi očmi odkopali še ne strohnelo Ivanovo truplo. Padel je namreč tik pred koncem vojne. S solzami v očeh je pripovedovala, kako je v rokah držala njegovo lobanjo in ni mogla verjeti, da je to bil njen sin.

Klekljanje je danes, na žalost, res nehvaležno delo; saj ženica kot je naša gostja, kleklja po 5, 6 ur, da za to dobi starega tisočaka, zlasti če je vzorec nekoliko zahtevnejši.

»Ste včasih klekljali tako kot danes; ali se je kaj spremenilo?«

»O, veliko reči se je spremenilo; vzorci pa način sam tudi. Včasih smo delali s sedmimi, osmimi kleklji, danes le s petimi, šestimi. Kadar smo delali večje figure, kot na primer velike vrtnice, takrat pa smo vrteli v rokah tudi po 50 klekljev hkrati. Ne, danes tega ne bi več zmogla. Spomnim se moje mame, kako so to zlahka počeli. Tudi vzorci so drugačni, pogledajte te papirce,« in pokazala je stare vzorce, skrbno shranjene v starem predalniku.

Takrat je bilo klekljanje nujno. Velikokrat so doma klekljali po vso noč, da so potem takoj zjutraj prodali čez noč narejene čipke za mleko in kruh. Idrija se je v tistih časih vivala v revščini in marsikdo je umrl zaradi jetike — kot posledice podhranjenosti.

»Kaj pravite, kakšna usoda preti idrijskim čipkam? Ali menite, da bodo zatonile v pozabo, potem ko bodo te klekljarske generacije pomrle?«

Čipkaric je vse manj, tradicija pa se nadaljuje

»Nič se ne bojim, da se v Idriji ne bo več klekljalo. Za mlade rodove skrbijo v čipkarski šoli. Resda je malo mladih, ki klekljajo, ker si pač najdejo boljši zaslužek, vendar klekljati ne pozabiš kar tako. Prepričana sem, da bo moja hči, ki tudi ni več mlada, na stara leta, potem, ko bo v pokoju, še kako rada sedla k buli. Kaj pa bo sicer počela?«

Prav ima ženica; človek prizna, da je star, potem ko nima ničesar več početi na tem svetu. In to ni nič drugega kot počasno umiranje. Tako se je vloga čipk v Idriji povsem spremenila. Konec koncev je klekljanje tudi umetnost, kateri človek več razdaja samega sebe.

ALBINA PODBEVŠEK

Slovo lucijskih solin

Projekt Bernardin bo slovensko obalo med Lucijo in Portorožem turistično močno obljubil, hkrati pa bo tudi odbil zadnjo uro lucijskim solinam. Solin pri Kopru ni več, in tudi tistim pri Strunjanu ne napovedujejo več dolgega životarjenja, tako se bodo po opustitvi lucijskih ohranile le še soline v Sečovljah; zadnje nameravajo preurediti tako, da bi bile manj kot doslej odvisne od vremenskih muhavosti.

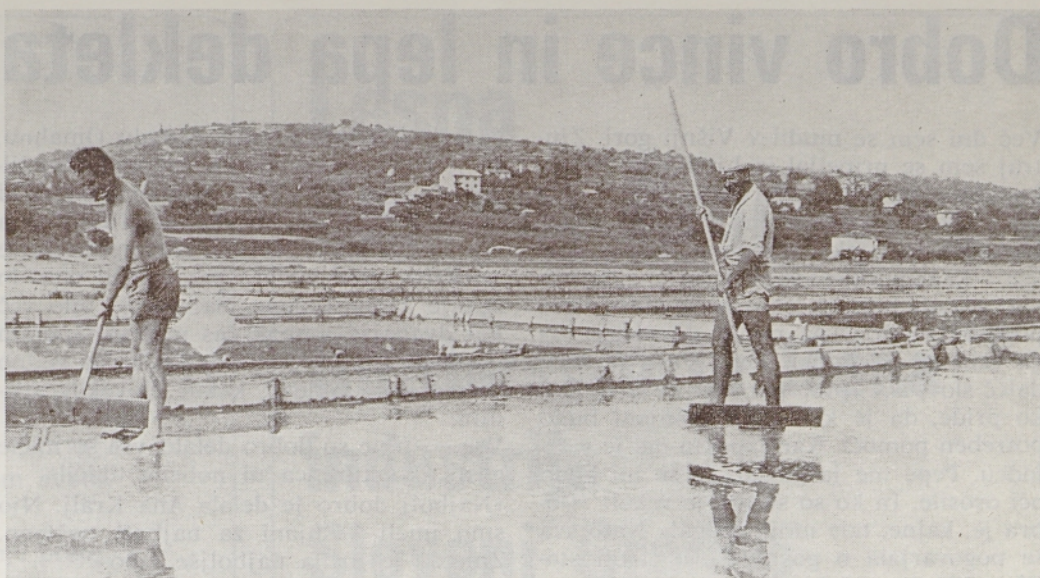
Lucija, ki je bila poprej še »za streljaj« oddaljena od Portoroža, se je v zadnjem času s tem vse bolj združevala v sklenjeno celoto. Sčasoma se je tako Lucija iz dotlej kmečkega naselja s svojim posebnim obeležjem, solarstvom, vse bolj spreminjala v bivališče delavcev, katerih delovna mesta so zlasti v Sečovljah in Piranu. Tako je v kraju sicer ostalo pomembno tudi kmetijstvo, poleg njega pa je postajal vse pomembnejši turizem. In turizem ima tudi tod, kot v vsem portoroškem zalivu, svojo veliko prihodnost. Del te prihodnosti je vsebina velikega načrta o graditvi novega turističnega naselja Bernardin.

Peter Klepec proti solinam

Območje nekdanjih solin je spričo Bernardina dobilo novo vlogo v prostorski ureditvi celotnega ondotnega obmorskega turističnega območja: predstavljalo naj bi del zelenih pljuč prihodnjega velikega Portoroža. Sredi teh pljuč pa naj bi bili hkrati tudi številni objekti za šport in rekreacijo, vključno za morski vodni šport.

Solinarska polja pa je bilo potrebno najprej začeti prilagajati za gradnjo takšnih objektov pa za zasajanje drevja in grmičevja. To pa ni preprosta naloga, saj obsega celotno solinsko območje pri Luciji skupaj kar 45 hektarov. Sklad za urejanje stavbnih zemljišč v Piranu je zato najprej zastavil prvi del akcije in se odločil urediti za okrog dvajset hektarov zemljišča.

Tako se je v zaliv med Sečo in Portorožem podal svojevrstni orjak Peter Klepec, sesalni bager, ki bo tod izkopal velik bazen, širok 120 in dolg 150 metrov. V tem bazenu, globokem 3,5 metra, bodo uredili naveze za »športno floto«: za jahte in športne čolne, ki jih je v zalivu

Solinarji ob slovenski obali

spričo naraščajočega turizma vse več in več in ki jim je zato potrebno zagotoviti tudi nekakšno »matično« luko v vsem, kar sodi zraven, tudi s potrebnimi servisnimi delavnicami. Za privez čolnov pa bodo hkrati tudi poglobili kanal Fazan tik ob lucijski cesti.

Peter Klepec bo zemljo, ki jo bo izkopal iz solinskih polj, zdaj globokih le okrog štirideset centimetrov, nasul na tiste površine poleg bazena, ki bodo pozneje rabile za šport in rekreacijo. Na to podlago pa bodo nato še navozili trdnjše gradivo, zlasti zemljo in kamenje, ki ju bodo odkopali pri graditvi Bernardina. Tam, med Portorožem in Piranom, bo odkopane zemlje in kamenja skupaj za okrog 100.000 kubičnih metrov. Okrog 30.000 kubičnih metrov teh odkopanin bodo nato odložili ob obali med Piranom in nekdanjo ladjedelnico; tako bodo kopno razširili v morje in pridobili nove peščine za naselje Bernardin. Preostanek zemlje in kamenja pa bodo odložili v Luciji, kjer bodo tako utrdili tla in območje nekdanjih solin za poltretji meter dvignili nad morje.

Muzejski solinarstva

Preobrazba lucijskih solin ne bo dokončana čez noč. Predvidevajo, da bodo celotnih 45 hektarov ondotnega zemljišča dokončno preuredili v desetih letih. V tem času bodo na prostoru, ki ga bodo tako rekoč na novo pridobili, oziroma naredili za koristnega, poleg malega, turističnega pristana zgradili še dom, v katerem bodo našli svoj prostor ljubitelji morskega vodnega športa, vrsto igrišč in športnih naprav, veliko dvorano in še kaj. Od nekaj desetih razpadajočih solinarskih hiš pa jih bodo nekaj restavrirali ter njih notranjost uredili tako, kot da tu še zmerom o poletjih solinarji gra-

bijo sol. Te hišice bodo po svoje predstavljale muzejske slovenskega solinarstva.

Vse naštete objekte pa naj bi obdajalo zelenje: drevje, rastlinje, zimzeleno grmičevje, med katerim naj bi vodile sprehajalne poti. Ko bo ves portoroški zaliv domala strnjeno zazidan, naj bi območje lucijskih solin skupaj s pobočjem Seče predstavljalo zelena pljuča Portoroža. Takšna pljuča so brez dvoma po svoje tudi eden glavnih pogojev za to, da bo turistično poudarjeni Portorož lahko v resnici še dihal, da bo »sredi zasanjanih rož«, kot pravi o njem popevka iz tistih časov, ko nad romantičnim portoroškim zalivom še ni kričal v nebo beton, ko Portorož še ni spominjal na preobljudeno stanovanjsko četrt kakšnega velemesta.

I. J.

Na Velikih Poljanah pri Ribnici so vaščani z lastnim delom in sredstvi zgradili vodovod. Z gradnjo so začeli že spomladi leta 1973. Ker je bil prvotni izvir vode preslab, so iskali močnejšega in ga našli na Adamičevem posestvu v Grabnu. Lastnik je z vsem razumevanjem odstopil izvir in zemljišče brezplačno. Tako imajo tudi Velikopoljančani končno svoj vodovod, stari vodnjak sredi vasi pa bo ostal spomin na pretekle čase.

V Gradišču v Slovenskih goricah imajo že celih sto let svoje gasilsko društvo. Gradiški gasilci so v minulih desetletjih veliko prispevali pri obvarovanju premoženja tamkajšnjih prebivalcev. Uveljavljali pa so se tudi na kulturnem področju, saj je v njihovem okrilju delovala dolga leta tudi godba na pihala, ki je bila v tistih krajih zelo znana in priljubljena. Stoletnico bodo svečano praznovali ob občinskem prazniku lenarške občine 9. maja letos.

Dobro vince in lepa dekleta iz Višnje gore

Več dni sem se mudil v Višnji gori. Zjutraj sem se pripeljal iz Ljubljane, pozno popoldne pa sem se vračal. Največ sem bil v družbi s Pepetom Pajkom. Stara korenina ima takšen spomin, kot bi bilo vse v kamen vklesano. Pijače ne sme uživati zaradi bolezní, zato se o vinu nisva pogovarjala. Dal pa mi je domačega, ki ga rabi za medicino. Pepe Pajk namreč daleč slovi kot »prva pomoč«, če ravno tako pride, da je kdo med Višnjani hudo potreben pomoči. Kar zapeklo me je v želodcu. Pepe me je gledal, če se mi bodo oči orosile. In ko so se mi, je rekel: »Dobra je, kajne, tale moja špaga!« Nato sva se pogovarjala o gostilnah, o tistih starih v Višnji gori, ki nobene več ni.

Višnja gora je imela nekoč dvanajst gostiln. Mogoče bi odkrili tudi trinajsto, če bi hudo napeli možgane.

»Zdaj imamo pa tri, a nobene ni v mestu. Vse so v dolini,« je rekel Pepe Pajk in zarobantil. Kaj je natanko rekel, nisem slišal.

še pri Ignacu Nadrahu, Mihalu Omahnu, ki je imel poleg tega še trgovino, gostilničar je bil tudi Jože Škufca, Požek, ki je imel gostišče pri kolodvoru. Marija Potokar je imela gostilno zraven baronove graščine, pred občino pa je točil vino in žganje Janez Dolenc. Saj jih je bilo več kot dvanajst, ampak čas mineva, spomin pa tudi. Moram pa dodati, da čas vedno bolj gvišno mineva, kakor človekov spomin.

Vse gostilne so dobro delale, vse so imele goste, konkurenca ni nobene uničila.

»Najbolj dobro je delala Ana Kralj. Njo smo imeli Višnjani za najbolj pošteno. Zmeraj je točila najboljše vino.«

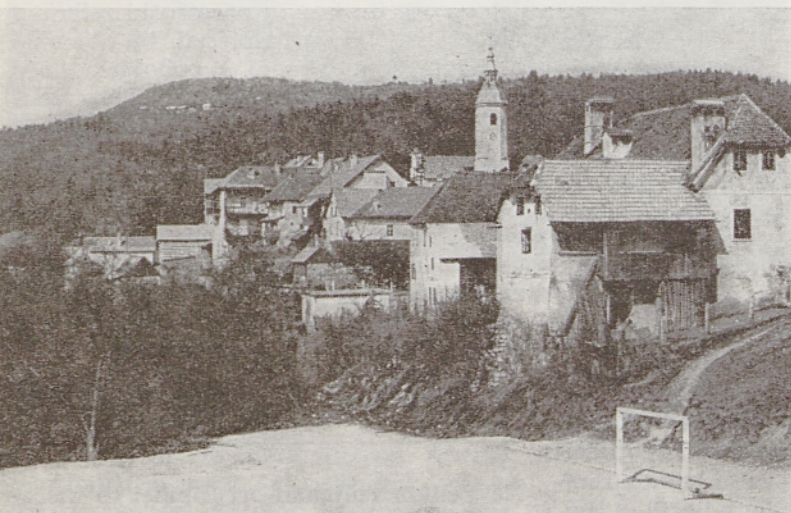
Hiša, kjer je imela Julna gostilno, še vedno stoji. Pa še bo stala, pravijo ljudje, ki skrbijo za mesto. Čez njen prag je šla cela armada žejnih mož! O Kraljevi mami so moške samo dobro govorili. Ni jih osvajala le z dobrim vinom, ta višnjegorska gostilna je goste osvajala tudi s širokim in dobrim srcem.

klancih. Dekleta so šla v prodajo, kakor pravimo. Dobro in bogato so se možile. Ene so šle na grunte, druge v službe.« Že zaradi ženske nečimernosti sem vprašal, katera je bila najlepša med njimi in se izgovoril, da o njej, Rezki Jeršin, ta trenutek ne bi govorili.

»Spomnim se najlepših! Seveda se! Moja sestra Angelca Jeršin, Groznikova Anica in Justa, potem Andrejkatove: Francka, Reza in Pepca. Te so imele poleg lepote še veliko denarja!«

Snubci so prihajali od vsepovsod. Celo Amerikanci so hodili v Višnjo goro po žene.

Če smo že pri ženskah in še pri lepoticah in celo pri Višnjankah, ne smemo mimo Perkotovih deklet: Tončka, Ana, Julka, Minka, Elica. Vsa Dolenjska jih je poznala, pravijo ljudje. Zaradi lepote so slovele še Kamenčanova Minka, Poldka, Vavptova dekleta, Mesarjeva Poldi, Tinca, Ida, Bregarjeve: Albina, Zofi, Janezkove: Minka, Ani, Kati, na vse te in še na kak-

Višnja gora z zahodne strani

Pajkova Rezka

Starih gostiln se še vseh prav dobro spominja, pa ne samo gostiln, tudi lastnikov in posameznih gostov.

»Ja«, je pripovedoval, »nekaj so bile pri nas gostilne na gosto posejanc. Nekoč je bilo v Višnji gori marsikaj, česar zdaj ni več. Imeli smo sodišče, ki ga zdaj nimamo, zapore, ki jih tudi ni več, imeli smo dvanajst gostiln, zdaj so pa tri. Tako je to!«

Poprosil sem ga, naj mi našteje gostilne po vrsti, saj bo ob Višnjanu ali Višnjanki, ki ne živi doma, poskočilo srce, ko bodo slišali ime. Spomnili se bodo svoje mladosti, to pa je nekaj najlepšega.

»Gostilne niso številke, da bi se jih človek ne zapomnil. Imeli smo gostilno pri Kamničanu, pri Škufcatu, pri Turku, to je bila tudi mesarija, pri Pirnatu, pri Turku mlajšemu, pri Ani Kralj, ki smo ji rekli tudi Julnova mati. Gostilna je bila

»Ja, veste, to je bilo v tistih časih, ko je glavna cesta skozi naše mesto peljala,« je otožno ugotavljal Pepe Pajk. »Tistikrat so bili furmani po cestah gospodje. K nam so vozili sode vina z Dolenjskega in Štajerskega in Vipavskega. To so bili posebni vozovi, cupani imenovani, s štirimi ročicami, saj ste že kakšnega videli! Dvanajst gostiln in še kakšna več ter sedem trgovin, kar pomislite, kako velik promet je bil nekaj v našem mestu!«

Po gostilnah sva se lotila žensk. To se v pogovoru rado zgodi. Pri tem pa nam je pomagala žena Pepeta Pajka. Nekaj je bila to Rozka Jeršin, prikupno dekle. Še zdaj je videti veliko te prikupnosti. Ni ravno Višnjanka, je iz Starega trga, ki pa zdaj tako spada k Višnji gori.

»Višnjanke so bile fejest dekleta,« je povedala Rezka Pajkova. »Same lepotice! Snubci so se kar gnetli po teh naših

šno me je opozorila simpatična Julka Malnar in pristavila: »To so bila zares lepa dekleta, o katerih bi se dalo veliko napisati. Vse pa smo odfrčale iz Višnje gore in ostarele. Ampak, če se le da, pridemo v našo Višnjo goro, da se med smehom in jokom spominjamo lepih in nepozabnih mladostnih dni.«

Zadnje dopoldne, ko sem ne vem katerič premeril mestne klance, sem se oziral, da bi kje zagledal kakšno lepotico, zdajšnjo Višnjanko, pa mi je možakar, ki je vlekel pipo, rekel:

»Snubcev k nam ni več. Zdaj kar dekleta silijo v dolino. Koder delajo, tam si največkrat najdejo tudi moža!«

Pepe Pajk bi ob tem prav gotovo kakšno zabavno zarobil. Žal mi je bilo, da ga ni bilo zraven.

MIRAN SATTLER

Dragi bralci!

Naročila za

Slovenski koledar

knjigo s stenskim koledarjem
in mesečno ilustrirano revijo

Rodna gruda

publikaciji za Slovence po svetu

sprejema SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
v Ljubljani in naši zastopniki po vsem svetu.

V ZDA boste koledar in revijo najhitreje prejeli od:

PROSVETA, SNPJ
2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, Illinois 60632

TIVOLI ENTERPRISES, Inc.
6419 St. Clair Avenue
CLEVELAND, Ohio 44103
telefon: 431-5296

TONY'S POLKA VILLAGE
591 E. 185 St.
CLEVELAND, Ohio 44119

Ana KLUN
206 1 St.
PITTSBURGH, Pennsylvanija 15215
telefon: 781-8984

Kristina PUGELY
3121 N 76th St.
MILWAUKEE, Wisconsin 53222

Frank L. TEKAUTZ
211 7th St. South West
CHISHOLM, Minnesota 55719

Če želite revijo in koledar od nas, odrežite naročilnico, prosimo, čitljivo izpolnite in pošljite na naš naslov.

SLOVENSKA IZSELJENSKA MATICA
61001 LJUBLJANA, Cankarjeva 1/II., p.p. 169
SLOVENIJA — Jugoslavija

Naročam

SLOVENSKI KOLEDAR

za leto .....

RODNO GRUDO od .....

..... dalje .....

Pošiljajte mi na naslov: .....

.....

.....

.....

Lesna Slovenj Gradec

Gozdarstvo in lesna industrija Slovenj Gradec

vam nudi iz svojega dopolnjenega in tradicionalno kvalitetnega programa naslednje izdelke in storitve:

- SUMO suhomontažna furnirana vrata, primerna za vgraditev v vse notranje prostore: stanovanja, poslovne prostore, hotele, šole itd. Vgraditev je enostavna. Površina vrat je trajna, estetska in primerna kombinacija z ostalo opremo. Krilo in podboj sta furnirana s plemenitimi furnirji: hrast, anigre in mahagoni.
- INTRO okna s podbojem iz mahagonijevega lesa ter s plastičnim krilom, ki je zastekleno s termoizolacijsko šipo. Okno je izdelano po licenci zahodno-nemške firme ROTO in ga posebej priporočamo zaradi odlične toplotne in zvočne izolacije.
- Furnirane zidne in stropne obloge so izdelane iz iverne plošče, furnirane s plemenitimi furnirji: hrast, jesen, brest, macesen, anigre, sapeli in sipo. So robno ali nerobno furnirane, s furniranim ali nefurniranim peresom ter površinsko obdelane s trajnim nitro lakom. Primerne so za oblaganje sten in stropov v najrazličnejših prostorih, ki jim dajejo prijetno domačnost. Montaža je enostavna.
- Oplemenitene iverne plošče so površinsko obdelane z melaminsko dekor folijo različnih barv in lesnih desenov. Primerne so za izdelavo kuhinjske in ostale stanovanjske opreme, posebno v šolah, vzgojno varstvenih ustanovah, bolnicah, poslovnih prostorih in v drugih javnih zgradbah.
- Zimske in letne turistične storitve na zahodnem Pohorju, Slovenj Gradcu, Mislinji, Črni, Dravogradu, Ravnah in Vuhredu. Smučišča so urejena za začetnike in zahtevne tekmovalce.

Naše kvalitetne izdelke lahko kupite po konkurenčnih cenah v vseh prodajalnah SLOVENIJALESA z gradbenim materialom, INTRO okna prodaja PROLES Ljubljana, Smoletova 12. Vse izdelke lahko dobite tudi direktno iz naših skladišč.

Ljubezen do vezenin

Na Grabnu v Kamniku stoji zaporedje nizkih, prijaznih trinadstropnih stanovanjskih blokov. Svet tod ni veliko višji kot doli v nekaj sto korakov oddaljenem mestnem središču; razlika v nadmorski višini je kvečjemu le za nekaj metrov.

In vendar je tu gori veliko več svetlobe. Kadar ob jesenskih ali zimskih, tod pod hribi rahlo že na gorsko podnebje spominjajočih jutrih Kamnik še počiva odet v megličasto tančico, tam od Duplice na njegovi južni strani proti Ljubljani in še dlje pa je kotlina vseprek zapredena v goste, negibne in zadušljive kolobarje megle, pomešane z dimom, sajami in izpušnimi plini, se tod, na severni strani slikovitega starega mesta že dobrika sonce.

In tam, kjer se odcepi cesta proti Tunjicam, živi v prvi trinadstropnici Neli Niklsbacher-Bregarjeva. Že drugo leto mineva, kar se je poslovila od ljubljanske megle in se naselila tod, v slovesnem zatišju pod obronki dvatisočakov. V okenjski okvir njene kuhinje je tako zdaj, v novem domovanju vtkan pogled proti Tuhinjski dolini, onstran katere za hribi na nekdanji deželni kranjsko-štajerski meji vzhajajo jutra. V njena severna okna pa je vpeta panorama Kamniških planin z Veliko planino na eni in s Krvavcem na drugi strani.

Pomirjujoče vzdušje, kakršnega je najti le malokje, je kakor ukrojeno za delo, ki mu je Neli Niklsbacher-Bregar posvetila svoje veselje že pred davnimi leti, ko se je odločila za visokošolske študije na Dunaju.

Pravzaprav pa bi to, s čimer se ukvarja ali s čimer živi nekdanja dunajska študentka, morali po pravici poleg dela in poklica imenovati tudi ljubezen do vezenin. Korenine te ljubezni segajo daleč nazaj, in navsezadnje ne gre le za vezenje, marveč veliko širše, za ročna dela nasploh. Zaradi njih se je po srednji šoli odločila oditi na Dunaj, zakaj doma si tovrstne visoke izobrazbe ni bilo moč zagotoviti.

Toda ko je dokončala študije ter se seznanila z zahtevnimi tehnikami vezenja in vsem drugim, kar mora vedeti tovrstna izobraženka, doma zanjo ni bilo dela celih enajst let. Odslavljalji so jo, češ da je prehudo izobražena, in se delali, ko da ne vedo, kam bi z njo.

Zato se je podajala na dolga delovna potovanja. Na njih si je dotlej pridobljeno znanje nenehno širila in dopolnjevala. Prepotovala je Apeninski polotok, se za nekaj časa ustavila in zaposlila na Siciliji, bila je v Švici, Franciji, Nemčiji in Avstriji. Nato je v Ljubljani odprla atelje za senčnike in svetila, ki je bil le nekakšen začasni pa zasilni izhod v denarni

stiski in v katerem je poleg senčnikov in svetil snovala tudi izdelke iz usnja, pletla slamnata obuvala, slikala na pergament...

Prišla je vojna, in Neli Niklsbacher-Bregarjeva je precej od leta 1942 dalje sodelovala v narodnoosvobodilnem boju kot aktivistka. Zatem je preživljala hude čase v italijanskih zaporih. Po tem, drugem obdobju njenega zoperstavljanja okupatorju, je sledilo še tretje, ko je šla v partizane. Bila je tudi na Visu, za puško pa, pravi, ni bila primorana prijeti. Imela je sicer že nared vso opremo za pohod, toda iznenada je prišel ukaz, da je šla koristit domovini s svojim prevajalskim znanjem. Preden se je vrnila v Slovenijo, je delala še v centralnem statističnem uradu

Neli Nicklbacher-Bregarjeva

v Beogradu, nato pa so jo premestili v Ljubljano. Šele zdaj so se ji odprla pota do tistega, kar si je bila želela že od nekdaj: da je lahko mladim ljudem posredovala ne le svoje poznavanje ročnih del, marveč tudi ljubezen do njih. V Ljubljani je postala direktorica Državne šole za žensko domačo obrt, nato pa, ko so le-to priključili k šoli za umetno obrt, poznejši šoli za oblikovanje, je na teh poučevala vrsto predmetov: zgodovino vzorčarstva, veziljstva, čipkarstva, preprog, gobelina... tekstilno tehnologijo, dekompozicijo... poučevala je tudi na oddelku za notranjo arhitekturo in na višji pedagoški šoli, ukvarjala pa se je tudi s publicistiko.

In napisala je tudi vrsto knjig. V eni izmed njih, v Narodnih vezeninah na Slovenskem, ki so jih nekajkrat ponatisnili, piše v uvodni besedi takole:

»Minilo je skoraj petdeset let, odkar je izšla prva in obenem poslednja zbirka slovenskih narodnih vezenin. Uredil jo je Albert Sič po naslovom »Narodne vezenine na Kranjskem«, natisnjena pa je bila pri založništvu Ig. pl. Kleinmayr & Ferd. Bamberg v Ljubljani leta 1918... Še pred drugo svetovno vojno je skoraj vsaka hiša pri nas imela vsaj izvod zbirke ljudskih vezenin. Druga svetovna vojna pa je ljudem marsikaj uničila in pobrala in tako je Sičeva zbirka narodnih vezenin že prava redkost, da je ni moč dobiti nikjer, celo po strokovnih knjižnicah jo najdemo le še v fragmentih...«

Vendar smo Slovenci z delom Neli Niklsbacher-Bregarjeve dobili več, kot le nadomestilo zaradi zoba časa zdesetkane Sičeve zbirke naših vezenin. Dobili smo v resnici dve pomembni izdaji, v kateri je zajeta bogata narodova zgodovina vezenja, katere dragocene ostanke zdaj lahko čuvajo le še tu in tam.

Dobili smo že omenjene in večkrat ponatisnjene Narodne vezenine na Slovenskem pa knjigo z izredno bogatim slikovnim gradivom, ki jo je Neli Niklsbacher-Bregarjeva pripravila v sodelovanju s kustosom Slovenskega etnografskega muzeja dr. Marijo Makarovič, Ljudske vezenine na Slovenskem. Medtem ko so v prvi knjigi vezenine, ki jih delamo po štetju — vezenine s križci ter belokranjske vezenine — so v drugi peče, velikonočni prti pa vezeni kožuhi, in še kaj, kar je vezeno po prosti risbi.

Spričo pomanjkanja gradiva so Vezenine veliko, tako rekoč življenjsko delo umetnice, ki domuje pod Kamniškimi Alpami. Veliko delo so že zato, ker je prva, ki je peče razdelila po regijah, pa tudi zato, ker je vanje morala vložiti veliko truda, da je po muzejih in vseokrog po deželi zbrala vse tisto, kar imamo še ohranjenega. In tega je iz dneva v dan vse manj. Tako so v knjigi Ljudske vezenine zbrane vse peče, kar jih je bilo in kar jih je še ohranjenih na Slovenskem, pa vsi velikonočni prti z domačo, narodno motiviko, s katerimi so prekrivali naši predniki jerbaze za »žegen«. In kar daje Ljudskim pa Narodnim vezeninam še posebno vrednost, je to, da ima v njiju vsak kos tudi dokumentacijo, česar poprej nismo imeli. Za vsakega je tako zapisano, v kateri muzejski zbirki ga je najti, katero inventarno oznako ima, iz katerega kraja izvira in kdo ga je krajevno opredelil. Kar za deva slovenske starožitnosti, sta tedaj to brez slehernega dvoma izredno pomembni knjigi.

Seveda pa moramo omeniti še druga ročna dela, ki jim je Neli posvetila svojo pozornost tudi v knjigah. Izdala je med drugim namreč tudi knjigo Krojim in šivam sama, pa knjigo za začetnike, ozi-

Nov klub kanadskih Jugoslovanov

Na pobudo številnih rojakov so v Montrealu v Kanadi konec oktobra lani ustanovili Klub kanadskih Jugoslovanov, ki ima zdaj že nad štiristo članov. Pri ustanavljanju tega kluba so od vsega začetka sodelovali jugoslovanski izseljenci iz vseh predelov Jugoslavije. Vse je vezala ena želja, da dobe svoje kulturno in športno središče ter po njem še tesneje sodelujejo s kanadskimi in jugoslovanskimi ustanovami. Z velikim zadovoljstvom vseh članov so sprejeli v svoj društveni pravilnik tudi sklep, da bo novo društvo posvečalo posebno pozornost novim priseljencem in jim nudilo vso potrebno pomoč pri iskanju zaposlitve in pri tem, da se bodo lažje vživeli v nove razmere. Pri klubu so ustanovili številne sekcije s področja kulturne, prosvetne, in športnih dejavnosti, ki bodo prav gotovo v članstvo kluba privabile stotine novih članov. Pod okriljem kluba je bil tudi tretji tradicionalni ples jugoslovanskih izseljencev v Montrealu. Ples je bil v prostorih hotela Sheraton Mount Royal. Med gosti so bili številni ugledni Kanadčani in ambasador SFRJ v Kanadi Peter Ba-
bič.

Novo jugoslovansko društvo v Geelongu

Lani 24. avgusta so v Geelongu slovesno odprli Jugoslovansko-avstralski kulturno socialni center. Otvoritve se je udeležil jugoslovanski generalni konzul za državo Viktorijo dr. Staniša Cvetković in številni visoki predstavniki avstralskega javnega življenja. Za predsednika centra je bil izvoljen Ivica Tillinger, za tajnika pa Milan Miletić. Novi kulturno-družabni center ima v načrtu prirejanje kulturno družabnih prireditev, filmske večere, na katerih bodo predvajali jugoslovanske filme, ustanavljanje jugoslovanskih dopolnilnih šol, nudenje socialne pomoči prizadetim družinam in posameznikom.

Novo jugoslovansko društvo

Novoustanovljeni jugoslovansko-avstralski družabno-kulturni center v Canberri je lani 10. novembra na občnem zboru izvolil odbor, v katerem so predstavniki vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti. Jugoslovani, ki živijo v Canberri, so že dolgo čutili potrebo po ustanovitvi kulturno-družabnega centra. Najprej je skupina naših naseljencev začela predvajati jugoslovanske filme. Za naše šolarje načrtujejo tudi pouk materinščine, zgodovine naših narodov in zemljepisa. Dopis, ki smo ga prejeli od centra, sta podpisala predsednik centra Olimpije Ilić in blagajnik Egon Katnik. Novemu društvu želimo uspešno delo!

Na lanskem dnevu odseljencev v Podlipi

Praznik odseljencev

Ko prebiram v Rodni grudi vaša pisma, vidim, da vas zanima vse o življenju v vašem starem kraju. Opisala vam bom, kako v vasi Podlipa-Smrečje pri Vrhniki vsako leto praznujemo praznik odseljencev.

Že pred petimi leti so se v manjšem številu zbrali na prvem srečanju nekateri vaščani, ki so se odselili v druge bližnje in daljne kraje Slovenije. Takrat so sklenili, da ustanovijo »odseljenski odbor«, ki bo skrbel, da se bo vsako leto pripravilo srečanje vseh, ki so bili rojeni v teh vaseh.

Za dan srečanja so izbrali prvo soboto v avgustu v spomin na 2. avgust 1942. leta, ko so italijanski okupatorji požgali vas Podlipa. Takrat je pogorelo skoraj polovico vasi. Zdaj je vse že lepo obnovljeno, sredi vasi pa je gostilna Jurca, kjer se zbirajo tudi odseljenci.

Preteklo leto je bila prireditev še posebej slovesna, pri organizaciji pa je sodelovala tudi krajevna skupnost. Pripravili so kulturni program, povabili narodne noše, vsem udeležencem pa so dekleta pripela rdeče nageljne. Pred gostilno Jurca so bile postavljene mize in oder za ples. Igral je ansambel Terček iz Smrečja. Udeležba je bila velika. Poskrbljeno je bilo za ceneno jedačo in pijačo.

Za letos obetajo prireditelji, da se bodo še bolj potrudili, da bo veselo in prijetno. Zelo bi bili veseli, če bi se te domače veselice udeležili tudi izseljenci, ki so doma v teh krajih. Dobrodošel pa je vsak, ki se bo v tistih dneh mudil na počitnicah v Sloveniji.

JOŽE OLAJ

J. F.

roma začetnice Naredi sama. V teh knjigah ni ničesar o narodnih vezeninah; v njih je nekaj malega o krojenju, o izdelovanju senčnikov, modnih predmetov iz krzna in usnja, nekaj o vozlanju, tej prastari tehniki, o izdelovanju modnih dodatkov...

To sta knjigi, ki lahko po eni strani nudita dekletom in ženam veliko praktičnega življenja, po drugi strani pa lahko vzpodbujata mlade, da si poiščejo kakšnega konjička za prosti čas, da jim leta ne bo uhajal v nemar. Zakaj mladim je tudi to potrebno, in tudi pomagati jim mora kdo pri tem. »Dandanes,« je Neli zapisala v Narodnih vezeninah, »je vezenje izginilo iz vseh učnih načrtov osnovnih in drugih šol, tovrstnih strokovnih šol ni več in narodna vezenina ter z njo lepo področje ljudske kulture tone v pozabo. Pa ne samo to, tudi veselje nad ustvarjanjem in razvedrilo, ki ga nudi ročno delo, je mladim neznano.«

In zlasti veselje nad ustvarjanjem je tisto, do česar bi rada Neli Niklsbacher-Bregarjeva odprla vrata mladim. Zato dela, zato se pogloblja v preteklost in jo združuje s sedanjimi časi, išče vrednote, shranjene v zakladnici naroda in jih posreduje nam, današnjim in jutrišnjim ljudem. In da bi lahko v miru svojega jesenečega se življenja dala od sebe čimveč bogastva, tudi zato se je iz Ljubljane, zapredene v zadušljivo sajaste kolobarje megle preselela semkaj v eno prijaznih trinadstropnic na Grabnu, od koder je do slikovitega središča le nekaj sto korakov in kjer je svet le za nekaj višji, kjer pa je hkrati veliko več svetlobe in kjer je v industrijsko izdelanih okenskih okvirih vendar toliko izvirne, neizumetničene in mirne lepote.

Pred nastopom ...
Foto: Milenko Pegan

Vsako drugo soboto na radijskih valovih

O radijskih oddajah v Rodni grudi še ni bilo dosti poročil, oddaja »Spoznavajmo svet in domovino« pa s svojo častljivo starostjo in velikim številom poslušalstva prav gotovo zasluži, da vas, če je še ne poznate, seznanimo z njo. Kajti ta oddaja že dolgih osemnajst let vsako drugo soboto privabi k radijskim sprejemnikom poslušalce širom Slovenije. Anketa je pokazala, da jo posluša okrog 200.000 poslušalcev, kar dokazuje, da je poleg četrtkovih domačih večerov ena najbolj priljubljenih radijskih oddaj.

Pred leti, ko je televizija tudi pri nas začela spodrivati radijske aparate, so nameravali to oddajo ukiniti v prepričanju, da za poslušalce ne bo več vabljava. Toda redakcijo je zasulo toliko protestnih pism, da so jo, hočeš-nočeš, spet uvrstili v spored.

In kakšna je ta oddaja? Glavna »junaka« oddaje sta po dve ekipi mladih ljudi, ki se pomerijo v poznavanju trenutno najbolj aktualnih, zanimivih dogodkov doma in po svetu. Ekipo, ki jo sestavlja pet mladih, bistrih, razgledanih ljudi — največkrat so to sami fantje: delavci, uslužbenci, dijaki, študenti; le izjemoma vza- mejo medse tudi dekleta, ki pa se vselej blesteče izkažejo pri vprašanjih o kulturi

— predlagajo posamezne občinske zveze socialistične mladine Slovenije. Redakcija oddaje pa med predlaganimi izbere predvsem tiste kraje, ki doslej še niso sodelovali, izžreba, katere ekipe si bodo stale nasproti v prvi »rundi«, sestavi po 8 vprašanj za 4 področja: iz zunanje in notranje politike, kulture in športa. Katera ekipa bo odgovarjala prva in katera druga, pa določi žreb.

Vsak pravilni odgovor prinese ekipi manjšo denarno nagrado, posamezne zmagovite ekipe pa nadaljujejo tekmovanje v četrtfinalu in polfinalu, do zmagovitega konca. Sicer pa je tudi pri tem tekmovanju prvo in najvažnejše olimpijsko načelo, ki pravi: Ni važno zmagati, temveč sodelovati!

In to je tudi res. Kajti ni šala odgovarjati na najrazličnejša vprašanja, pred prenapolnjeno dvorano razgretega občinstva in pred širnim radijskim poslušalstvom! Premagati je treba neizogibno tremo in se spoprijeti z zavestjo, da se boriš za zmago domačega kraja, za čast mladine, ki te je izbrala za veliki, častni boj!

Tu se namreč izkaže, da niso samo športniki tisti, ki izzovejo glasen hura pri svojih navijačih! Tudi umsko znanje vzbuja navdušenje in spodbujajoč aplavz občinstva, ki v slehernem kraju, kjer teče od-

daja, do zadnjega kotička napolni za take priložnosti vse premajhne dvorane v kulturnih domovih ali kar v šolah. Med obiskovalci v dvorani pa niso samo domačini. Vsaka gostujoča ekipa pripelje s seboj avtobus ali dva navijačev prav gotovo jih izbere med najglasnejšimi mladinci svojega kraja, saj njihovo spodbujanje prav nič ne zaostaja za spodbujanjem domačinov. Vendar pa je treba priznati, da ob koncu zaploskajo tako zmagovalcu za uspeh kot poražencu za častni boj z enakim navdušenjem vsi — domači in konkurenčni navijači!

Pri oddajah »Spoznavajmo svet in domovino« spoznavamo svet le teoretično, iz postavljenih vprašanj in odgovorov. Domovino pa spoznavamo tudi v resnici. Letos, na primer, se je oddaja že doslej oglasila iz najrazličnejših predelov Slovenije: bili so na Štajerskem, na Gorenjskem, na Dolenjskem, v Prekmurju in na Koroškem. Med tekmovalnimi ekipami so dve sestavili tudi rojaki iz zamejstva — Korošci z onstran Karavank in Primorci iz stare Gorice.

Med mladimi vlada tekmovalni duh le med oddajo. Sicer po se med temi srečanju spletajo prijateljske vezi, ki bodo družile mlade z različnih koncev naše dežele še dolgo potem, ko bodo že zakorakali v življenje odraslih.

Lepi spomini na to oddajo pa ostajajo tudi vsem drugim sodelavcem — tehnični in izvajalski ekipi, ki vsako drugo soboto »zavzamejo« določeni kraj v Sloveniji. Prebivalcem teh, večinoma odročnih krajev, pomeni tak obisk pravi praznik. Saj imajo le redkokdaj priliko videti žive napovedovalce — to oddaja že nekaj let vodita priljubljena Milanka Bavcon in Vili Vodopivec, in igralce, ki pomagajo pri branju umetniških tekstov, ki spadajo k vprašanjem s kulturnega področja; pevce zabavnih melodij, ki s svojo pesmijo pomirijo napete živce tekmovalcev in razveselijo poslušalce, in letos tudi Franeta Milčinskega-Ježka, ki na vsaki oddaji pove kakšno zabavno zgodbo izpred trideset let.

Lani, na primer, so se v Št. Vidu pri Stični navijači tako na gosto nagnetli na balkon velike dvorane v novi, prelepi šoli vrh griča, da se je povetil obok in je začel odpadati omet na spodaj stoječe obiskovalce. Letos iz previdnosti tega balkona raje niso odprli. Vse take in podobne zanimivosti za poslušalce pri radijskih sprejemnikih duhovito in iskriivo komentirata oba napovedovalca.

Včasih je pot do kraja, kjer poteka oddaja, dolga in megljena, odri so majhni, dvorane slabo zakurjene. Toda navdušenje tekmovalcev in obiskovalcev ogreje vse sodelujoče, da pozabijo na vse stiske in težave. Ostanajo le topli in lepi spomini, ki jih v radijsko kroniko z zadoščenjem beleži urednik te oddaje Jurij Holy.

J. M.

začasno na tujem

Vabimo v Essen

Četrto evropsko srečanje slovenskih društev in klubov bo letos 3. maja v Essnu, gostitelj srečanja pa bo slovensko kulturno in športno društvo »Bled«, ki bo skupno z vsemi sodelujočimi društvi pripravilo pisan kulturni in zabavni program. Delno bodo sodelovale pri izvedbi srečanja tudi kulturne organizacije iz domovine, za zabavo pa bo predvidoma igral zani ansambel Slavka Avsenika. Podrobnosti o tem srečanju bomo objavili v prihodnji številki, že zdaj pa vas vabimo, da si za 3. maj rezervirate izlet v Essen na to veliko in prav gotovo zanimivo srečanje.

Slovensko kulturnoumetniško društvo Triglav v Stuttgartu sprejema prijave za 4. evropsko srečanje Slovencev v Essnu, ki bo 3. maja 1975. Prijavite se lahko osebno v tajništvu SKUD Triglav vsak večer, razen v četrtek, od 18. do 20. ure. Pismene prijave pošljite na naslov: SKUD Triglav, Stuttgart, Filderstrasse 1.

Zahvala

Slovensko planinsko društvo »Triglav« v Švici se javno zahvaljuje vsem podjetjem doma in na tujem ter posameznikom, ki so omogočili izvedbo 4. slovenskega veleslaloma na Oberibergu 9. februarja 1975. Sodelovali so:

iz domovine:

Elan — Begunje, Alpina — Žiri, Iskra — Reče, Zlatorog — Maribor, Sava — Kranj, Založba Borec — Ljubljana, Koordinacijski odbor SZDL Slovenije, Lisca — Sevnica, RTV — Ljubljana, Železniško gospodarstvo — Ljubljana;

iz Švice:

Jugoslovanski konzulat v Zürichu, Predstavnitvo JAT — Zürich, Perles — Pieterlen, Iskra-Electronic AG — Solothurn, Montanasport — Hergiswil, Sportbedarf — Ostermündingen, Jugoslawisches Verkehrsbüro, Hotel »Krone« — Baden, Restaurant »Adriatic« — Schlieren, Winterthur Versicherung, Peter Ruckstuhl — Meilen, Huber & Sohn Skihosenfabrik — Roteenthurm.

Spominska darila za tekmovalce iz Slovenije je prispeval Konstantin Marty, Bauunternehmung — Unteriberg, ki je vsestransko pomagal pri celotni organizaciji tekmovanja.

Skupina slovenskih žena na nedavnem srečanju naših rojakov v zahodnem Berlinu. Na desni slovenska učiteljica Milena Skrt

Nastop folklorne skupine slovenskega kulturnoumetniškega društva »France Prešeren« v Göteborgu na Švedskem

Vsem našim rojakom po svetu, posebno še našim zvestim bralkam in naročnicam voščimo vse najboljše ob mednarodnem dnevu žensk!

UREDNIŠTVO RODNE GRUDE

Smučarske šole stuttgartskega Triglava na Feldgergu se je že prvi dan udeležilo nad štirideset mladih in starejših bodočih izvrstnih smučarjev

Učiteljica smučanja Irena Behek s skupino najmlajših

IV. slovenski veleslalom v Švici

Splošna ugotovitev vseh je bila: IV. slovenski veleslalom v Švici, ki ga je kot vse dosedanje, pod pokroviteljstvom tovarne športnega orodja Elan iz Begunj, organiziralo SPD »Triglav« iz Meilena, je uspel. Deveti februar bo zato ostal zapisan v življenju naših rojakov na tujem kot dan prijetnega srečanja v naravi, ko so svoje smučarske sposobnosti preizkusili naši ljudje iz Švice, Avstrije in Nemčije, od najmlajšega, komaj pet let starega Rogerja Gomola, do najstarejšega, 54-letnega Antona Podgornika. Slovenskim tekmovalkam in tekmovalcem so se letos ponovno pridružili v Švici začasno zaposleni delavci iz Hrvaške, člani »Hrvatske kulturne zajednice« in PD »Vihor«, prvič pa tudi Beneški Slovenci iz njihovega društva v Zürichu.

Že v soboto, 8. februarja, je turistična vas Unteriberg v dolini Münster (kanton Schwiz) dobila prizvok slovenskega naselja, še bolj pa je to bilo v nedeljo, na dan tekmovanja v Oberibergu. Takrat je na tekmovalni progi iz zvočnikov odmevala slovenska glasba in vmes napovedovanje tekmovalcev, ki so se spuščali med vratnicami z vrha hriba proti cilju.

Tekmovanje samo je namreč bilo v Oberibergu. Zima jo je zagodla tudi Švici in pobočja v Unteribergu so bila brez snega, zato je bilo treba tekmovanje prenesti v nekaj kilometrov oddaljeni Oberiberg. To ni bilo težko, saj imajo »Triglavani« z domačini, še posebno z obema tamkajšnjima smučarskima kluboma, že od vsega začetka zelo dobre in prijateljske stike. Še posebno pa so se ti okrepili lansko poletje, ko so naši fantje s prostovoljnim delom pomagali popraviti od viharja poškodovano trim stezo in progo za slalom v Un-

teribegu. Ti dobri stiki se med drugim kažejo tudi v tem, da jim domačini pomagajo pri izvedbi slovenskega veleslaloma in v tem, da predstavniki obeh klubov izven konkurence tekmujejo na veleslalomu.

Priprava te športne prireditve, edine take vrste med Jugoslovani, začasno zaposlenimi v tujini, seveda terja veliko časa, dela in naporov. Toda švicarski Slovenci — »Triglavani« — imajo v svojih vrstah ljudi, ki se tega ne ustrašijo in z vrhano mero piprivljenosti pomagajo, da poteka vsa ta akcija, od prvih priprav pred meseci prek tekmovanja do razglasitve rezultatov, brez zastoja. Precej je teh rojakov in vsaj nekatera imena velja omeniti. To sta Jože in Darinka Jelovčan, ing. Damjan Hladnik, dr. ing. Dušan Florjančič, ing. Franc Ilar z ženo, ing. Matija Tuma in še mongi drugi. Za njihovo delo jim zares gre vse priznanje.

Za tekmovanje se je prijavilo približno 130 rojakov, z liste rezultatov pa je razvidno, da je tekmovalo 80 posameznikov, 10 gostov in 6 ekip. V posameznih disciplinah so bili najboljši:

Cicibani: deklice — Sonja Hladnik in Jasmina Vrhovšek, dečki — Toni Čop, Daniel Ilar in Daniel Kolar.

Pionirji: deklice — Katja Hladnik, Marcela Novljan, Katarina Zdravkovič, fantje — Tomaž Belec, Zvonimir Jozić, Igor Kušar.

Mladinci: Štefan Florjančič, Guido Romih. Članice: Olga Kupčič, Ema Zupan, Dunja Borovnik.

Člani II: Jože Dovžan, Arsen Marčeta, Janez Čop.

Člani I: Vojko Čanžek, Polde Švab, Jože Koritnik.

Ekipa: SPD »Triglav« Aarau (Čanžek, Švab, Janko), Kästle — Avstrija (Čop, Dovžan, Praprotnik), »Triglav Stuttgart (Koritnik, Ramppe, Močivnik).

Gostje: Josef Suter (Unteriberg), Uroš Mencinger (Smučarska zveza Slovenije), Eric Holdener (Oberiberg). Med gosti so tekmovali člani smučarskih klubov Unteriberg in Oberiberg ter mladinci Mencinger, Komac in Kuralt, ki jih je na tekmovanje poslala Smučarska zveza Slovenije.

Zmagovalci so prejeli poleg praktičnih nagrad tudi pokale, ki so jih prispevali: prehodnega za ekipe Slovenska izseljenska matica, Koordinacijski odbor za vprašanje delavcev v tujini pri Republiški konferenci SZDL Slovenije, Planinska zveza Slovenije, RTV Ljubljana, »Antena« iz Ljubljane in SPD »Triglav«.

IV. slovenskega veleslaloma v Švici se je kot zastopnik Slovenske izseljenske matice udeležil član Izvršnega odbora prof. Anton Ingolič. Prireditve ocenjuje takole: »Moram reči, da si švicarski »Triglav« zasluži vse priznanje, ker je znal organizirati Slovence ne samo v Švici, ampak tudi iz Nemčije in Avstrije. Ni majhna stvar organizirati tako veliko športno prireditve, kot je ta. Zato zaslužijo vse priznanje in občudovanje. In če smem povedati še nekaj osebnega: včeraj sem bil v domovini na kulturnem prazniku ob Prešernovem dnevu, danes pa sem tukaj na slovenskem prazniku, planinsko-športnem, saj so tudi to naši tipično slovenski prazniki.«

ERNEST PETRIN

Z mladimi slovenskimi smučarji na Feldbergu

19. januarja ob pol osmih je prvič krenila na pot na smučišča Schwarzwalda slovenska smučarska šola Triglav, sekcija SKUD Triglav Stuttgart. Pripave za njeno delovanje so se pričele že jeseni lansko leto z imenovanjem znanega športnika in društvenega delavca Aleksandra Rampreta za vodjo te sekcije. Sledili so razgovori s Tovarno športne opreme Elan Begunje, ki je zagotovila ugoden nakup športnih rekvizitov, potem pa obveščanje rojakov, predvsem prek slovenske dopolnilne šole in roditeljskih sestankov. Dela je bilo seveda še veliko. Nakup in dostava rekvizitov, montaža okovja, ki jo je rojak Rampre opravil največkrat kar sam — seveda brezplačno, pa treningi s smučarskimi učitelji, Slovenci, smučarji amaterji, organizacija prevoza...

Vsem, ki so si za uresničitev te zamisli največ prizadevali, na čelu Aleksandru Rampretu, pa učiteljem smučanja Ireni Behek, Božu Rampretu, Jožetu Koritniku in Janezu Močivniku pa je prav gotovo trud poplačalo zadovoljstvo vseh udeležencev. Kar 40 jih je prišlo prvič, na drugi dan smučarske šole, 26. 1. se je število povečalo že na 46. Razdeljeni v pet skupin glede na starost in predznanje so se mlajši in starejši po napotkih svojega učitelja smučanja pridno vadili hoje, spusta in prvih zavojev. Prav gotovo so bili najbolj prisrčni najmlajši, tisti od petih, šestih let pa do 10 let zbrani pri učiteljici Ireni. Največ od njih jih je prvič stalo na smučeh. Nekaj jih je prišlo tudi le zraven. Nakup smučarske opreme je le precej drag in marsikdo si opreme ne bo mogel kupiti kar naenkrat. Tisti so vzeli v izposojevalnici sanke in s sankanjem ali sprehodi po Feldbergu in bližnji okolici, ki ima okrog 1,5 m snega, preživeli svoj športni dan.

Sneg sicer skoraj povsod nagaja smučarjem. Na Feldbergu pa ga je k sreči dovolj. Tako v Stuttgartu vsi upajo, da bodo sedanji plan smučarske šole izpolnili.

TEKST: DRAGICA NUNČIČ
SLIKE: JOSIP FRLJUŽEC

Stuttgart vabi v Essen

V prostih urah se Slovenci iz Stuttgarta in okolice radi oglašajo v društvenih prostorih SKUD Triglav v Stuttgartu. Tu so jim na razpolago slovenski časopisi in revije, različne knjige, fantje se dobe ob šahu, mladina se zbira v dramski sekciji, kegljači redno vadijo in vabijo na dvoboj izkušene roke lesenih krogel, planinci ugotavljajo, kateri izlet je bil najlepší, katere gore bodo še skupno obiskali pred vrnitvijo v domovino in mlada slovenska smučarska šola je že priprav-

Na šahovskem tekmovanju slovenskih pionirjev v Stuttgartu

ljena na svoj prvi pohod na bele griče. Ob sobotah so prostori oživiljeni še s slovensko šolsko mladino, ki ob tej ali oni vaji veselo žvrgoli v sladki materinščini.

17. januarja je imel svojo prvo sejo v novem letu upravni odbor SKUD Triglav. Jedro dnevnega reda je bila predvsem razprava o delovnem načrtu za leto 1975.

Za slovensko društvo v Stuttgartu naj bi bilo novo leto posvečeno tudi pridobivanju novih članov, poživitev dela v podružnicah Aalenu, Sindelfingnu in Reutlingenu. Prostori društva bodo odprti vsak večer — četrtek, sobota popoldan, in nedelja dopoldan bosta rezervirani za vaje otrok, članov dramske sekcije, šahistov in vseh tistih, ki pogrešajo slovensko besedo in razgovor domačih ljudi.

DRAGICA NUNČIČ

Charleroi dobi slovensko šolo

Po kulturni konvenciji, ki je bila sklenjena med našo in belgijsko vlado, je določeno, da se poleg slovenske šole v Eisdnu odpre za naše rojake šola tudi v Charleroiu.

Charleroi z okolico predstavlja drugo veliko področje v Belgiji, kjer so naši rojaki številčno močno naseljeni. Tu je bil nekoč bogat rudarski bazen s 27 rudniki premoga. Od teh je danes odprtih le še 7, ostale so zaradi nerentabilnosti opustili. Zato se je tu začela razvijati močna industrija. Naši rojaki so se kar dobro znašli in danes večina, ki že ni upokojena, dela v industriji.

Charleroi doslej še ni imel slovenske šole, zato je bil prihod slovenskega učitelja med naše rojake velik dogodek. Povsod je bil gostoljubno sprejet. Vest o ustanovitvi slovenske šole za naše rojake je bila sprejeta z velikim navdušenjem, saj je eden naših rojakov vzkliknil: Vidim, da nas domovina ni pozabila! Navdušenje za slovensko šolo pa ni le med starši, ki imajo otroke, ampak tudi med odraslimi, ki si želijo boljšega sporazumevanja v materinem jeziku.

Za slovensko šolo se je prijavilo 44 učencev in odraslih, kar je prav gotovo prav lepo število. Tako bosta delovala dva oddelka, in sicer eden za mlajše, drugi za starejše. Prepričani pa smo, da se bo število učencev še dvignilo, ker ni bilo mogoče obiskati v tako kratkem času vseh družin, ki živijo raztresene daleč naokoli.

Drugo leto KPD Slovenija v Landskroni

Kulturno-prosvetno društvo Slovenija je imelo lani novembra svoj prvi redni letni občni zbor. Kakor je že običaj, smo tudi mi kritično ocenili društveno delo v preteklem letu — prvem letu obstoja našega društva Slovenija. Ugotovili smo, da vseh nalog nismo izvršili predvsem zato, ker se je moralo društvo boriti z začetnimi (predvsem finančnimi) težavami. Za letos smo sklenili, da bomo največ pozornosti posvetili kulturni dejavnosti. Pri tem nam bo v veliko pomoč naš novoustanovljeni vokalni kvartet, ki ga vodi izkušeni glasbenik Tomo Vitanc. Seveda pa ne bomo smeli pozabiti tudi na zabavne in športne prireditve, tudi iz finančnih razlogov, saj je prav od aktivnosti teh dveh sekcij precej odvisen razvoj našega društva. Vsa naša društva prav dobro vedo, da so veselice in podobne družabne zabavne prireditve glavni vir dohodkov društva, od aktivnosti športne sekcije pa je odvisna višina prispevka, ki ga dobimo od švedskih oblasti.

V novi upravni odbor Slovenije so bili izvoljeni v glavnem dosedanji odborniki. Novoizvoljeni pa so bili: Štefka Lešnikova, Tomo Vitanc, Marjan Pukmeister, Štefan Matičič in Josip Topolovec. Predsedniške dolžnosti bo letos opravljal Marjan Budin. Podpredsednik je Štefka Lešnikova, tajnik Egon Conradi, blagajnik pa Majda Ivič.

Podobno kot lani smo tudi letos priredili novoletno jelko za naše male. Zanimanje za prireditev je bilo veliko in obisk zelo dober. Na programu je bila tudi kratka igrice za otroke, ki sta jo pripravili v otroki naši prizadevni članici Marjeta Kragelj in Štefka Lešnikova. Obe sta za vaje z otroki žrtvovali veliko prostega časa. Posebna zahvala velja otrokom, ki so se svojih vlog res lepo naučili, čeprav marsikom dela slovenski jezik precejšnje težave. Na prireditvi smo prikazali tudi filme za otroke, ki so posebej navdušili gledalce. Prireditve je zaključil dedek Mráz, ki je prinesel otrokom darila.

V februarju je društvo Slovenija priredilo proslavo ob Prešernovem dnevu, o kateri bomo več povedali drugič.

M. BUDIN

Še nam pišejo naši iz Belgije, Holandije, Francije in Nemčije o lanskem praznovanju dneva republike, ko smo jih obiskali z ansamblom Mihe Dovžana. Zahvaljujemo se za priznanja in še posebej za številne fotografije s turneje, ki sta jih poklonila Slovenski izseljenski matici in ansamblu fotografa Viktor Lapornik iz Sallauminena v Franciji in Huber Frans iz Eisdna v Belgiji. Žal dobrih fotografij nimamo iz vseh krajev, imamo pa lepe spomine na srečanja z vami.

V januarski številki smo pisali o Slovencih v Frankfurtu in okolici, v članku Domovini ostanemo zvesti. Na sliki so: predsednik društva Sava, Janko Zemljič, blagajničarka Danijela Žula, tajnik Robert Rožaj in predstavnik Slovenske izseljenske matice, Tone Poljšak, z Dovžani

Tako so se zabavali po vseh koncertih v Belgiji, Holandiji in drugod

Predsednik Udruženja Jugoslovanov v Severni Franciji Justin Čebul je ob tej priložnosti organiziral izlet Dovžanove skupine k rojaku Ivanu Demšarju, dvajsetletnemu požrtvovalnemu tajniku Udruženja

Med člani Slovenskega delavskega društva v Aumetzu, Francija

Nepozaben izlet

V Sindelfingnu se nas je nekaj družin dogovorilo, da bomo ob počitnicah v domovini obiskali Bazo 20 v kočevskih gozdovih. Na dogovorjeni dan v avgustu in na dogovorjenem kraju v Dolenjskih toplicah smo se našli le člani dveh družin. Da ne bodo prišli vsi, smo pričakovali, saj so imeli skoraj vsi za to upravičen vzrok. Vedeli smo, da vedno pride kaj nepredvidenega.

Ponoči je močno deževalo, tedaj pa je sijalo sonce in prijazno obsevalo čisto naravo. Gozdovi so nas vabili v spremenjajočih zelenih barvah v svoje okrilje polno tišine.

Vendar pa smo se naprej napotili v bazen v Dolenjskih toplicah, da si omehčamo kosti od dolge vožnje. Pravočasno smo zapustili kopel, ki nam je vrnila dobro voljo in svežino. Priklicala nam je tudi lakoto. Zato smo se odpravili v Podturn, kjer smo bili v prijazni domači gostilni odlično postreženi. Tako se je odlično posrečila zamisel našega organizatorja Šprajcerja kakor tudi izkušenega vodnika Alojza Murna, udeleženca NOB in odličnega poznavalca narave, okoliških gozdov in zgodovinskih dogodkov med narodnoosvobodilno borbo.

Po kosilu nas je rojak Šprajcer v etapah zvozil do Lukovega doma. Kar nas je prišlo s prvo vožnjo, smo imeli čas za sprehod po čudovitem gozdu okrog doma. V tem čistem zraku in miru se mi je vsililo vprašanje, čemu se vsako leto drenjamo po Triglavu, zakaj poležujemo vzdolž jadranske obale kakor sardine v škatli. Zakaj ne pridemo raje uživati takih čudovitih skritih koticov, katerih je v naši deželi še veliko.

Ko smo se zbrali vsi, nas je tovariš Murn popeljal k partizanskim barakam. Med vojno so bile skrite, da jih ni bilo moč odkriti. Vse barake so še prvotne, iz vojne, in zelo dobro ohranjene. V notranjosti smo si ogledali skromno opremo in prebirali tiskovine iz tistih težkih časov. Vse je bilo še posebej zanimivo za naše otroke, ki si morajo vse, kar je v zvezi z vojno, samo predstavljati. Ogled Baze 20 jim bo še bolj popestril njihove predstave o drugi svetovni vojni.

Pri Lukovem domu, ki je res lepo urejen, in zelo dobro oskrbovan, smo se odžejali in spočili. Nato smo se ločili. Bolj utrujene pa je Marija Šprajcerjeva odpeljala

Skupina, ki je obiskala Bazo 20 in druge zanimive kraje iz naše zgodovine

z avtom do stare žage. Kar pa nas je bilo bolj podjetnih, smo se odpravili kar navzdol po gozdu, mimo zapuščene, v vojni popolnoma opustošene vasice Rampuhe. Vse je že zaraščeno in zdelo se nam je kakor v pravljici. Da, saj bi res lahko začeli pripovedovati: ... nekoč je bila Rampuha ...

Ogledali smo si še puškarske delavnice na Novi gori. Vse je bilo res izredno zanimivo. Končno smo se ustavili še pri Šprajcerjevih na Stari žagi. Tu so nam postregli z obilno domačo malico in dobro kapljico iz domačega vinograda. Zraven smo obujali spomine na težke čase. Otroci pa niso bili še ugnani, tekali so ob potoku in se veselili svobode.

Hitro, prehitro je prišel čas za odhod in zapustili smo prijazne in gostoljubne ljudi in ta prijazni košček naše domovine, polne lepote, miru in spominov. Tudi otroci so se neradi ločili od prostosti tega dne. Še moja mama, ki je že veliko doživela in videla, je bila zadovoljna kot mi vsi, ko smo se utrujeni vozili v temni noči proti domu.

Vsi udeleženci tega izleta se toplo zahvaljujemo g. Jožetu Šprajcerju za odlično organizacijo, Alojzu Murnu pa za strokovno vodstvo in za njegovo humorja polno pripovedovanje o življenju v teh krajih.

IVANA PENZ-STOPAR,
SINDELFFINGEN

Če ste se preselili ...

Če ste se preselili, izpolnite naslednji obrazec in ga v kuverti pošljite na naslov naše uprave: Rodna gruda, 61001 Ljubljana, Cankarjeva 1/II, p.p. 169

Ime in priimek: .....

.....

Stari naslov: .....

.....

Novi naslov: .....

.....

.....

Omizje na družabnem večeru Zdrženja Jugoslovanov v Severni Franciji v Sallauminesu. To prijetno srečanje je bilo 12. januarja letos

Občni zbor Slovenskega kulturnega društva »Ivan Cankar« na Dunaju

Slovensko kulturno društvo »Ivan Cankar« na Dunaju se je 8. februarja sestalo na svojem drugem letnem občnem zboru in ob tej priložnosti dalo poseben poudarek tudi slovenskemu kulturnemu prazniku.

Občnemu zboru je prisostvovalo 80 članov. Predsednik društva Franc Sever je v svojem poročilu seznanil člane in goste z delom društva, ki je v svojem kratkem dvoletnem obdobju doseglo zavidljive uspehe. Oprenilo je svoje društvene prostore, kjer se člani lahko vsako soboto sestajajo ob družabnih igrah, glasbi, branju ali sproščenemu pogovoru; organiziralo več kulturnih in zabavnih prireditev, imelo v gosteh 12-članski ansambel Slovenskega narodnega gledališča iz Maribora na zelo uspeli predstavi, organiziralo predavanja o novi ustavi in drugih vprašanjih, ki zanimajo našega delavca, zaposlenega na tujem, v zadnjem času pa osnovalo tudi športno sekcijo, v kateri je nogometno moštvo že pričelo z rednimi treningi. Pri izvajanju svojih akcij se je društvo povezalo z jugoslovanskim predstavništvom na Dunaju ter kulturnimi in drugimi organizacijami v domovini, kjer so njihove želje in prošnje naletele vedno na primerno razumevanje. Kot dokaz uspešnega sodelovanja je društvo podelilo posebna priznanja predstavništvu SFRJ na Dunaju, Republiški konferenci SZDL v Ljubljani, Slovenski izseljenski matici v Ljubljani in njeni podružnici v Murski Soboti.

Društvo na Dunaju je sicer slovensko, vendar se njegovih prireditev udeležujejo tudi pripadniki drugih jugoslovanskih narodnosti in, kakor je povedal tajnik društva ing. Pirc, celo želijo vključiti v svoje vrste čim več narodnosti jugoslovanske skupnosti in jih vabijo k sodelovanju.

Občni zbor je izvolil novi upravni odbor, v katerem so poleg že dosedanjih tudi novi mlajši člani. Pri njihovem plemenitem delu — združevanju naših ljudi, ki so za daljši ali krajši čas na tujem, proč od domovine in svojih domačih, želimo veliko uspeha tudi v prihodnje.

Po občnem zboru je bila zabavna prireditev s prijetno domačo glasbo, ob kateri so se udeleženci, ki se jih je nabralo čez sto, zabavali v prijateljskem razpoloženju do jutranjih ur.

Pogled vse bolj usmerjen domov

Mirno lahko zapišemo, da tradicionalni noveletni pogovori z zdomci še nikoli niso bili tako dobro pripravljene kot letos, da pa — žal — še nikoli niso bili tako slabo obiskani. Tako je na dvanajstih pogovorih v vseh štirih pomurskih občinah sodelovalo samo 250 od skupno 14.000 Pomurcev, ki so na začasnem delu v tujini. Od vseh ljubljanskih zdomcev jih je na pogovor prišlo samo pet. V Ribnici na Dolenjskem je pogovor celo odpadel, saj sta prišla le dva zdomca. Še najbolje je bilo v Mariboru, kjer so pripravili dva sestanka: prvega se je udeležilo 40, dru-

gega pa skoraj 100 Mariborčanov, ki so začasno zaposleni v tujini.

»Škoda, da nas ni več,« je ugotavljal eden od udeležencev pogovora v Mariboru. »Marsikaj bi se lahko pomenili, saj so bili na sestanku tudi predstavniki vseh služb in organizacij, ki se ukvarjajo z našimi problemi. Drugi so morda mislili, da bomo zopet poslušali kakšne govorance, v resnici pa so bili sestanki zelo stvarni in za nas nadvse zanimivi.«

»Slab odziv delavcev nas je upravičeno razočaral in hkrati opozoril, da se z zdomci sploh premalo ukvarjamo«, je dejal predsednik medobčinskega sveta SZDL za Pomurje Geza Bačič in dodal, da ima v mislih predvsem vrzel v delu z zdomci, ki imajo ustrezno mesto tudi v delegatskem sistemu.

Koncept letošnjih pogovorov je bil zastavljen tako, da bi naše delavce moral pritegniti. Strokovne službe so pripravile za zdomce tudi vse informacije o možnostih za zaposlovanje doma, o začetni akciji zbiranja njihovih prihrankov za odpiranje novih delovnih mest v pomurskih delovnih organizacijah in o številnih drugih pomembnih vprašanjih.

Koordinacijski odbor za zaposlovanje v tujini pri socialistični zvezi bo zato izčrpno ocenil vzroke slabega odziva zdomcev na noveletnih pogovorih. Že zdaj je jasno, je dejal predsednik Bačič, da bomo morali najti do naših delavcev v tujini nove poti.

Pa pogledjmo, kako je bilo na pogovorih v posameznih krajih.

Maribor

URAD ZA ZDOMCE?

Za urejanje naših problemov bi nujno potrebovali urad na občinski skupščini, kamor bi se lahko obračali ob urejevanju različnih zadev. Vsakovrstna potrdila sedaj iščemo na različnih vratih — včasih bolj včasih pa tudi manj uspešno. Ko pridemo v domači kraj, v tako kratkem času ne moremo zbrati vsega, kar potrebujemo. Urad pa bi nam lahko — seveda ob primernem plačilu — to zbiral, kar bi nam bilo v veliko pomoč.

Takšen je bil predlog zdomcev z mariborskega območja na noveletnem pogovoru s predstavniki občinskega sindikalnega sveta, občinske konference SZDL, občinske skupščine, zavoda za zaposlovanje, carinarnice in drugih strokovnih služb.

Zdomci so se predvsem zanimali za pogoje pri odpiranju različnih obrtnih delavnic, avto prevozništev in drugih obrti. Nič manjše pa ni bilo zanimanje za nakup gradbenih parcel, stanovanj in sploh pridobivanje strehe nad glavo. Razveseljivo je bilo slišati, da pri mariborskem stanovanjskem podjetju že ustanavljajo

poseben biro, ki bo za zdomce poskrbel za vso gradbeno dokumentacijo. Razveseljivo je bilo tudi zagotovilo predstavnika komunalnega zavoda za zaposlovanje: »Bojazen, da zdomci v primeru, ko zanje ne bi bilo več dela v tujini, ne bi dobili zaposlitve doma, je odveč. V Mariboru je namreč prostih skoraj 9000 delovnih mest.

Ptuj SKRB ZA ZAPOSILITEV

Ptujske družbenopolitične organizacije so zdomce seznanile s spremembami v naši družbi po sprejetju nove ustave, z gospodarskim položajem v občini, s sklepi sindikalnih kongresov o zdomcih pa tudi z mednarodnim položajem. To je bil seveda le uvod, ki je (kljub temu da se ga je udeležilo samo 30 zdomcev) osvetlil vse pereče probleme naših delavcev v tujini. Predvsem je bilo čutiti zaskrbljenost zdomcev za delovna mesta, saj sedanji gospodarski položaj v državah, kjer so zaposleni, ni ugoden, in lahko marsikateri od njih od danes na jutri izgubijo delo. Predstavniki zavoda za zaposlovanje je zdomce opozoril na pravice, ki jih imajo v primeru odpusta, nato pa jih je seznanil z možnostmi zaposlitve v ptujski občini. Te niso ravno ugodne, saj je v občini blizu 12.000 zaposlenih, na začasnem delu v tujini pa je 4130 Ptujčanov. Razvojni načrt do leta 1980 sicer predvideva zaposlitev 2300 novih delavcev, vendar je v občini še vedno zelo močan beg s podeželja v mesto. Vse, ki se nameravajo vrniti v domovino, so opozorili, da se naj pravočasno povežejo z zavodi za zaposlovanje, saj bo le tako mogoče zanje najti primerna delovna mesta.

Koroška HYPOS VABI

V občini Radlje ob Dravi sta bila kar dva sestanka. Na izredno dobro obiskanim sestanku na Muti, ki so ga pripravili zdomci sami, je direktor »zdomske tovarne« v izgradnji Hypos Andrej Šrajner na kratko poročal o poteku del. Med drugim je povedal, da dela potekajo skoraj po načrtu, čeprav z rahlo zamudo, ker ni pravočasne dobave določenega gradbenega materiala. Če ne bo večjih zamud, bo tovarna začela obratovati v začetku junija 1975. Letos se bo v njej zaposlilo prvih 40 delavcev, ki bodo prišli iz tujine, v naslednjih letih pa še najmanj toliko.

Pobudo za zgraditev te tovarne, v kateri bodo izdelovali hidravlično opremo, so pred leti dali zdomci sami, kot investitor pa nastopa radeljska občina. Zdomci, ki bodo delali v tej tovarni, so s svojimi prihranki v banki tudi pripravljene jamčiti za vračilo anuitet, če proizvodnja v

začetku ne bo stekla, kot načrtujejo. Zdomci so tudi predlagali ustanovitev stanovanjske zadrage, prek katere bi radi zagotovili hitreje razreševanje stanovanjskih problemov občanov, ki se vračajo iz tujine.

Kočevje KDO DELA SRAMOTO?

Na pogovoru v Kočevju, ki se ga je udeležilo nekaj nad 20 zdomcev, so povedali, da je med našimi zdomci tudi precej takih, ki delajo sramoto domovini, ki hvalejo vse tuje, ki nimajo nobenega ponosa. Kdor samega sebe ne spoštuje, tistega prav gotovo ne bodo spoštovali tudi drugi, predvsem pa ne tujci. Precej takih ljudi je iz Maribora in okolice, so povedali v Kočevju, in dodali, da je precej Nemcev boljših, saj bolj spoštujejo Jugoslavijo kot mnogi »Mariborčani«. Na sestanku so tudi predlagali, naj bi v prihodnje organizirali podobne pogovore julija ali avgusta, ko je večina zdomcev doma na dopustu; tedaj bi bila udeležba prav gotovo večja.

Metlika VPRAŠANJA

Na sestanku v Metliki je zdomce najbolj zanimalo, kakšne so možnosti za zaposlitev, če bi se vrnili. Vsi sicer razumejo, da ne morejo pričakovati takšnega zaslužka kot v tujini, želeli pa bi vedeti, ali bi jim pri nas priznali kvalifikacije, ki so si jih pridobili v tujini, kako je z najemanjem kreditov za stanovanjsko gradnjo, z izdajo obrtnih dovoljenj, s pridobivanjem zemljišč za gradnjo in podobno. Zdomci so povedali, da so slabo obveščeni o carinskih predpisih, o zaposlovanju prek zavodov ter o komunalnih in drugih problemih. Zato so želeli vedeti, ali bodo pri nas izdali priročnik, ki bi vseboval najpomembnejše informacije o carinskih predpisih in novostih v domovini.

Pomurje VEČ DELOVNIH MEST

Koordinacijski odbor za zaposlovanje v tujini pri medobčinskem svetu SZDL za Pomurje je izkoristil novoletne praznike ter med 28. in 30. decembrom lani pripravil trinajst razgovorov z delavci, ki so na delu v tujini.

Zal je bil obisk slab. Zdomci so najbrž od novoletnih pogovorov pričakovali manj, kot so dobili. Vabilom se jih je odzvalo le 150, največ v Beltincih, Turnišču in Murski Soboti. Poleg že ustaljenih informacij o prizadevanju delovnih ljudi v pomurskih občinah, o družbenoekonomskem položaju in o mednarodni politiki Jugoslavije so in o vseh razgovorih največ časa namenili vprašanju, kako doma zagotoviti čimveč delovnih mest. In prav

v tem se obetajo boljši časi kot kdajkoli prej.

Letos bo imelo pomursko gospodarstvo na voljo približno tisoč novih delovnih mest: V Muri bodo potrebovali 250 delavcev za priučitev ter 150 industrijskih šivilj in krojačev. Panonija želi sprejeti 58 novih sodelavcev, gradbeno podjetje Konstruktor-Pomurje 160, komunalno podjetje Sobota 62, lendavska Elma in Varstroj skupno 55, Avto Radgona išče 60 novih delavcev. Gre za priučene ali kvalificirane delavce. Tudi zaradi tega je na zadnjih pogovorih prevladovala težnja, da bi morale domače delovne organizacije upoštevati delovne izkušnje in kvalifikacije, ki si jih zdomci pridobijo v tujini. V prihodnje bo moral za ta vprašanja in za druge probleme, ki se pojavljajo pri vračanju domov, skrbeti posebni stalni organ, ki bi ga kazalo ustanoviti pri medobčinskem svetu socialistične zveze.

Velike možnosti se kažejo tudi pri obrtnih storitvah. Samo v občini Murska Sobota bo do leta 1981 primanjkovalo v obrtnih strokah več kot 1000 delavcev. Omenili smo tudi perspektive pri vključevanju v kooperativne odnose v kmetijstvu.

Zanimivo je množično pridelovanje fefrona na območju Bistric do Razkrižja. Ta primer nam odkriva, da so se tamkajšnji kmečki prebivalci — med njimi je tudi nekaj zdomcev povratnikov — pravilno odločili za rentabilno kmečko proizvodnjo, ki že prinaša lepe dohodke. Ker je Pomurje bogato s termalnimi vodami, bi bile vredne razmisleka naložbe tudi v intenzivno vrtnarstvo ali cvetličarstvo. Tu pa je seveda še najbolj uveljavljena živinorejska proizvodnja, ki ima poleg tega tudi najdaljšo tradicijo.

Soboška podružnica Ljubljanske banke je uvedla privlačno novost. Gre za namensko varčevanje za delovno mesto. Najmanjši znesek sovlaganja za novo delovno mesto je v domači ali tuji valuti 30 tisoč dinarjev. Vračali ga bodo po petih letih z 9-odstotnimi obrestmi.

Družbenopolitične skupnosti in banke bodo glede na pologe zdomcev še dodatno financirale odpiranje novih delovnih mest v domačih podjetjih. Določili bodo tudi nosilce takih investicij. Vse medsebojne pravice in obveznosti med vlagateljem sredstev in delovno organizacijo bo določala posebna pogodba.

Precejšnje zanimanje so naši delavci, zaposleni v tujini, pokazali tudi za uvoz strojnih naprav, s katerimi bi lahko kooperirali z družbenim sektorjem našega gospodarstva. Tudi to bi bilo moč urediti, treba je le ugotoviti, s katerimi partnerji in s kakšnimi stroji. Vsako presajanje tuje tehnologije, ki je koristna in cenejša, je lahko zanimivo.

Edvard Kocbek, né en 1904 à Sv. Jurij auprès de la Ščavnica dans les Coteaux Slovènes à l'est de Maribor, est surtout poète et écrivain. Dès 1934 il avait publié un recueil de poèmes «La Terre». Très actif pendant la dernière guerre, il fut durant plusieurs années après la libération vice-président du Praesidium de l'Assemblée de la R. P. de Slovénie. Par la suite il publia sous forme de journal deux livres sur la lutte de libération nationale «La camaraderie» et «Un document». Il publia aussi un recueil de nouvelles en 1951 «La peur et le courage». Il écrit entre autres aussi des essais sur les questions culturelles et politiques d'actualité.

Dans ce numéro, nous vous présentons quelques poèmes plus récents, écrits en vers libres, mais avec beaucoup de rythme qui fait une impression de solennel et d'hymnique.

Edvard KOCBEK
LA CANNE

Que ferais-je avec ma canne,
qui s'est mise à me dépasser?
La jetterais-je au feu des bergers
ou la donnerais-je au boiteux sur la route
ou aux visiteurs de la terre promise?
La lèverais-je en l'air
pour en apaiser le tumulte populaire,
ou la mettrais-je dans les jambes de mon frère
pour que dans le noir il se casse la jambe?
La jetterais-je à la mer
pour qu'elle sauve le naufragé,
ou la planterais-je dans le champ
pour qu'elle serve d'épouvantail dans le vent?
L'accrocherais-je dans l'église de pèlerinage
pour qu'elle augmente le nombre des reliques,
ou bien l'enterrerais-je dans la forêt
pour que les sbires ne la trouvent pas?
La donnerais-je au père ignorant
pour qu'avec elle il dompte son fils,
ou bien l'exposerais-je à la rosée
pour qu'à nouveau elle reverdisse?
La remettrais-je au chef de la chorale
pour qu'elle lui arrange les voix,
ou la donnerais-je au garçon plein d'entrain
pour qu'elle soutienne sa tente?
Découvrierais-je avec elle une source
pour qu'elle abreuve le désert,
ou bien évoquerais-je avec elle le pain
du chapeau sur l'estrade magique?
Mais je ne ferai rien de tout cela,
car tout cela est téméraire et insensé;
je la romprai sur mon genou
et la jetterai dans un gouffre profond,
pour que ses lourdes entailles
mesurent ma chute.

Edvard KOCBEK
VERT

Quand je me suis arrêté et opposé
et que je n'ai plus voulu courir avec eux
et lorsqu'au bout d'un temps j'ai ouvert les yeux
et regardé dans le silence étranger,
soudain tout était vert —
la terre, le ciel, l'air et le lointain.
Et quand j'ai regardé plus attentivement,
tout le reste aussi était vert —
la route, les arbres, les nuages et les oiseaux,
le soleil vert et toutes les échelles vertes,
Et quand j'ai fixé les yeux sur mes mains et mes doigts,
tout était vert. Et quand j'y ai planté
mes dents, le sang a giclé vert.

J'ai crié, tous les cris étaient verts.
De rage j'ai couru, et les pas étaient verts.
Tous les bruits verts et le silence vert.
L'herbe verte aussi, les souvenirs verts.
La lumière verte et la ténèbre verte.
Et mes sanglots étaient verts
et continuellement les frontières vertes.
Et quand j'ai commencé à parler vert
et me suis mis à conjurer la verdure,
les herbes, les oasis, le buis, le céleri,
les fines herbes et les plantes persistantes,
je savais que le désespoir aussi était vert.
Alors j'ai reconnu que l'espoir
trompeur était devenu sauvage
et d'un vert venimeux.

Edvard KOCBEK
A LA PORTE LE SOIR

La mère à sa fille le soir
quand elle se prépare à partir
toute belle et pure
la mère á sa fille á la porte
pour l'arrêter
la mère à sa fille à la porte le soir
pour l'arrêter et lui dire
pour lui dire l'inexprimable
la mère à sa fille à la porte le soir
l'inexprimable et le message des tempe reculés
la mère à la porte sans force
ne peut prononcer la phrase
l'unique phrase salvatrice
comme nulle mère n'a pu le faire
nulle mère à sa fille à la porte avant la nuit
à sa fille et à sa descendance
car sa fille retournera
elle ne retournera pas seule
elle retournera changée
elle retournera avec l'inexprimable
elle aussi un jour aura la gorge serrée
et sa fille aura la gorge serrée
et la fille de sa fille aura gorge serrée
à la porte le soir.

Edvard KOCBEK
LE MONUMENT

Il a levé la tête
et depuis il la tient levée
de soirée en soirée,
jusqu'ici et pas plus loin.
Il a allongé le pied pour marcher
et depuis il le tient levé
de matin en matin,
jusqu'ici et pas plus loin.

Puis il a levé les deux bras,
comme il avait été dit,
et il les a tenus ouverts
toute la journée et toute la nuit,
jusqu'ici et pas plus loin.

Et alors nous avons attendu
sa puissante voix
ou bien qu'il s'en allât
devant nous sous l'arc de triomphe.
Et la brise joue autour de nous,
jusqu'ici et pas plus loin.

naši po svetu

Belgija

Občni zbor društva Sv. Barbare v Eisdn

Drugo soboto v januarju letos je imelo jugoslovansko društvo Sv. Barbare v Eisdn redni letni občni zbor. Čeprav so bili zadnja leta takšni zbori bolj slabo obiskani ali so bili zaradi premajhne udeležbe preloženi, letos temu ni bilo tako. Tako je bil letos občni zbor ob lepem številu članov, kar kaže, da se člani zanimajo za svoje društvo in niso ob tem malodušni. Člani želijo slišati, kaj je odbor napravil, obenem pa jih tudi zanima, kako se bo društvo razvijalo v prihodnje. Iz poročil je bilo razvidno, da je bilo delo odbora uspešno. V preteklem letu so se odzvali vabilu društva člani ansambla Veseli planšarji pod vodstvom Frančka Povšeta, ki so s svojim nastopom pripravili nekaj prijetnih ur, nastopil je oktet Gallus iz Ljubljane z zelo uspešnim umetniškim programom in končno so nastopili tudi člani ansambla Mihe Dovžana s pevko Ivanko Kraševac in dramskim umetnikom Jožetom Zupanom. Nastop tega ansambla je organizirala Matica. Poleg tega je društvo organiziralo razne priložnostne prireditve, kot so materinski dan in miklavževanje, poskrbelo pa je tudi za razvedrilo in organiziralo izlet članstva v Luxemburg.

Veliko zadovoljstvo so izrazili člani ob delu slovenske šole v Eisdn in Genku, ki ji bo društvo posvečalo svojo posebno skrb, in kar naj bi bila tudi glavna skrb vseh Slovencev v Belgiji.

Da bi naši rojaki bolj seznanjeni s pomembnimi dogodki doma in v tujini, obenem pa tudi z delom društva, je bilo sklenjeno, da bo društvo začelo izdajati svoj bilten. Prav gotovo bo imel bilten pomembno vlogo med našimi rojaki, saj jih bo tako še bolj zblížal in povezal. Bilten bo izhajal priložnostno, člani pa ga bodo prejeli brezplačno.

Na zboru je bil sprejet sklep, da društvo sprejme vabilo za sodelovanje na srečanju slovenskih kulturnih društev v Essenu, ki bo letos 3. maja.

Na koncu je zbor izvolil nov odbor. Za predsednika je bil izvoljen Avgust Tanšek, ki je bil s kratko prekinitvijo dolga leta že predsednik društva, za podpred-

sednika Franc Gostišar, za tajnika do-
sedanji dolgoletni in zaslužni član Ivan
Smrke, za blagajnika pa Rudi Mastnak.
Kot je mogoče razbrati iz celotnega po-
teka občnega zbora, je društvo na naj-
boljši poti, da se bo tudi v bodoče krepilo
in nadaljevalo s svojim poslanstvom med
našimi rojaki.

Tem željam se pridružujemo vsi.

Trideset let društva Jugoslavija

Konec novembra lani so jugoslovanski iz-
seljenci v Belgiji svečano proslavili 30-let-
nico društva Jugoslavija v Seraingu. Ju-
bilejne slovesnosti so se vrstile več dni.
Kot gostje so se jih udeležili številni vid-
ni predstavniki belgijskega javnega živ-
ljenja, jugoslovanski ambasador v Bel-
giji in Luksemburgu dr. Rihard Štajner
z osebjem ambasade, predstavniki koor-
dinacijskega odbora izseljenških matic iz
Jugoslavije in drugi.

Uradni del slovesnosti se je začel s po-
laganjem venca na pokopališču umrlih
izseljencev in članov belgijskega osvobo-
dilnega gibanja.

Ena osrednjih prireditev jubilejnega slav-
ja je bil koncert, na katerem sta nasto-
pila belgijski zbor iz Serainga in tam-
buraška in pevski sekcija naših otrok,
učencev jugoslovanske dopolnilne šole,
ki že nekaj let uspešno deluje v Seraingu
pod vodstvom prizadevnega učiteljskega
para Anteja in Štefice Musa. Kot gostje
so nastopili člani kulturno-umetniškega
društva »Ivo Lola Ribar« iz Sarajeva, ki
so izvajali pesmi in plese iz vseh jugo-
slovanskih republik ter pevci solisti.

Naše drage Olge ni več

Vsem sorodnikom in prijateljem zunaj
domovine sporočam, da nas je zapustila
naša draga tetka in prijateljica Olga
Strgar. Vsako leto, ko smo prihajali na
obisk v domovino, nas je naša Olga pri-
čakala in sprejela z ljubeznijo in plemenito
dobroto in ko smo se vračali na tuje,
v našo drugo domovino, nas je vselej
prijazno povabila: »Pa prihodnje leto
spet pridite!« Res je bila plemenita že-
na z zlatim srcem, v katerem pa je no-
sila bridko rano, ki jo je skelela do zad-
njih dni. Tri brate je imela v partizanih
in vsi trije so padli. Tako je bila Strgar-
jeva družina v Kanalski dolini med ti-
stim, ki so največ žrtvovali za svobodo
domovine. Starejših nekdanih partizan-
skih borcev danes večidel ni več, mlaj-
ši pa vse težje razumejo tisti hudi čas,
ko se je šlo za biti ali ne biti našega
naroda. A naša draga Olga ni nikoli to-
žila. Le v očeh je nosila tiho žalost za
padlimi brati in v srcu bolečino. Kakor
je tiho živela, je tudi tiho odšla, vsa
skromna, nas pa je pustila žalostne in
osamele. Dragga naša Olga, dobro si odpo-
čij v slovenski zemlji, ki jo je prepo-

jila kri tvojih bratov. Mi te ne bomo
nikoli pozabili. Sestri Mariji in ostalim
sorodnikom izrekajo iskreno sožalje dru-
žine Čargo, Strgar in Križnič.

KATARINA KRIZNIČ
SERAING

Vabilo za sodelovanje pri kulturnem delu

V Charleroi že težko čakamo, da bi čim
prej začela z delom slovenska dopolnilna
šola, kakor jih imajo že ponekod drugje.
Slovenske šole smo vsi zelo potrebni, po-
sebnost tukaj, da bi nas Slovence iz oko-
lice Charleroi razgibala in povežala. Naš
pevski zbor v Charleroi »Jadran« je zad-
nji čas malo opešal, pa bi ga radi poži-
vili in okrepiли z novimi pevci. Tudi za-
bavni ansambel »Veseli bratci« namera-
vamo razširiti in vanj vključiti več naših
otrok, ki obiskujejo glasbene šole, da bo-
do lahko pokazali, kaj znajo. Naš pevski
zbor »Jadran« ima za seboj že lepo uspe-
le vsakoletne nastope. Letošnja bo že
dvaindvajseta po vrsti.

Da bi bila ta naša kulturno-družabna
prireditev tudi v bodoče čim bolj uspešna,
vabita slovenski pevski zbor »Jadran« in
zabavni ansambel »Veseli bratci« iz Char-
leroi rojake in rojakinje, ki živijo v Char-
leroi in okolici in imajo veselje do kul-
turnega dela, k sodelovanju. Čimprej naj
to sporoče na naslov: Jože Bizjak, Rue
Napoleon Lejong 82, Mont Sur Marchien-
ne 6100, Belgija.

Drobne vesti

Naš rojak Udovč Anton iz Vuchta (Maas-
mechelen) leži že četrti mesec v bolniš-
nici za rudarje v Lanaknu. Njegovo zdrav-
stveno stanje se izboljšuje, zato mu že-
limo, da bi čimprej okreval in se vrnil
med svoje domače in prijatelje!

V Eisdn je prevzel na Kruinderswegu
restavracijo Dolomiti naš rojak Jože Bre-
gar. Kot izkušeni gostinski delavec, bo
gotovo poskrbel, da bodo tudi naši rojaki
radi zahajajo v njegov lokal. Tako ima v
načrtu več slovenskih večerov z domačo
glasbo in petjem.

Francija

Lepo uspel družabni večer

Zvesti starim navadam in tradicijam
smo v našem Združenju Jugoslovancev v
Sallauminesu tudi letos priredili družab-
ni večer. Prireditev je bila 12. januarja
in je zelo lepo uspela. Igral je mladi slo-
venski orkester pod vodstvom dirigenta
Edvarda Valetiča, ki je zadovoljil staro
in mlado. Nad dvesto se nas je zbralo na
tem večeru, kar je ponoven dokaz, da
naše Združenje lahko z vedrim pogledom
zre v prihodnost. Med gosti smo pozdra-

vili tukajšnjega župana g. Julesa Tella in glavnega tajnika g. Michela Nonona s soprogama, kar je dokaz, kako nas tudi Francozi upoštevajo. Naše vrle gospodinjice, članice Združenja, so tudi letos poskrbele, da so bili gostje postreženi z raznimi okusnimi dobrotami, da nismo bili žejni, je pa pridno skrbel, kakor običajno, naš gospodar Viktor Rahle. Razna presenečenja, s katerimi je bil napolnjen koš dedka Mraza, je pa zopet pripravila vrla in neumorna članica Francka Prekova in smo ji za to vsi hvaležni. Dedek Mraz, ki ga je v njegovi preobleki seveda zastopal član Lapornik, je bogato obdaril staro in mlado in predvsem ni pozabil najbolj potrebnih članov. Otrokom je obljubil, da jih prihodnje leto spet obišče, če bodo pridni in se bodo učili slovenskega jezika.

Številni novi člani so dokaz, da naše društvo vidno napreduje ter krepko nadaljuje svoje društveno delo. Vsem, ki so pripomogli k uspehu tega večera, posebej mladim odbornikom, se predsednik iskreno zahvaljuje. V njihovih rokah je nadaljnje uspešno delo Združenja res zagotovljeno.

JUSTIN ČEBUL
LIEVIN

Nov odbor društva Jadran

Jugoslovansko pevsko in podporno društvo Jadran v Freyming-Merlebachu je imelo v nedeljo 10. januarja svoj letni občni zbor. V novi odbor so bili izvoljeni: za predsednika Jože Zdravič, za podpredsednika Franc Pouh, za blagajnika Mirko Zdravič. V odboru je sedaj tudi nekaj žena, kar nas seveda zelo veseli. Lani, konec leta, je umrla dolgoletna članica našega društva, 66-letna Barbara Čop. Člani društva so jo v velikem številu poleg njenih domačih in prijateljev pospremili na zadnji poti in se poslovili od nje s poslovnim govorom in vencem v spomin. V petek 24. januarja smo spet spremljali na zadnji poti našo članico. To je bila Ana Pinter iz St. Avolda, žena našega zvestega člana in častnega predsednika Ferdinanda Pinterja. Dočakala je 70 let. Ob odprtem grobu se je od pokojne poslovil častni predsednik Ciril Černigoj. Društvo ji je položilo na grob venec in ji zapelo žalostinko. Obema pokojnima naj bo lahek počitek v naročju tuje zemlje. Sorodnikom naše sožalje!

ANTON ŠKRUBA
MERLEBACH

ZDA

Izlet v stari kraj

V Clevelandu z okolico deluje danes pet klubov slovenskih upokojencev, v tem mestu pa ima svoj sedež tudi federacija klubov slovenskih upokojencev, ki združuje petnajst klubov, ki imajo skupaj nad tri tisoč članov. Klub upokojencev

v Euclidu je imel lani 5. decembra letni občni zbor. Po seji je bila večerja in družabna zabava. Za letos so izvolili v odbor: za častnega predsednika dolgoletnega predsednika Krista Stokla, za predsednika Josipa Birka, za prvega podpredsednika Johna Kauška, za drugega podpredsednika Ann Mrakovo, za tajnika Johna Hrovata, za blagajnika Johna Troho, za zapisnikarico Mary Božičevo. Klub šteje 817 članov, od katerih jih je bilo na občnem zboru navzočih kar 432. Med drugim so se dogovorili tudi za letni izlet v staro domovino, katerega bo kakor prejšnja leta organizirala federacija klubov slovenskih upokojencev. Če bo dovolj prijaviteljev, bodo najeli svoje letalo, kar bo znatno cenejše. Prijavi se lahko vsak upokojenec, da je le član federacije, vseeno pa je, h kateremu klubu sodi.

V soboto 15. februarja bodo priredili v SDD na Recherjevi cesti banket s plesom. Igral bo znani ansambel bratov Vadnal. Še o marsičem so se pogovorili na svoji letni seji 5. decembra, ki se je zaključila kot prijetno družabno srečanje. V splošno veselje pa je bila vmešana tudi grenka kaplja žalosti: v svoji sredi so pogrešali simpatičnega društvenega blagajnika Adnyja Božiča, ki je mesec pred tem nenadoma umrl zadet od kapi. Spomin nanj se je prepletal s pomnki njegovih številnih prijateljev.

»Martinovanje« po slovensko

Publicist Louis Kaferle v obširnem članku poroča v Prosveti o jesenskem koncertu pevskega zbora »Jadran«, ki je bil v nedeljo, 17. novembra lani v Slovenskem delavskem domu na Waterloo cesti. Z njim je ta agilni slovenski pevski zbor slavil 54-letnico delovanja. Program je obsegal dva dela. V prvem delu je mešani, moški in ženski pevski zbor s solisti zapel vrsto izbranih klasičnih skladb, v drugem delu so pa prikazali enodejanko s petjem »Martinovanje«, za katerega je napisal besedilo agilni član zbora rojak Toni Primc, ki se je pred nekaj meseci vrnil iz Ilirske Bistrice. Segavi folklorni prikaz slovenskega martinovanja so prepletale slovenske napitnice. Koncert je vodil in dirigiral zborovodja Reginald Resnik. Posebej čestitamo domiselnemu avtorju »Martinovanja«. Prav gotovo bi bilo marsikatero slovensko društvo v svetu veselo, če bi razpolagalo s takšno, v jeseni tako aktualno enodejanko s petjem napitnic. Pa poskusite še drugi. Korajža velja.

Kanada

Nov naslov za spominski fond majorja W. Jonesa

Odbor »Bratstva in jedinstva« v Torontu, ki zbira prispevke za nagrobni spo-

menik in spominsko plaketo majorju Williamu Jonesu, nam je sporočil spremembo naslova, kamor naj pošiljajo izseljenska društva in rojaki, ki doslej tega niso storili, svoje prispevke v ta namen. Novi naslov: Major William Jones Memorial Fund, 3 Prince George Drive, Etobicoke, Ontario, Kanada. Doslej so jugoslovanski rojaki, posamezniki in društva, že prispevali lepe zneske v ta namen.

Avstralija

Jubilej slovenskega društva v Melbournu

Dne 8. decembra lani smo se Slovenci iz Brisbana, Geelonga, Adelaide in Canberre zbrali k slovesnemu praznovanju 20-letnice slovenskega društva v Melbournu. Na tisoče milj smo prepotovali, a nikomur ni bilo za to žal. Še vedno me spremljajo lepi spomini, še vedno slišim besede govornikov, ki so preplavljale slovenski hribček v Elthamu in segale do Melbournu. V novi slovenski dom so tokrat svečano vzdali kamen s Triglava. To je bil samo majhen kamen, ki so ga prinesli z naše najvišje slovenske gore. Tu je postal majhen delček slovenske doma, naše slovenske trdnjave. Ne vem več, kdo je bil govornik, a še vedno slišim njegove besede: »Del našega Triglava si, tisočletja si se oziral po slovenski zemlji, slišal si petje slovensko in vzklrike veselja, slišal si jok našega naroda. Prinesli smo te sem, da nam boš dajal pogum, da bomo ostali trdni in zvesti Slovenci, tako trdni kot je trden naš Triglav.« Še vedno slišim te besede in misli mi romajo — kam?

Nekje je dolina spominov, dolina otroštva — zelena dolina mojega srca! Zdelo se mi je, da so takrat misli vseh nas romale domov, kajti v očeh prisotnih sem videla nekaj, kar je vtakalo nevidne niti med nas in nas še bolj povezovalo. V očeh nas vseh je žarel očiten ponos, da smo to mi, da smo Slovenci.

Tu na tujem mi nič čudnega če se izgubiš in postaneš še sam tujec med tujci. Mnogim od nas se je že skoraj tako primerilo, toda ko prihajamo v slovenske domove, ko se tam zbiramo in zazveni naša domača govorica, čutimo, da se vračamo domov.

Težko nam je bilo ob slovesu. Večer je legel na slovenski hrib v Melbournu. V dolino je odmevala slovenska pesem. Vse naokrog zeleni griči in doline. Nenadoma me je spreletelo. Ob tem času je bilo doma slišati zvonjenje z vsakega hriba. Ob tem času sem nekoč gnala krave s pašnikov. Vsak večer me je domov spremljal glas zvonov. Tu pa so hribi prazni. Samo košček Slovenije je v Elthamu. Morda ga prav zato tako cenimo.

JOŽICA KERIN
CANBERRA

Prva častna članica SK Planice

Za nesebično požrtvovalnost in pomoč je Slovenski klub Planica v Wollongongu imenoval za svojo prvo častno članico rojakinjo Marijo Košorokovo, ustanovno članico Slovenskega kluba Triglav iz Sydneya. To je zares zaslužen priznanje tej prizadevni in zavedni slovenski ženi, saj je med našimi rojaki znana tudi kot »mati slovenskih narodnih noš«. Vsakomur tudi rada svetuje, kako naj si sešije narodno nošo. SK Planici je posodila ali sešila že nad štirideset narodnih noš in je iz svoje bogate zbirke našega narodnega blaga Planici posodila za razstave slovenske kolo-vrate in druge izdelke. Rojakinji Košorokovi k imenovanju čestita tudi naše uredništvo.

20-letnica

Konec preteklega leta je Slovensko društvo Melbourne slavilo dvajseto obletnico ustanovitve. Jubilejne proslave so imeli 7. in 8. decembra. Udeležili so se jih tudi člani in odborniki drugih slovenskih organizacij iz Avstralije. K obletnici tople čestitke!

Glas iz Melbournea

Naš orkester »Snežnik« lepo napreduje. Lani smo bili precej delavni, saj imamo za seboj kar 43 plesnih zabav. Zato toplo čestitamo Rudiju Kalistru za njegov trud in požrtvovalnost pri učenju kvinteta. Slovensko društvo »Planica« tudi dosega vedno nove uspehe. V kratkem času svojega obstoja so res že veliko naredili in dosegli v dobrobit našega tukajšnjega kulturnega in gospodarskega življenja. Pri društvu so ustanovili celo slovensko žensko sekcijo. Posamezni člani so še posebej delavni in zavedni in imajo veliko zaslug za tako lep vzpon »Planice«. Slovenci smo ponosni na ves odbor, kateremu želimo še novih uspehov v letu 1975!

IVAN HACE
MELBOURNE

Argentina

»Prodana nevesta« je uspela

Dne 8. novembra lani smo uprizorili v Teatro Argentino v La Plati češko opero »Prodana nevesta«. Režiral jo je slovenski režiser Emil Frelih, ki je prišel iz Maribora na povabilo dirigenta Draga Šijanca. Torej Frelih je imel režijo v rokah, jaz sem pa postavil balet. Res je zanimivo, da smo tako trije Slovenci predstavili argentinski publiki znano češko opero »Prodano nevesto«. Opero so peli v španščini. Prevod je oskrbel češki dramaturg. Do izvedbe opere pa je bila kar

Slovensko društvo v Geelongu v Avstraliji je lani odprlo novi društveni dom, ki so ga poimenovali po našem največjem pisatelju Ivanu Cankarju. Poleg doma so zgradili tudi športna igrišča. Posnetek je z otvoritve

težka pot, saj smo jo študirali tri mesece in smo morali uprizoritev dvakrat preložiti zato, ker so glavne vloge peli pevci iz Teatra Colon, ki so zaposleni v drugih operah, pa niso mogli tako hitro naštudirati še »Prodane neveste«. Končno smo 8. novembra lani s »težkim porodom« le doživeli rojstvo »Prodane neveste« na argentinskih tleh. Opera je pri občinstvu doživela velik uspeh in kritike so bile pohvalne. Lepih pohval smo bili deležni dirigent Šijanec, režiser Frelih in jaz, ki sem naštudiral balet. Predvsem je bil zadovoljen Šijanec, saj je bil on glavni pobudnik za uprizoritev te opere v Argentini. Premiere se je udeležil češki poslanik z vsem osebjem, navzoč je bil tudi jugoslovanski kulturni ataše, ki je nam sodelujočim v imenu jugoslovanske kulture poklonil ogromen šopek rož. Pa še ena zanimivost: v program Teatra Colon za leto 1976 so vnesli jugoslovansko opero »Ero z onega sveta«. To je bila moja dolgoletna želja, ki jo bomo s skupnimi napori morda prihodnje leto vendarle uresničili.

FR. ČARMAN

Ob grobu Andreja Škrbca

Žal smo bolj pozno zvedeli, da je v Buenos Airesu lani umrl ugledni rojak Anton Škrbec, znani društveni delavec in časnikar. Pokojni se je rodil v Rihemberku (Braniku) pri Gorici 20. novembra 1900 in je kasneje v Ljubljani obiskoval trgovsko šolo. Dve leti je bil zatem zaposlen pri domači zadrugi, dokler ga niso fašisti pregnali. V Argentino se je izselil septembra 1928 in se ustavil v Buenos Airesu, kjer se je kmalu vključil v kulturnoprosvetno delo

slovenske naselbine na Paternalu. Bil je med pobudniki za ustanovitev Slovenskega prosvetnega društva, kateremu je bil tudi prvi predsednik in dolgoletni odbornik. Med zadnjo vojno je bil tajnik odbora za osvoboditev Slovenskega primorja. Kot časnikar je bil zelo marljiv. Dopisoval je v številne slovenske izseljenške liste. Skupaj z Janom Kacinom sta uredila »Slovenski izseljenški koledar za Južno Ameriko za leto 1937«. V letu 1940 pa je Andrej Škrbec uredil in v samozaložbi izdal »Letopis južnoameriških Slovencev za leto 1941«. Od leta 1950 do 1957 je bil urednik slovenskega časopisa »Nova domovina«, zatem pa je med leti 1959 do 1966 urejal njeno naslednico »Lipo«.

Vse to delo je opravljal poleg svoje redne zaposlitve v banki. Leta 1957 je bil kot bančni uradnik upokojen. Ker pa ni bil vaje brezdelja, sta z Ivanom Kovačičem v Viamonte odprla turistično poslovalnico »Atlantour«. S pokojnim Andrejem Škrbcem je legel v grob eden tistih klenih, zavednih in izredno dejavnih naših mož, ki so povsod zgrabili za delo, ko je bilo to treba in s tem v preteklih desetletjih veliko pripomogli k razvoju in uspehom društvenega in kulturnega življenja Slovencev v Buenos Airesu. Tudi v domovini ga bomo ohranili v častnem spominu.

Skromna oddolžitev za veliko delo

S pokojnim Andrejem Škrbcem, ki je umrl lani v naši naselbini na Floridi pri Buenos Airesu, je izginil s prizorišča zadnji izobraženec med našimi predvojnimi

priseljenci v Buenos Airesu, ki je ostal naši društveno organizirani naselbini do konca zvest.

S pokojnim sva bila prijatelja od dneva, ko sva se spoznala, vse do njegove prežgodnje smrti. Že nekaj mesecev pred njegovo smrtjo sva sedela v društvenih prostorih in pretresala možnosti uspehov in neuspehov pri delu v naši naselbini ob spremembah, ki so se napovedovale.

Prvikrat sva se srečala že nekaj dni zatem, ko sva leta 1934 prišel iz notranjosti Argentine, ter ga po ne vem kakšnem naključju našel za mizo v jugoslovanskem oddelku holandske banke. Ko sem se mu predstavil, je zamišljeno brskal po spominu. Nič ni našel, saj sem vsa prejšnja leta kolovratil zunaj po raznih provincinah in bil medtem tudi v Urugvaju. Povabil me je, da pridem v nedeljo na Paternal, ki ga je imenoval za slovenskega. Zato me je začelo zanimati. »Da imajo Slovenci v Argentini svoj Paternal? In kaj je sploh Paternal?« Rahlo se je nasmehnil mojemu nepoznavanju razmer in mi razložil, da je to mestna četrt, kjer imamo Slovenci svoje središče, društva, časopise, trgovine, gostilne itd. Kar strmel sem potem tisti nedeljski popoldan, ko sem po tolikih letih na Paternalu v Buenos Airesu spet slišal naše in celo zborovsko petje. Tam je bil tudi moj novi prijatelj Andrej Škrbec, ki mi je predstavil urednika Kacina, pevovodja Trebšeta in več Slovencev, ki so se takrat vidno uveljavili v našem društvenem življenju. Ko se je pomenek že nekaj časa razpletal, me je Škrbec vprašal, če bi hotel kaj napisati o argentinskem poljedelstvu, ker sem prehodil že precej Argentine. Seveda naj bi se to nanašalo na naše ljudi.

Bil sem presenečen, saj nisem nikoli niti sanjal o tem, da bi kdaj pisal članke, saj moja izobrazba ni dosegla niti šestega razreda osnovne šole. Pa me je potolažil: »Korajža velja, fant, kar napiši, kakor veš in čutiš. Slovnične napake ti bomo pa že popravili, saj v redakcijah ne manjka svinčnikov. Tako sva se dodobra spoznala s pokojnim Andrejem, ali Drejščetom, kakor so ga klicali njegovi prijatelji.

Po letu naše kulturne katastrofe, ko so argentinske oblasti leta 1949 zaprla vsa naša društva, zaplenile in sežgale vse naše knjige iz knjižnic ter skušale tako zatreti našo tiskano besedo, najdemo pokojnega Andreja kot urednika novonastalega časopisa, njegove članke pa v številnih naših tukajšnjih publikacijah. Iz srbohrvaščine je prevedel tudi nekaj dramskih del, ki smo jih igrali na naših odrih. Predvsem pa je bil pokojni Andrej z vsem srcem pevec. Že prej v domovini je pel pri pevskem zboru, tako ga tudi tukaj nikjer, kjer se je prepevalo, ni manjkalo. Ko smo ga zdaj v njegovih zrelih letih včasih vabili v družbo, nam je vedno odvrnil: »Pridem, če bomo kaj zapeli.« Ko mu je pred nekaj leti umrl brat Polde, ki je pel vse

zborove glasove, ga je to močno potrlo. Celo leto ni prišel v društvo, končno pa je premagal svojo srčno bolečino in se spet znašel med nami.

Bil je klen mož odkritih besedi. Sovražil je slepomišljenje in iskanje praznih izgovorov. Kadar je kaj povedal, je povedal odkrito, iskreno, pa čeprav se je s tem komu tudi zameril.

Te moje skromne vrstice naj bodo majhna oddolžitev za veliko delo, ki ga je pokojni naš prijatelj Andrej Škrbec opravil v korist naše naselbine in v čast domovine.

ANTON PODLOGAR

Urugvaj

Združitev jugoslovanskih izseljenskih društev

Jugoslovanska izseljenska društva v Urugvaju, ki sodijo med naša najbolj napredna izseljenska društva v Latinski Ameriki, so si že vrsto let prizadevala, da bi se združila v federacijo. Ta želja se jim je končno uresničila 14. septembra letos, ko je bila na skupnem zborovanju vseh zainteresiranih skupin ustanovljena Federacija jugoslovanskih društev v Urugvaju (La federacion de las sociedades Yugoslaves en el Uruguay).

Federacijo sestavljajo naslednja izseljenska društva: Jugoslovansko društvo »Bratstvo«, Hrvatski dom — »Hogar Croata«, Prvo slovensko prekmursko društvo, Kulturno, podporno društvo »Otok Krk« in Odbor jugoslovanskih žen v Urugvaju.

Po statutu oziroma pravilih federacije, ki so zdaj v navedenih društvi v javni razpravi, bo glavna naloga uskladitev in združitev vseh rodoljubnih, socialnih, kulturnih in športnih dejavnosti jugoslovanske naselbine v Urugvaju.

Federacija je zasnovana na delegatskem sistemu, t. j. da bodo stalni delegati v federaciji občasni predsednik, tajnik in blagajnik vsakega izmed društev. Predsedstvo federacije se voli vsako leto. Predsedstvo federacije po svoji funkciji sestavljajo predsedniki društev — člani skupnosti in tajnik oziroma njegov namestnik. Širši del predsedstva pa sestavljajo odborniki, in to dva do trije člani od vsakega društva.

V prvem upravnem odboru Federacije jugoslovanskih društev v Urugvaju so: predsednik Antonio Semitekol (predsednik društva Otok Krk), podpredsedniki: Ljubo Jutronjić (predsednik Bratstva), Petar Cetinić (predsednik Hrvatskega doma), Geza Kološa (predsednik Slovenskega prekmurskega društva) in Marija Farčić (predsednica Odbora jugoslovanskih žen). Tajnik je Mario Puratić (sekretar Hrvatskega doma), njegov name-

stnik in zapisnikar pa Petar Kuratić (sekretar Bratstva). Odborniki pa so: Simon Antič, Antonio Manzoni, Juan Kuhar, Mirko Kirinčić, Maria Hotko, Maria Miletić, Esteban Lanšek in Beatrix Filipčuk.

Poudariti je treba, da so bila vsa navedena društva že od ustanovitve, ko so vsaka po svoji nacionalni pripadnosti gojila svojo narodno kulturo in običaje prek jugoslovanskega poslaništva, izseljenskih matic in drugih organizacij v matični domovini z njo tesno povezana. Da bi bili tudi njihovi medsebojni odnosi in društveno delo čim bolj enotno, so že po letu 1960 ustanovili tako imenovani koordinacijski odbor, ki se je posebej uveljavil pri večjih skupnih proslavah in akcijah, kakor na primer proslavi ob dnevu republike. Ustanovitev Federacije pa pomeni za naša društva v Urugvaju nedvomno spet velik korak naprej.

Brazilija

Zabava s pivom

Društvo prijateljev Jugoslavije v Sao Paulu je 7. decembra 1974 priredilo drugo »zabavo s pivom« (II festa de cerveja). Prva podobna zabava je bila leta 1969.

Na zabavi, ki je bila v društvenih prostorih na Rua Tobias Barreto, 454 — Mooca, se je zbralo okrog 800 naših ljudi, v glavnem jugoslovanskih izseljencev, ki živijo v Sao Paulu. Med njimi je bilo tudi veliko mladih.

Po običaju je dobil vsak udeleženec te prireditve tudi vrček za pivo, ki je bil izdelan posebej za to prireditev. Seveda so vrčke vsi odnesli s seboj na domove, kjer jih bodo še dolgo spominjali na prijetno srečanje z našimi rojaki.

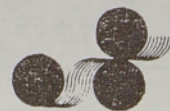
RADOSLAV RUNKO

Spominski vrček z jugoslovanske »zabave s pivom« v Sao Paulu

Slovenske železarne

Merjene z modernim merilom Slovenske železarne niso organizacija, ki bi se lahko hvalila z veliko proizvodnjo. Kljub temu pa je bil pomemben njihov delež pri obnavljanju po vojni ter pri oskrbi gradbene, strojne in druge industrije, saj so po letu 1945 dobavile okoli 12 milijonov ton jekla.

Slovenske železarne imajo večstoletno tradicijo, seveda pa je bila takratna proizvodnja nizka. Tudi tik pred vojno leta 1939 je znašala le 140.000 ton surovega jekla, vendar so bile te zmogljivosti osnova za velike potrebe po osvoboditvi.

S postopnim investiranjem v nove naprave in z izpopolnitvami pa proizvodnja jekla stalno narašča in v letu 1974 prvič preseže 3/4 milijona ton, kar je 5,5-krat več kot pred vojno. Kljub takemu porastu pa delež Slovenije v jugoslovanski proizvodnji jekla stalno pada in znaša sedaj le še 1/4.

Integracijska celota

Ekonomske težave v zadnji tretjini prejšnjega stoletja je preživelo le nekaj železarskih obratov na Gorenjskem, z združitvijo najmočnejših je nastala železarna na Jesenicah. Podobno je bilo tudi na Koroškem in Štajerskem.

Razmere ob reformi po letu 1965, ko so bile v pogojih maksimalnih cen železarne premalo zaščitene pred inozemsko konkurenco, so vodile v poslovne izgube vseh treh železarn Jesenice, Ravne in Štore. Po združitvi leta 1969 v enotno Združeno podjetje slovenske železarne so železarji lažje prestali težave in ob razrešitvi sistemskih pogojev spet vrnili rast proizvodnje, produktivnosti in normalnejšega finančnega poslovanja. Ob drobnih investicijah je od leta 1969 do leta 1973 narasla proizvodnja surovega jekla za 21 %, gotovega blaga za 27 %, celotni dohodek za 92 %, osebni dohodki za 119 %, bruto akumulacija za 210 %. Iz gornjega je razvidno, da je poleg rasti obsega proizvodnje in storilnosti, ki se je dvignila na 52 ton na zaposlenega, najbolj narasla ekonomska moč. Vse to je bil učinek obsega in specializacije proizvodnje, odprav nerentabilne proizvodnje, boljšega izkoriščanja kapacitet, optimalnejšega financiranja in oskrbovanja, plemenitenj proizvodnega programa ter regulacije cen jekla.

Nova stopnja združevanja

V petem letu obstoja integracijske tvorbe slovenskega železarstva so se v novembru 1973 s podpisom samoupravnega sporazuma o združevanju v Slovenske železarne pridružili železarnam Jesenice, Ravne in Štore še predelovalci žice: Veriga Lesce, Plamen Kropa, Tovil Ljubljana, Žična Celje ter Metalurški inštitut, s čimer je nastala vertikalna povezanost primarne in sekundarne proizvodne dejavnosti.

Tudi širše združevanje dela in sredstev v Slovenske železarne se je uspešno uveljavilo. V primerjavi z letom 1973 je bilo leta 1974 doseženo:

surovo železo	207.000 ton	ali 9 % več
surovo jeklo	768.000 ton	ali 10 % več
blagovna proizvodnja	668.800 ton	ali 4 % več
realizacija	5.076.000 din	ali 53 % več
izvoz	41,9 mio \$	ali 32,3 % več.

Kot logični učinek boljšega izkoriščanja proizvodnih zmogljivosti je rasla tudi ekonomska moč cele sestavljene organizacije in posameznih organizacij združenega dela. Po začasnih podatkih poslovanja so osebni dohodki narasli v enem letu na 760 milijonov din ali za 25 %, bruto akumulacija pa na 700 milijonov dinarjev ali za 53 %. Res je, da ta bruto akumulacija predstavlja le slabih 14 % celotnega dohodka, vendar je za našo dejavnost zadovoljiva. Železarji pa se upravičeno boje inflacije stroškov, saj ta neposredno vpliva na dohodek ter razvrednoti sredstva za razširjeno reprodukcijo.

Poraba prerašča proizvodnjo

Jeklo pogojuje razvoj gospodarstva, obrambne sposobnosti in politične samostojnosti. To je razlog, da se železarstvo ne glede na družbeno ureditev izredno hitro razvija in da se tudi države v razvoju pojavljajo kot samostojni izdelovalci jekla. Že leta 1973 je svetovna proizvodnja brez LR Kitajske dosegla skoraj 700 milijonov ton jekla, kar je v primerjavi z letom 1950 tri in polkrat več. Napovedujejo celo, da bo že leta 1985 svetovna proizvodnja jekla preseгла milijardo ton.

Slovenija po svoji proizvodnji, predvsem po porabi jekla, spada med razvite dežele. Tako je bila proizvodnja v letu 1974 435 kg, poraba pa okrog 480 kg na prebivalca. Kljub zlasti za naše razmere relativno visoki proizvodnji jekla, ta po količini ne ustreza republiškim potrebam, še večje odstopanje pa nastopa, če upoštevamo asortiman jekla. Podatki kažejo, da trenutno Slovenske železarne krijejo le okrog 49 % slovenskih potreb. To pa pomeni, da morajo porabniki nad polovico svojih potreb kriti z uvozom in z nabavami iz drugih republik, slovenske železarne pa okrog 45 % svojih izdelkov prodati izven Slovenije. Vzrok temu stanju je predvsem specializacija proizvodnje in orientacija Slovenskih železarn na plemenita jekla.

Poslovna skupnost za jeklo

Slovensko železarstvo se tako po zgodovini kot po pogojih sedanjega časa najlažje primerja z avstrijsko črno metalurgijo. Za tam nastale železarne s specializiranim proizvodnim programom kvalitetnih in žlahtnih vrst jekel je trg v nacionalnem okviru daleč preozek ter zato ni naključje, da večino svojih izdelkov izvažajo. Zato le prilagojevanje programa kovinsko-predelovalnega kompleksa plemenitenju programa proizvodnje jekla, to je razvoj domače porabe plemenitega jekla, lahko zmanjša delež bodoče prodaje Slovenskih železarn na inozemska tržišča. Povečanje porabe žlahtnih jekel doma pa sočasno zahteva širjenje kroga tržišča za tovrstne izdelke in povečevanje izvoza finalnih visoko vrednih izdelkov. Zato smo pred ustanovitvijo poslovne skupnosti za izdelavo in predelavo jekla.

Ustanovitev te skupnosti, v kateri bodo Slovenske železarne kot proizvajalci, proizvodne grupacije bele tehnike in elektroindustrije Iskra — Gorenje, strojogradnje Združena podjetja strojogradnje, transportnih vozil TAM in poljedelske opreme, Združeno podjetje za kmetijsko mehanizacijo kot porabniki in predelovalci jekla, ima nalogo izpeljave težavnega procesa skladnega razvoja proizvodnje in porabe jekla.

K milijonu ton jekla

Računamo, da bo jugoslovanska poraba jekla leta 1985 znašala okrog 7,5 do 8 milijonov ton, kar pomeni podvojitve potrošnje iz leta 1974. Ob upoštevanju izvoza in uvoza moramo torej do leta 1985 domačo proizvodnjo jekla povečati na 6,75 do 7,25 milijonov ton. V tem okviru je vračunanih tudi okrog 1,1 milijona ton načrtovane proizvodnje jekla Slovenskih železarn. Le-te bodo poleg proizvodnje kvalitetnih in žlahtnih jekel iz lastne proizvodnje morale dobiti tudi okrog četrtilijona ton polizdelkov iz drugih jugoslovanskih železarn.

Razvoj in prihodnost slovenskega železarstva sta torej odvisna: od tesne vertikalne povezanosti in ubranega dela proizvodnje in predelave jekla, od napredka tehnoloških procesov proizvodnje surovega jekla in povezanosti s celotno jugoslovansko črno metalurgijo. Bilateralna in multinacionalna povezanost z državami SEV in z deželami v razvoju bo odigrala svojo vlogo, zato lahko z zaupanjem gledamo v prihodnost slovenskega železarstva. Tradicija in sposobni kadri so zagotovilo, da bo v naslednjem desetletju preskočena ovira milijon ton surovega jekla slovenskih železarn.

Pot do enakopravnosti

Recimo, da mu je ime Jože. Njej pa Neža. Oba sta doma iz okolice Maribora, v Nemčiji pa sta že šest let. Imata tri otroke, dve punčki in fantka v starosti od 4—13 let. Oba sta zaposlena, pridna sta in sposobna, veliko delata, zato tudi dobro zaslužita. Iz skromne sobice, kjer je pred leti začela družinica svoje življenje med tujimi ljudmi in v tuji državi, so se sčasoma preselili v večje in udobno stanovanje.

Jože je od časa do časa pogledal na uro, kdaj se bo končalo delo. Bil je utrujen in slabe volje in komaj je čakal, da bo doma sedel v naslonjač, spil kozarec piva, prižgal televizor in počakal na večerjo, ki jo bo pripravila Neža. Otroci bodo v svoji sobi kot vedno, ker

ves mesec, v soboto zvečer pa vas pridem obiskat. Če sem iskrena, mi ni toliko do denarja kot do tega, da bi spoznal, kakšen je moj delež v naši družini, čeprav ti v službi dlje delaš kot jaz in tudi več zaslužiš. V tem času odpovej svoje nadure, ker bom ta mesec zaslužila jaz več, kot bi ti. Vse poljublja vaša Neža.«

Jože nekajkrat prebral pismo, da je dojel vsebino sporočila svoje žene Neže. V mislih je iskal razloge za ta njen korak, tehtal vse njune nedavne spore in vendar ni našel ničesar. Od spraševanja, kaj neki jo je pičilo, kaj hoče s tem — do nezmožnosti, da najde odgovor, se mu je čedalje bolj kopicila jeza. Njegovo jezo so podžigali še otroci, ki so tekali po hiši, kričali in se med seboj prepirali, dokler ni srednja hčerka pritekla z divjim kričanjem ter klicala:

»Ma... Oče, glej, kaj mi je naredila Katarina!«

Jože je zatulil na vse glas, naj mu dajo mir in pognal otroke v njihovo sobo. Dolgo je še sedel ob steklenici žgane pijače, smilil se je sam sebi, razmišljal, da bi svoji ljubi Neži pognal nekaj v glavo. Njegova razmišljanja, kaj vse bi ji storil v jezi, je prekinil najmlajši z besedo:

»Lačen!«

Odločitev je padla. Medtem ko je skušal v hladilniku najti konzervo, ki jih je kupil,

da bi dal otrokom jesti. Ne, vzdržal bo in prevzel skrb za hišo, je sam sebi zatrjeval in trmasto vztrajal, da Neže že ne bo poklical.

»Groza, jutri moram vstati uro prej, da Petra odpeljem k ženski, ki ga varuje. Dekleti moram pripraviti za šolo. Niti vprašal jih nisem, če imajo naloge.«

Tako je Jože prevzel skrb za družino, se pehal, jezil, se odpovedal svojemu priljubljenemu naslonjaču, marsikakšni popoldanski tekmi, ki jo je včasih s takšnim navijaškim užitek gledal.

Prvi teden samostojnega gospodinjstva in vzgoje otrok je minil. Jožetov hrbet se je pod težo domačih obveznosti čedalje bolj upogibal. Upal pa je, da bo v soboto, ko pride Neža domov, vseh skrbi konec. Toda ne. Neža se je oglasila le po telefonu. Z veselim glasom je vprašala, kako se imajo in da žal v soboto ne bo mogla domov, ker imajo nujne primere v bolnišnici ter da mora dežurati. Jože je preklinjal, prosil, moledoval, toda Neža je vztrajala pri svojem ter ga potolažila, da bo zato prinesla domov več denarja. Jože je hočeš nočeš moral opravljati dolžnosti matere in gospodinje. Umazana posoda se je kopičila. Vseposod po hiši je bil velik nered. Spomin na čas, ko je bilo vse urejeno, ko je Neža skrbela za vse stanovanje mu je tajal srce. Ves obupan je ugotavljal, da nima časa za prijatelje, kozarec piva, časopis, televizijo.

AZRA KRISTANČIČ
DIPLOMIRANI PSIHOLOG

so mu šli s svojim čebljanjem, vikom in krikom na živce.

Tako so minevali dnevi in leta.

Tistega dne pa je bil Jože presenečen. Prišel je domov, kjer sta ga čakali obe hčerki.

»Oče, mama je rekla, da pojdi po Petra!«
»Ali ga ni pripeljala mama kot vedno?«
»Ne, sporočila je, da dela nadure in da pojdi ti ponj. Sicer pa imaš na mizi pismo!«

Jože je zagodrnjal, oblekel plašč, počakal na tramvaj in se odpeljal v predmestje na nasprotnem koncu mesta, kjer je neka vdova, poleg drugih otrok za plačilo varovala malega Petra.

»Oče, lačni smo,« so zavpili vsi trije otroci.

»Počakajmo mamo,« je rekel Jože.

»Oče, saj veš, da mame ne bo!«

»Ah, da,« je rekel Jože in pričel pre-mišljevati.

Potem je sklenil, da bo šel z otroki večerjat kar stoje v samopostrežno restavracijo. Jezilo ga je, ko se je spomnil, kaj vse bi lahko njegova Neža pripravila doma za denar, ki ga je pustil pri blagajni. Doma se je spomnil na ženino pismo. Pravzaprav to ni bilo pismo, ampak list papirja. Na njem je pisalo:

»Dragi Jože, imam priložnost, da delam nadure. Kot veš, jih plačajo zelo dobro. Spala bom kar v bolnišnici. Prosim te, da poskrbiš za otroke. Tako bom delala

O čem razmišlja?

Foto: Milenko Pegan

Živel je od službe, opravkov doma in nenehne skrbi za otroke.

Obveznosti so ga zlomile. Naslednji teden je ponovno klical Nežo in jo prosil, naj pride domov.

»Da, čez en teden, dragi, pridem,« je vsa vesela rekla Neža.

In res, Neža je prišla. En sam pogled je zadoščal, da je videla, kako so se imeli. Ko ji je njen Jože izkazoval vso ljubezen, na katero je pozabljal že nekaj let, jo je vprašal:

»Neža, povej, zakaj si to storila? Zakaj si nas pustila toliko časa same?«

»Da ti dokažem tisto, o čemer ti zastoj govorim že leta in leta, da nismo ženske enakopravne z moškimi in zato, da boš sam na lastni koži doživel tisto, kar jaz doživljam že leta in leta — delo od jutra do večera, ki ga ni in ni konec. Veš, moj ljubi Jože, leto 1975 je proglašeno za leto enakopravnosti ženske, pa sem ga hotela na svoj način proslaviti. Ali se mi pridružiš?«

Skupaj sta pospravila stanovanje, spravila spat otroke in za drugo jutro naredila načrt, ki ga je predlagal sam Jože: »Jaz bom Petra peljal k varuški, ti pa pripravi dekleti za šolo. Ponj bom tudi šel po službi, da boš imela čas pripraviti kosilo!«

Počasi sta Jože in Neža zaživela enakopravno!

Namesto vejice rožmarina

Pozno smo zvedeli, da rojaka Johna Kaple iz Euclida, Ohio, ni več. Za vselej je legel v naročje zemlje že oktobra lani. Naj bo teh nekaj besed v njegov spomin namesto vejice rožmarina, ki jo v mislih polagamo na njegov daljni grob. V januar-ski številki naše revije lani smo na strani 9 objavili sliko zakoncev Kapel v krogu vnukov. Fotografija je bila iz leta 1971, ko sta John in njegova soproga v krogu svoje številne družine praznovala zlato poroko. Takrat smo v krajšem članku napisali nekaj iz življenja in dela te naše zavedne in izredno dejavne slovenske družine v Ameriki. Pokojni John Kapel je bil doma iz Kala pri Pivki. V ZDA je odšel leta 1909 in se vrnil malo pred začetkom prve svetovne vojne. Sodeloval je v prvi svetovni vojni in se leta 1921 vrnil v Ameriko. Tam si je ustvaril družino z Jennie Srebotovo, ki je bila doma iz sosednjega kraja, iz Dolnje Košane pri Pivki.

Poleg poklicnega dela se je John zelo aktivno udeleževal v številnih slovenskih kulturnih in podpornih društvih in organizacijah. Med drugim je bil dolga leta član in odbornik v raznih odborih društva št. 142 SNPJ in po upokojitvi član kluba slovenskih upokojeencev na Holmes cesti. Nekoč je bil zelo aktiven tudi pri Slovenskem mladinskem zboru in je spodbujal slovensko mladino za slovensko umetniško šolo, ki jo je vodil znani slovenski slikar Gregory Perushek.

Veselse do življenja

Foto: M. Pegan

Otrok je zajokal

Vse je bilo tako veselo. Godci so godli glasno in poskočno. Pri nekaterih mizah so peli. Kaj zato, če so peli pri tem omizju to pesem, pri drugem pa drugo, saj so se vse končno prepletale med seboj.

Vsenaokrog je valovila živahna govorica in smeh. Res je to bila ena sama dobra volja. Tedaj pa je nekje pretresljivo zajokal otrok. Samo za droben trenutek je njegov jok zasekal v ta veseli hrup, ga prekinil. Samo za trenutek se je nekaterim utrnil smeh, potem pa so se zasmajali še bolj hrupno, veselo in otrokov jok je utonil v hrupu.

Nihče ni povprašal, kje je otrok, ki joče in zakaj joče. In čemu tudi? Ali je to kaj posebnega, nenavadnega? Vsakdo, če le malo pobrska po svojih otroških spominih, se bo spomnil, kako se je včasih cmeril ko mila Jera, tudi za prazen nič. Le tisti, ki so sedeli v bližini, so videli majhnega fantička, ki se je obupano oklep mame, ihtel in moledoval: »Mamica, mamica, pojdiva domov!«

Mama, mlada, prikupna, vsa nasmejana, razpoložena, iskrecih oči, pa se je malega otepala kakor nadležnega komarja: »Pusti me no, ti tečnež. Le kaj ti manjka? Sedi in pij, saj ti je stric spet naročil oranžado.«

In tam je bil »stric«, širok in visok in od popitega vina zaripel v obraz. Pori-nil je preden kozarec oranžade. V njegovih očeh pa ni bilo nič prijaznega, sama črna grožnja. »Kaj pa ti je, mulec, naenkrat? Saj ti vse popoldne strežemo. Dve oranžadi si popil, dva sendviča pojedel, kaj bi še rad? Nehaj se cmeriti in pij, kakor pijemo mi.«

Fantiček pa je bil zdaj samo truden in zaspan. Saj je drugekrat ob tej uri že trdno spal. Tobakov dim ga je skelel v očeh, ki so z žalostjo in obupom strmele v mamo, ki je postajala vse bolj vesela v družbi tega »strica«, ki ga je komaj spoznal. Oh, kako drugačna je zdaj mama, kar naenkrat tako tuja. Saj se vse popoldne sploh ni zmenila zanj. Samo za »strica« je imela besede in oči. Čisto blizu iz obraza v obraz sta govorila, pa še božal jo je in objemal. Vse to mu je postalo tako bridko, da je zajokal na ves glas.

»Pojdiva domov, mamica, domov, domov bi rad!« je obupano prosil.

Tedaj pa je mama vsa jezna dvignila roko in ga krepko udarila. »Stric« pa se je krohotal: »Tako, zdaj boš vsaj vedel, zakaj se cmeriš!«

Kar sapo mu je zaprlo. Mama ga ni nikoli tepla, niti takrat, ko je po nerodnosti razbil drago vazo. Zdaj ga pa je. Strmel je vanju z velikimi, začudenimi, od joka rdečimi očmi. Jok in žalost sta se mu zavozlala v grlu v velikanski voz, ki ga je dušil, da si je zaželel kar umreti...

Skoraj do jutra se je zavlekla vesela zabava. Vsenaokrog je valovil smeh, glasba, vesele šale, razposajen hrup, ki ga ni več prekinil otroški jok. Fantiček je sedel pri mizi ves tih in odsoten in »stric« je pomežiknil mami: »Klofuta je bila dobro zdravilo, kaj?«

Fantiček pa je čutil samo to, da je sam, hudo sam in da bo tako sam tudi v bodoče.

Ferdo Godina:

Človek živi in umira

Po širokih šolskih stopnicah je sopihal rdeč, zapit poštar srednjih let. Poštarska torba mu je drsela naprej in neprestano jo je popravljal z laktom na hrbet. Ko je prišel na širok šolski hodnik, je zavil naravnost proti razredu, kjer je učila Breda. Potrkal je hrupno. Breda je prišla iz razreda.

Ko je zagledala poštarja pred vrati, ki jo je skušal za šalo po vojaško pozdraviti — na svojo uniformo je bil ponosen — je postala radovedna. Priporočeno pismo. Kdo naj bi ji poslal priporočeno pismo? Opazila je takoj, da je prišlo iz Nemčije, a pisave ni poznala. Krotila je radovednost, se podpisala in ko je poštar spet pozdravil in odhitel po stopnicah navzdol, je stopila k oknu na hodniku, da ne bi brala pisma pred otroki. Razgrnila je dva drobno popisana lista in obstala z očmi na podpisu. — Milan.

Milan? Zakaj Milan? Zakaj bi ji on pisal? Ne da bi se premaknila od okna, je pismo začela brati.

Draga Breda!

Pisati sem ti hotel že prej. A moja neodločnost me vedno ovira. Ovirala me je tudi takrat, ko sem Majdo tolikokrat po nepotrebem mučil, pa si nisem mogel pomagati. Človek je to, kar je. Težko ga je spremeniti. In če Ti danes pišem, da skušam postati drugačen, je resnica. Saj se vsi spreminjamo in skušamo postati taki, da bi se med ljudmi bolje počutili in bi zato tudi lažje živeli.

Ne vem, če je res, kar govorim. Vendar se mi zdi, da so moje želje tako močne, da upam trditi, da postajam drugačen. Ko je še Majda živela, moram odkrito priznati, sem bil v svojih odnosih do nje krivičen in se nisem nikoli zavedal, ali se nisem hotel zavedati, da bi moral drugače prisluhniti njeni ljubezni do mene. Danes vem, da sem ji delal krivico, takrat pa sem jo mučil in se nisem nikoli toliko omeščal, da bi se najprej o vsem pogovorila. Tudi jaz sem trpel pri tem, ne misli, da ne. Koliko sem pretrpel tu v Nemčiji, daleč od doma, ko človeka že osamljenost dovolj uničuje, ko ga uničuje to strašno domotožje. Če bi se od Majde poslovil, kakor bi se moral, potem bi mi bila ta zavest v uteho in njena pisma, ki

jih potem ni bilo, v radost. Tako pa sem napravil po nepotrebem veliko, veliko težav.

Ne smeš misliti, Breda, da imam spet samo sebe v mislih, samo svoje težave in trpljenje. Vem, da sem s svojo pretirano ljubosumnostjo povzročil Majdi tisočkrat več bolečin. Zdaj, ko je ni več, so se mi misli bolj zjasnile, spoznanje o njenem razumevanju moje nestrpnosti se je v meni bolj utrdilo, a kaj ko sem do tega prišel po njeni smrti. In kdo naj ve, če me ni moje ljubosumnosti rešila njena smrt.

To kar je bilo med nama z Majdo, mogoče Ti najbolj poznaš. Prepričan sem, da Ti je vse povedala ali pisala iz Avstrije. Ti me boš tudi danes lahko najpravičnejše sodila za tisto, kar sem Majdi storil, ali pa me boš mogoče najbolj razumela. Nič se ne bom trudil, da bi Te o čem prepričal, ker vem, da si pametna in študirana. Te stvari bolj razumeš kot jaz, ki sem dober strokovnjak, kot pravi, za popravilo strojev, Ti pa si strokovnjak za vzgojo otroških duš, ob tem pa bolj kot jaz poznaš tudi dušo odraslih. Ne pišem Ti, da bi moja preteklost morala razumeti. Take reči se dajo težko razložiti.

Vendar se Ti po dolgem razmišljanju drznem nekaj predlagati in te prositi. Zato ti pišem. Ali hočeš, Breda, da bova midva hodila skupaj? Zato rečem, da bova »hodila skupaj«, ker Te ne bi rad takoj prosil, da bi se poročila. Skušal bi Ti v tem času pokazati, da bom v odnosu do tebe drugačen, saj sem v teh mesecih po Majdini smrti mnogo, mnogo razmišljal.

Res sem imel Majdo rad, res sem jo mislil poročiti in vem, da bi mi bila dobra žena. A kaj, ko je smrt opravila svoje. Njeno srce je nehala biti, njena usta so nehala govoriti in njene oči ne bodo nikdar več izžarevale ljubezni. Mi pa, ki živimo, smo vendar prisiljeni živeti dalje. Zakaj sem se odločil za ta korak?

Glej, Ti si ji po značaju najbližje, Ti imaš podobne poteze v obrazu. Tvoj lesk v očeh je podoben Majdinemu. Ne vem, če je prav, da ti pišem o vsem tem. A odločil sem se, da bom iskren in ne bom ničesar več zamolčal. Nasprotno, govoril bom. Mogoče Te bo prav to odbilo, in prav zaradi tega, ker mi bo Majda ob Tebi prisotna, ne boš hotela biti z menoj. Moram Ti povedati, da bi si rad s teboj ustvaril družino in dom in sicer tako, da bi se za zmeraj vrnil v domovino. Zoprna mi je tujina in moja največja želja je, da se vrnem. Doma ne bom delal na polju, čeprav sta oče in mati že stara in sama. Življenje gre svojo pot in mi, ki stojimo na njegovem začetku, si ga moramo po svoje urediti. Odprl bi v Plugu delavnico, Ti pa bi ostala v svoji službi. Vem, da bi z razumevanjem šla mimo tega, ker nisem študiran, a pri-

pravljen sem končati tudi kako srednjo tehnično šolo. Vse bom storil, da boš zadovoljna in da tudi jaz ne bom imel ob Tebi občutka manjvrednosti.

Ko boš prebrala to pismo, bi rad bil zraven Tebe, da bi tako čimprej zvedel, kako se boš odločila. Vem, odločila se boš v prvem trenutku, ko boš to moje pismo prebrala. Kakorkoli si se zdaj že odločila, bi mi bilo v olajšanje, če bi vedel, ker ne bi rad živel v negotovosti. Moral pa bom, dokler mi ne odgovoriš. Vendar ne želim, da bi hitela. Premisli dobro, če se o tem sploh da dolgo razmišljati in se dolgo odločati.

Če so se zganila v Tebi vsaj malo podobna čustva, kakršna gojim jaz do Tebe, potem vem, da mi boš pisala pismo, ki me bo neizmerno razveselilo. Po vsem tem, kar sem doživel, vem, da me bo neizmerno razveselilo. Zdaj pa seveda ne morem drugega, kakor da počakam. To moje čakanje bo gotovo najtežje.

Prejmi mnogo lepih in iskrenih pozdravov!

Milan

Breda se obrnila k oknu, ne da bi poznala pokrajino pod šolsko stavbo. V razredu so začeli otroci postajati nemirni. Toda tega skoraj ni slišala. Zazdelo se ji je, da postaja življenje okrog nje razgibano in da nekdanje enoličnosti ni več. Čutila je ob tem neko čudno veselje. Vsako dekle daleč v teh hribih bi ga čutilo.

Vrnila se je v razred in skušala z narejeno zbranostjo in živostjo nadaljevati pouk, da otroci, ki so bili vedno najbolj občutljivi za spremembe v njej, ne bi kaj opazili.

Nekaj dni se je v mislih mudila največ pri Milanovem pismu. Tudi večkrat ga je prebrala. Moral je biti v stiskah, da ji je pisal kaj takega.

Čeprav je dosti premišljevala, je pismo seveda ni postavilo na razpotje, da bi ne vedela, kaj početi. Mogoče bi jo v drugačnih okoliščinah. Pa tudi v drugačnih okoliščinah ne bi tega storila. Milana ne bi mogla ljubiti tako, da bi ji ta ljubezen prinesla srečo. Zanj se ne bi mogla odločiti in se nanj vezati. Posebno ne zdaj. Preveč samozavesti in močne trdne volje je čutila v sebi, da si ne bi sreče zajela s polnim vrčem. Vse ali nič. Predati se vsa ali ostati tu sama in delati. Tudi Poredošo je zavrnila, ker ji ni mogel dati vsega, kar si je želela.

Kako bi se mogla navezati šele na Milana. Že sam čuti, kako bi ga na vsakem koraku preraščala. Moral bi se vse življenje boriti za enakovreden položaj, pa če tudi ona tega ne bi želela. In Milan je Milan. Sihak in negotov v svojih odločitvah. Morala bi z njim ravnati kakor z bolnikom.

Čemu? Čemu vendar?

Zdaj ljubi, kakor še ni ljubila. Ozmec jo je potegnil v vrtinec tiste ljubezni, kakršno si je v svoji zavesti ali v podzavesti vedno želela. Izpolnil ji je sleherno vrzel, ki bi jih toliko nastalo pri Milanu. Seveda, samo ena vrzel še zeval: Ozmec je sfinga. Toda čas bo razrešil tudi to. Popolne sreče ni. Kdo jo le uživa?

Da Milana ne bi puščala v negotovosti, je čez nekaj dni sedla in mu napisala pismo. Trudila se je, da bi mu ne prizadejala preveč bolečin.

Dragi Milan!

Kakor si že sam lahko misliš, me je Tvoje pismo presenetilo. Kaj takega nisem pričakovala. Pričakovala mogoče zato nisem, ker sta se imela z Majdo res rada. Da si ravnal z njo včasih malo nerodno, je tudi res. A vsak človek je svet zase in mogoče je Majda to bolj razumela, kot si Ti misliš. Prepričana je bila, da se bodo težave med vama sčasoma zgladile, saj je Tvoja ljubosumnost izvirala iz Tvoje velike ljubezni do nje. Ker je to vedela, Ti je vse odpuščala, čeprav jo je zelo bolelo, kadar si molče odšel in se ji potem iz Nemčije nisi niti oglasil. Za njo so bili to težki udarci, ker je bila tudi ona daleč od doma in v tujini. Taka stvar deklet še bolj zadene kakor fanta. Sam boljše veš kot jaz, kako dosti naših deklet v tujini tava za srečo. Same, brez zaslombe. Tavajo in iščejo srečo ne samo med domačimi fanti, ampak tudi med Nemci, Italijani in Grki. Ti tudi dobro veš, da taka dekleta prihajajo na nič kaj zaželeno kratke dopuste zato, da jim zdravniki napravijo doma splave ceneje. Nato se vračajo spet v osamelost, spet v negotovo tavanje in iskanje. Narava je nas, ženske, potisnila v neenak položaj in zato prave enakopravnosti kljub zboljššanemu položaju ne bomo nikoli dosegle. Ko boš iskal deklet, boš moral vedno misliti na to, da smo me ženske željne največkrat tiste vrste nežnosti in pozornosti ter razumevanja, kakršnega so željni otroci. Nikdar več ne smeš biti tako sebičen.

Zakaj Ti o vsem tem pišem? Zato, da Ti povem, česar se nisi zavedal takrat, ko je Majda še živela in ko bi ji tvoje večje razumevanje in Tvoja pisma prinesla veliko, veliko uteho. Posebno bi ji bila potrebna v prvih časih, ko je prišla v Avstrijo in je živela v težkih okoliščinah. Z domačimi prekmurskimi družinami-sezonci je spala dolgo časa v hlevih, ker ni imela drugega stanovanja. Naš oče ji ni mogel pomagati, ker je sam spal v mestu v barakah. Šele ko sta si z Greto postali prijateljici, je ta poskrbela zanjo, da je živela boljše.

Ti sicer vse to veš, pa vendar Ti moram omeniti, ko si piševa o tako občutljivih stvareh, ki so povezane z Majdo in s Teboj. Moram Ti o tem pisati, kako je bila Majda kljub vsemu navezana nate.

Vaška godca

Foto: M. Pegan

Pred nekaj dnevi je bila pri meni v šoli Greta, ki mi je dosti pripovedovala o Majdi in Tebi. Ona je Majdo dobro poznala. Vse si ji predstavljal. Najhuje je Majdo prizadelo, da ni smela za božične praznike domov in se tako ni mogla srečati s Teboj. Živa tega ni več dočkala. Vrnili so nam jo mrtvo.

Zdaj pa o tvoji želji, da bi midva hodila skupaj, oziroma da bi se poročila. Moram reči, da me je Tvoja zamisel prijetno presenetila, kakor bi presenetila vsako deklet, če bi dobila pismo, v katerem ji kdo izraža ljubezen, kakor si jo izrazil Ti meni, in moram reči, da zelo obzirno.

Vendar, Milan, ne zameri, da Ti bom negativno odgovorila. Presenečena sem bila, ker nisem nikoli mislila na najino skupno življenjsko pot in mi je zato Tvoja nenavadna želja tuja. To je eno. Povedati pa Ti tudi moram, ker želim, da ostaneva naprej prav tako prijatelja, kakor sva bila do sedaj, da sem našla svojo ljubezen. Želela bi si, da bi bila trajna. O tem še doma nič ne vedo. Ne bi si želela drugega, kakor da ta ljubezen postane tako globoka, kakor je bila med vama z Majdo.

Vem, da Ti bo težko, ko boš bral moje pismo, a tudi vem, da boš to prebolel. Kaj je življenje drugega kakor neprestano odpovedovanje. Če pa smo srečni, moramo biti vedno budni, da se nam sreča ne izmuzne iz rok, kar se lahko zgodi, če smo o njej preveč trdno prepričani. Ko boš prišel domov, se bova o vsem

lahko več pogovorila, do takrat pa bo gotovo že bolje. Pozabil boš na to.

Želim, da bi našel kmalu deklet, ki jo boš imel rad, želim Ti dalje, da bi se kmalu za zmeraj vrnil in si boš kje doma uredil delavnico. Zdi se mi, da sploh ni prav, da vas toliko odhaja v tujino in s tem svoje življenje tako ali drugače postavljate na kocko. Jaz ne bi iz domovine nikdar odšla, ker sem prepričana, da je doma najlažje najti zadovoljstvo. Poglej samo, kako je z Majdo in s Teboj. Ona bi doma le prišla do svojega poklica. Vaša hiša pa bi tudi stala, čeprav ne bi bila opremljena s tolikimi stroji in ne bi bila tako »cifrado« ometana. Prepričana sem celo, da bi vse to tudi imela či bi ti ostal doma. Tudi traktor, bi bil lahko pri hiši. Zdaj sta pa z Majdo vse to plačala s previsoko ceno.

Prosim, prejmi mnogo iskrenih in lepih pozdravov, in vesela bom, če mi boš še kaj pisal!

Breda

Odlomek iz romana Ferda Godine »Človek živi in umira«, ki ga je pred kratkim izdala založba Mladinska knjiga

O otroškem jeziku

Dragi prijatelji,

zadnjič smo rekli, da vprašanje jezika in jezikov ni tako preprosto, kakor si misli človek, ki se posebej ne pogloblja v ta vprašanja, ali pa — pogledano od druge plati — da je vprašanje jezika in jezikov bolj sistematično, se pravi bolj predvidljivo, kakor pa pričakuje človek, preveč zatopljen v druge reči.

Rekli smo, da se vsak otrok najprej nauči posebne, otroškega jezika, nekakšne »japonščine« (če je za japonščino med drugim značilno, da ne zmore soglasniških skupin ali vsaj »težkih« ne in da si jih olajšuje z vstavljanjem samoglasnikov, tako da bi si na primer slovensko besedo »strop« Japonec moral olajšati v »sotolopa«).

Tako so za otroka in njegovo prvo govorico značilni pari SOGLASNIK + SAMOGLASNIK, pogosto še v ponavljanju istih samoglasnikov in soglasnikov:

mama, baba, pipi, čičam, papam ...

Pri tem ne mislim posebej obravnavati lažje in težje izgovorljivosti nekaterih glasov, ki si jih bolj ali manj brez zobi otrok sproti prilagaja:

roka = loka, muca = muča, žoga = zoga ...

Opozoril pa bi rad na otrokovo naravno težnjo, da si besede olajšuje še na dva načina: 1. da poenostavlja pretežke soglasniške skupine:

knjiga = kiga, očka = oka, oči, koka ...

2. da skrajšuje besede in jih, če so še pretežke, še olajšuje:

stric = tic, tlic; klobuk = buk ...

Ta »otroška« govorica je v marsičem pri vsakem otroku samosvoja, marsikdaj nepredvidljiva, ker si vsak otrok po svoje prilagaja in olajšuje »slišano«. Zato ga odrasel človek, ki ne živi ves čas z njim, pogosto težko razume.

Ker pa je človek družabno bitje, si zmeraj prizadeva najti most sporazumevanja s svojim bližnjim. To, kar se dogaja s človekom, ko pride na tuje in se znajde med ljudmi z drugačnim jezikom, se po svoje dogaja tudi v razmerju OTROK : STARŠI, še bolj pa v razmerju OTROK : OBISKI.

Če pride na primer k družini na obisk lju-bezniva tetka, si poskuša pridobiti simpatije male nečakinje ali nečaka s tem, da se približuje njenemu »jeziku«, in tako v prizadevanju po večji razumljivosti in sporazumevanju ustvarja (z drugimi odraslimi v družini vred) poseben, otroški jezik, ki je včasih deloma naslonjen na težnjo po lažji izgovorljivosti besed, včasih pa uvaja popolnoma svoj besedni zaklad; pri tem naj še posebej opozorim na pogostnost pomanjševalnic, ki jezik marsikdaj glasoslovno bolj otežijo kot olajšajo, vendar ustvarjajo vtis »otroškega« jezika:

gledati = gledkati; smejati se = mejčkati se, smejčkati se;

sedeti = čičati, čičkati; jesti = papati, papcati; in

ležati = ajati, ajčkati; piti = pupati, pupcati, pupčkati ...

»Otroški« jezik odraslih pa se ne ustavi pri prilagajanju glasov (daj mi »lokco« = roko), ne ustavi pri olajševanju soglasniških skupin (»uka« = lučka), ne ustavi pri skrajševanju besed (»poga« = preproga; »apček« = jabolček), ne ustavi pri pomanjševalnicah (»hodkati« = hoditi), temveč tudi sicer prehaja v povsem samosvoj »jezik« s svojo slovnico; tako na primer vse oživlja: prinesi mi »stolčka« (stol), daj mi »lubčka« (poljub) ...

Ustvarja posebne glagole:

delati kuku = gledati, delati be be = jokati ...

Po značilnih glasovih poimenuje predmete in živali:

tikataka = ura, mu = krava, hovhov = pes ...

Otrok seveda ne zna takoj ločevati med stvarno govorico odraslih med odraslimi in »prilagojeno« govorico odraslih z otrokom, tako da jemlje kot pravilno informacijo tudi tak, včasih preveč posladkan, popačen ali načičkan »otroški« jezik.

Ko pa se otrok z meseci čedalje bolj bistri, se mora polagoma posloviti od nujnega prvega otroškega jezika in od bolj ali manj vsiljenega »otroškega« jezika odraslih in se naučiti še povsem drugih besed, glasov, glasovnih skupin in stavkov.

Nekateri so zato mnenja, da je ne le nepotrebno obremenjevanje, če otroka učimo sicer neobstoječega »otroškega« jezika, temveč celo škodljivo, ker otroka deloma zbegamo, deloma pa mu včasih neužitno pocukramo govorico, vendar mislim, da je nekaj tega nujno treba spoštovati.

Vemo namreč, da je človek družabno bitje in da se druži v večje ali manjše skupine in skupnosti. Ena od temeljnih je družina. Ko se moški in ženska srečata in si za prihodnje sožitje poskušata kar največ stvari spraviti na nekakšen skupni imenovalec, je ena od njih tudi jezik.

Pri tem ne mislim samo na dvoje ljudi s povsem tujima materinima jezikoma (na primer angleščino in slovenščino), temveč na fanta in deklo, ki oba govorita isti jezik (slovenščino), celo isto narečje, pa si vendar potem za čisto svojo zaupno rabo ustvarita še »svoj« jezik simbolov, ki ga razumeta samo onadva.

In ko pride v njun svet še tretji — otrok — je povsem razumljivo, da se vključi v zaupno trojko, v družino, s svojim jezikom, s svojim obzorjem, s svojim področjem zanimanja. V tem je nekakšna obrednost, ki je ne kaže ubijati, temveč jo spoštujemo zaradi že njene psihološke in estetske vrednosti. V upanju, da ima vsak od vas v sebi vsaj še nekaj tega otroškega sveta, vas vse lepo pozdravlja

JANKO MODER

Med novimi knjigami

SLOVENCİ V ZAMEJSTVU — Vse, ki jih zanima usoda slovenskega rodu v Italiji, Avstriji in na Madžarskem, bo pritegnila knjiga »Slovenci v zamejstvu«, ki prinaša pregled njihove zgodovine od konca prve svetovne vojne pa do zmage nad fašizmom. Avtorji — Tone Ferenc, Milica Kacin-Wohinz in Tone Zorn so na podlagi domačih in tujih virov zaokrožili podobo zgodovinskega razvoja Slovencev v zamejstvu in nakazali poglobljena vprašanja iz njihovega razvoja. Knjiga je bogato ilustrirana, priloženi pa so ji tudi štirje zemljevidi. Izdala jo je Državna založba Slovenije.

KRAS — Kras je ena redkih slovenskih besed, ki je prišla tudi v svetovno znanstveno izrazoslovje. Sprva je namreč ta besedica pomenila le pokrajino med Tržaškim zalivom in Vipavsko dolino, pozneje pa se je njen pomen razširil na strokovno oznako v prirodoslovju in geografiji. Naš znani strokovnjak dr. Ivan Gams je zdaj pri Slovenski matici izdal poljudno znanstveno monografijo Kras s podnaslovom zgodovinski, naravoslovni in geografski oris. Zanimivo je, da posebno poglavje govori o tem, kako je pokrajinsko ime kras postalo mednarodni strokovni izraz, nadaljnja poglavja pa pripovedujejo o samem nastanku kraškega ozemlja, o kraških jamah, o zunanji podobi krasa, o ljudeh na Krasu idr. Knjiga je eno izmed temeljnih del s področja krasoslovja in je bogato ilustrirana. Predvsem jo priporočamo našim rojakom, Kraševcem, po svetu.

DVE ZBIRKI PESMI — V knjižni zbirki »Nova slovenska knjiga«, ki jo že nekaj let izdaja založba Mladinska knjiga, vsako leto izide vrsta izvornih slovenskih knjig, ki jih prispevajo predvsem mlajši književni ustvarjalci. Večji delež v tej zbirki imajo pesmi, čemur pa se ni čuditi, saj marsikdo še vedno trdi, da smo Slovenci narod pesnikov. Ocenjevalci pravijo, da izmed pesniških zbirk, ki so v tej izdaji izšle lani, izstopata knjigi Svetlane Makarovič PELIN ŽENA in Hermana Vogla ROMANTIKA JE IZ GROBA VSTALA. V prvi zbirki je mlada pesnica zbrala trideset pesmi, ki so na videz naslonjene na ritmiko in melodiko ljudske poezije; pravijo, da so te pesmi najznačilnejši dosežek ženskega pesništva po vojni. Izredno zanimiva pa je tudi zbirka Romantika je iz groba vstala, ki s pretresljivo simboliko pripoveduje o pesnikovem doživljanju sveta. Herman Vogel se je s to zbirko še bolj uveljavil v slovenskem povojnem pesništvu.

J.P.

Nove znamke v januarju

Prva priložnostna znamka, ki je izšla v novem letu, je posvečena 150-letnici letopisa Srbske matice. Ta časopis je med najstarejšimi listi na svetu, bržčas pa tudi najstarejši znanstveni časopis, ki še danes izhaja. Izhajati je začel leta 1824 (za leto 1825) v Budimpešti z imenom »Serbske letopisi«. Prvi njegov izdajatelj je bil novosadski knjigarar Konstantin Kaulioci. Že drugo leto 1826 ga je prevzela Srbska matica kot svoje glasilo. Tega leta je bila namreč Srbska matica tudi ustanovljena, in to prav tako v Budimpešti. Leta 1864 se je Srbska matica preselila v Novi Sad in z njo tudi njen letopis.

S svojim 150-letnim izhajanjem je bil letopis Srbske matice priča vseh kulturnih in družbenih dogodkov v zgodovini srbskega naroda v zadnjih dveh stoletjih. Znamka je izšla v nakladi 1.000.000. Vrednost na njej je 1,20 din. Je podolgovata in meri 37,5 x 30 mm, brez belega roba pa 33,5 x 26 mm. Zobci so grebenasto 12 1/2. V promet je prišla 8. januarja. Na znamki je tudi naslovna stran prve številke.

Drugi dve novi priložnostni znamki sta izšli 30. januarja za II. evropsko medparlamentarno konferenco, ki je bila od 31. januarja do 6. februarja v Beogradu. Predsednik jugoslovanske skupine te medparlamentarne zveze je podpredsednik skupščine SFRJ tov. Peko Dapčević. Delo konference je bilo namenjeno izboljšanju sodelovanja in varnosti ter popuščenju napetosti v Evropi v korist svetovnega miru in razvoja. Razpravljalo se je tudi o gospodarskih stikih in evropskem sodelovanju v znanosti, tehnologiji, izobraževanju in kulturi. Konference se je udeležilo 26 evropskih parlamentov, kot opazovalci pa še predstavniki 45 zunanjeevropskih narodnih skupnosti in 16 mednarodnih organizacij, med njimi OZN. Zastopane so bile tudi organizacija afriške enotnosti, azijska parlamentarna

zveza, organizacija ameriških držav in združenje parlamentov britanske skupnosti narodov.

Prva znamka ima poštno vrednost 3,20 din, druga pa 8 din. Celih serij je 375.000. Znamki sta pokončni z zemljevidom Evrope in golobom miru. Njuna velikost je 30,5 x 40 mm, brez belega roba pa 26,6 x 36 mm. Zobčani sta grebenasto 11 3/4 x 1 1/4.

Vse tri znamke so delo beogradskega akademskega slikarja Andreja Milenkovića, natisnil pa jih je Zavod za izdelavo bankovcev v Beogradu v polah po devet zamk in v večbarvnem ofsetu.

Avstralija

Svečano praznovanje v Perthu

Tudi v Perthu, glavnem mestu Avstralije, so jugoslovanski rojaki lani svečano proslavili jugoslovanski državni praznik 29. november. Slavje sta organizirala Makedonsko društvo »Vardar« in Jugoslovanski klub »Jedinstvo«. O pomenu praznika, sodelovanju med našimi izseljenskim društvi in klubi ter o njihovi pomembni vlogi pri poglobljanju prijateljskih stikov med narodi Avstralije in Jugoslavije sta na slovesnosti govorila predsednika obeh klubov Živko Gasteovski in Stipe Perica, stari in ugledni jugoslovanski izseljenec, ki je prišel v Avstralijo že pred petdesetimi leti ter konzul SFRJ Nenad Žirojević.

V prepolni North Perth Town Hall, ki je bila okrašena z jugoslovanskimi in avstralskimi zastavami in slikami predsednika Tita in angleške kraljice Elizabete II., se je zatem razvil bogat program pesmi in plesov jugoslovanskih narodov.

S proslave je bila odposlana pozdravna brzojavka predsedniku Jugoslavije tovarišu Titu. Po programu pa se je ob pesmih in glasbi domače dežele razvila prijetna družabna zabava.

Modni kotiček

Vse, ki vam je moda ljuba svetovalka, boste morale pomladno garderobo ponovno spremeniti. Tudi v letošnji modni pomladi so namreč novosti, kajti moda, ki ne poskrbi za raznolikost, kaj hitro razičara. Ena izmed poglavitnih novosti, ki je ljubiteljice mode na smete prezreti, je vrnitev že skoraj pozabljenih ozkih kril, ki ste jih že ob lanskoletnih modelih lahko naslutile. Posloviti se od udobnih zvonastih kril ni lahko, vendar tudi tokrat zmaguje eleganca pred praktičnostjo.

Kostumi so najprimernejše oblačilo v prehodnih dneh. Moda vam jih tokrat predstavlja v prenovljeni obliki kot kombinacijo kril in jopic. Predlog za takšno sestavljeno oblačilo ogledate tudi na skici. Jopica je zvonasto krojena, prav tako tudi rokavi, ki imajo zaobljen izrez in se končujejo z zavihki. Zadaj je jopica v sedlu polkrožno rezana in pod sedlom nabrana v zalikane gube. Zapenja se z gumbi, sega pa naj prek bokov. Ozko krilo ima razporek in je v životu nabrano v gube. Na krilo je našit širok pas, ki se zapenja z dvema gumboma. Dolžina kril je ostala ista kot lani.

Nobena novost pa niso široko krojene obleke, pod katerimi se lahko nosi tudi pullover ali bluza. Obleka na skici ima velik šiljast ovrtnik. Rokavi so na ramenih rahlo nagubani, segajo prek komolcev in se zaključujejo z manšeti. Sedlo je rezano ravno, pod njim se obleka širi z več polami. Po vsej dolžini se obleka zapenja z gumbi.

otroci berite

Maja Lupša

KDO BO GREGCU POVEDAL PRAVLJICO

Kdo bo Gregcu povedal pravljico?

»Jaz že ne,« pravi mama. »Jaz mu je že ne bom povedala. Gregec ni hotel zložiti kock, pa še pravljice ne bo. Naj mu jo pove očka.«

»O, jaz pa že ne,« pravi očka. »Gregec mi je razmetal vso pisalno mizo, pospraviti pa je ni hotel. Jaz mu že ne povem pravljice. Naj mu jo pove babica!«

»Jaz že ne,« reče babica. »Gregec ni maral špinače pri večerji, jaz pa mu ne povem pravljice.«

Kaj naj Gregec stori? Naj pospravi kocke? Naj spravi v red očkovo mizo? Naj poje špinačo?

Gregec zloži kocke, pospravi po mizi in poje špinačo. In potem zleze naravnost v posteljo.

Pa pravljica? Nič pravljice danes — Gregec že spi.

Neža Maurer

AJA — AJA

Aja rožica med zelenim listjem.

Aja mucika mucu na kožuščku.

Aja deklica mamici v naročju.

Moja mamica pesmico mi poje.

M.
VOVK
75.

Anton Ingolič

Mala govornica

Takšen družinski praznik, ki ga imenujejo s sodobno besedo festival, je rojstni dan vsakega družinskega člana. In za vsak festival napravi babica orehovo torto. Vedno in samo orehovo! Na tisti za Mašo so v čokoladno torto natakne svečice. Na njenem zadnjem festivalu jih je bilo šest, zato je morala pošteno zajeti sapo, da je upihnila vse hkrati. Pomislite, kako bi se moral napihnniti šele dedek, če bi hotel na svojem prihodnjem festivalu upihnniti na en mah kar 68 svečic! No, na njegovo srečo so vse torte razen Mašine brez vsake svečice.

Seveda na festivalu ne manjka tudi dobrih jedi in vsakovrstnih pijač. Ne manjka pa tudi govorov. Eden izmed članov vošči slavljenju ali slavljenki vse najboljše v imenu vseh zbranih, navadno je to najstarejši; zgodi se pa, da spregovorijo za njim tudi drugi.

Tako se je na festivalu svoje mamice javila k besedi tudi Maša.

»Tudi jaz bom govorila,« je rekla, se dvignila in — kakor prej dedek — vzela v roke svojo čašo z oranžado.

»Govori, kar govori!« ji je zaklicalo presenečeno in že precej razigrano omizje.

Maša se resno ozre po zbranih in začne svoj prvi slavnostni govor.

»Čestitam k rojstnemu dnevu in želim... želim...«

In že ji zmanjka besed. Ali zaradi navdušenih pogledov vseh štirih moških: očka, dedka in obeh stricov? Ali zaradi dobrohotnih nasmeškov vseh štirih žensk: mamiče, babice, stare mame in tete? Ali zaradi tega, ker je nenadoma okoli nje tako tiho in ker je mamica, ki sedi na drugem koncu dolge mize, tako strašno daleč? Toda za razmišljanje ni časa, slavnostni govor je treba nadaljevati in dokončati.

In Maša ga je tudi dokončala.

»...in da bi bila zmerom moja ljuba mamica!« še reče, potem pa visoko dvigne čašo in zakliče na ves glas: »Na zdravje!« »Na zdravje, na zdravje!« zaori z vseh strani.

Klici seveda ne veljajo samo slavljenki, marveč tudi mali govornici.

In že zazvenijo čaše.

Josip Stritar

UGANKA

Kaj okoli hiše skače, piče — pače, piče — pače?

(deževne kaplje)

Danilo Gorinšek

ŠKRBA POBEK

Škrba — pobek, kje je zobek?
»Miška mi ga je pojedla!«
Škrba — pobek, kje je miška?
»Miško je pa muca snedla!«
Škrba — pobek, kje je muca?
»Popihala — škrat jo vzemi!«
Škrba — pobek, če češ zobek,
hop — za muco, pa jo ujemi! —
Škrba — pobek jo okrog hiše
mesec dni za muco briše,
preden muca ujeti da se,
pa že nov mu zobek zrasede...

Marija Mijot

JAJČEK SE JE RODIL

V temnem kotu kurnika,
na rumeni slamici,
prav na sredi v jamici
jajček še topel leži.

Ob njem stoji kokoška,
z očmi ga ljubeče božka,
se s kljunčkom ga dotika,
to reč je res velika!
Preden jajček se rodi,
kokoška trikrat omedli!

DEN, MAJDA LOBE, MIRAN SLOBODNIK, PETER SKALE, BARBARA IN MARKO BUKOVEC, BOJAN GORŠEK, PETER ŽUGIČ. FREDI GABRŠEK, MARJANCA, REBECCA KRAŠOVEC, MARY RUDMAN, HELENA VRHOVŠEK, MARIJA MARINČIČ, PAUL SLOBODNIK, GEORGE RUDMAN, FRANC TOMŠIČ

Naša igra »Miklavžev večer«

V slovenski šoli smo pripravili igrico »Miklavžev večer«. Učiteljica nam je razdelila vloge. Jaz sem dobil vlogo Marka. Učiti sem se začel pet tednov pred nastopom. Najprej sem čital. V začetku je bilo težko. Vaje smo imeli vsako soboto v šoli. Igro smo pa igrali 8. decembra. Tudi oder smo sami okrasili. Težko smo čakali, da se je zavesa odprla in smo začeli nastopati. Jaz nisem imel nič treme. Gledal sem po dvorani. Igra je lepo potekala. Otroci so z veseljem sprejeli Miklavža, ki je vsakega obdaroval. Starši so bili zadovoljni, pa tudi mi otroci. Po igri so nam učiteljice pripravile majhno zakusko.

JANEZ SLOBODNIK
ST. CATHARINES

Film »Pastirci« nam je bil všeč

V slovenski šoli »Lipa park« smo gledali film »Pastirci«. Pripravili sta nam ga naši učiteljici kot nagrado za tako lep nastop na igrici »Miklavž prihaja«. Film smo gledali zadnjo soboto pred novoletnimi prazniki. Film je bil posnet v lepih slovenskih hribih. Pripoveduje o treh siromašnih otrocih, ki so zaradi revščine šli v hribe za pastirce.

PAVEL SLOBODNIK
ST. CATHARINES — LIPA PARK

V drugem delu filma »Pastirci« smo videli Ferjanča in Lenarta, ki sta se igrala in prepirala. Potem sta zakurila ogenj in pekla krompir. Rezika pa jih je dražila s klobaso in kruhom. Zanimivo je bilo tudi pri vodi. Film nam je bil všeč in bi takšne filme tukaj v Kanadi še radi gledali.

MARJANCA SKALE
ST. CATHARINES — LIPA PARK

Tako je Marjanca Skale iz St. Catharinesa v Kanadi »ilustrirala« Pastirce

Krožek mladih dopisnikov

Janez in Edi Koren iz Toronta

Mlada Slovenca v Torontu

Sva mlada Slovenca iz Toronta. Naj se vam predstaviva: jaz sem Janez in bom star dvanajst let, moj brat Edi pa devet let. Obiskala sva domovino staršev, o kateri sva veliko slišala. Mama naju je peljala na obisk, da sva sama videla, kako je zares lepo tam, kjer sta očka in mama doma. Najin očka je doma iz prelepe Primorske, iz vasi Smast pri Tolminu, mama pa z Dolenjske, iz Velikih Dol pri Temenici. Zelo bomo veseli, če boste objavili kakšno sliko iz teh krajev. Oba sta zavedna Slovenca, posebej se očka spominja tistih časov, ko ni smel govoriti slovensko, ker je bil njegov rojstni kraj pod Italijo. Midva znava lepo pisati, govoriti in peti slovensko in na to sva tudi ponosna. Učiva se pa nič kaj rada. Ko sva bila šest tednov z mamo na obisku v Sloveniji, se je nama prvi teden kakšna angleška beseda zapletla v pogovor, pa so se nama sorodniki smejali, da sva bila kar užaljena. No, po šestih tednih se ni to več primerilo. Očka in

mama sta nama obljubila, če bova v šoli pridna, da bova še šla v Slovenijo na obisk.

Na kratko bova opisala naše potovanje po Sloveniji. Obiskali smo Ljubljano, Domžale, Kamnik, Mengeš in Kamniško Bistrico. Šli smo v Bohinj, na Pokljuko, na Vogel. V Vrbi sem videl rojstno hišo pesnika Prešerna. Bila sva v Kranju, v Kranjski gori, na Bledu, Vršiču, ogledali smo si spomenik planinca-znanstvenika Kugyja, bili pri izviru Soče, v dolini Trente, v Bovcu, videli Krn in Kobarid in Smast, rojstno vas našega očka. Videli smo dom Simona Gregorčiča in obiskali njegov grob pri sv. Lovrencu, kjer so pokopani tudi najini stari starši. Ob povratku smo si ogledali tudi Dolenjsko, Štajersko, del Avstrije, Trst in Benetke. A za naju je najlepša Slovenija. Naj poveva še to, da igrava klavir in harmoniko in se učiva klarinet in saksofon. Najin očka uglašuje in popravlja klavirje. Pri nas je glasba doma. Imamo tudi veliko slovenskih plošč. Pošiljava sliko, da naju boste spoznali — dva mlada Slovenca iz Toronta, ki znava še slovensko, čeprav sva rojena v Kanadi.

JANEZ IN EDI KOREN
TORONTO

Dragi naši prijatelji!

Oglašamo se iz Kanade, iz mesta St. Catharines, kjer imamo slovensko šolo. V šolo radi hodimo, da se bomo lepo naučili materin jezik. Pouk imamo ob sobotah po štiri ure. Učimo se slovensko brati, pisati in govoriti. Zelo radi tudi pojemo slovenske narodne pesmi. Zanima pa nas tudi zemljepis Slovenije. Najraje pa igramo v igricah. V prvem razredu nas je trinajst in nas uči gospa Olga Bukovec. Drugi in tretji razred pa uči Lojzka Ažman. Letos poleti bi radi prišli na počitnice v Slovenijo, da bi si ogledali to lepo deželo. Vsem skupaj pošiljamo tople pozdrave iz slovenske šole »Lipa park«.

ANNIE KOBE, TEREZA REITER, LIDIJA MARINČIČ, PAVEL SKALA, IVAN KRAŠOVEC, RITA KRAŠOVEC, JANEZ SLOBODNIK, CYNTHIA GER-

Gledališče, moje veselje

Razgovor s tremi mladimi slovenskimi igralkami

Pred leti so znanega slovenskega gledališkega igralca v nekem pogovoru vprašali, če zahaja na predstavo tudi v druga gledališča. Odgovoril je: »Ste že kdaj videli zidarja, ki bi v svojem prostem času hodil na druga gradbišča gledat, kako zidajo?« Nedvomno duhovit odgovor, ki pa vsekakor ne bi smel biti resničen in verjetno tudi ni bil.

Vsaj poznati moramo

In prav s tem vprašanjem smo začeli pogovor s tremi mladimi slovenskimi gledališkimi igralkami: Mileno Zupančičevo, Jerico Mrzelovo in Marjeto Gregoračevo. Bile so si edine — tudi na sosednja »gradbišča« je treba hoditi! »Pravzaprav se zidar ne bo naučil kaj bistveno novega, ko bo gledal kolego zidarja,« meni Marjeta. »Toda zdi se mi nujno, da pogledam tudi druge predstave — in ne samo v Ljubljani — pa tudi zanima me, kako to drugi delajo. Prav žal mi je, da ne morem podrobneje spremljati teatarskega dela v Zagrebu ali Beogradu.«

»Igralec mora gledati tudi druge predstave,« je prepričana Jerica. »Mislim, da bi moral biti ogled boljših predstav celo študijska obveznost. Saj tudi slikar gleda slike kolegov; ne da bi se učil, ampak poznati jih vsekakor mora!«

Milena redke proste večere rada preživi doma in hodi le na predstave, ki jo resnično zanimajo. »Vendar so zdaj ti moji obiski v gledaliških parterjih na nek način osiromašeni. Včasih sem uživala v predstavah in sem se jim popolnoma predala, zdaj pa jih gledam z očmi profesionalne pokvarjenosti. To se pravi, da gledališko predstavo sproti analiziram, da se na nek način izpopolnjujem ali učim na dobrih zgledih ali pa na napakah drugih.«

Zakaj?

Ljubljančanka Marjeta Gregoračeva pravzaprav ne ve natančno, zakaj se je odločila za igralski poklic. »Osem let sem hodila k baletu, deset let igrala klavir, oče je pevec — skratka, vse je bilo v teatrskem smislu. Nekega dne pa se je bilo treba odločiti. Baletka? Ne; je treba prekmalu nehati. Pevka? Nima smisla, saj je že oče!« In je postala igralka.

Jerica Mrzelova je doma iz Miklavža pri Slovenj Gradcu. V gimnazijskih časih je pisala pesmi, sodelovala pri šolskih predstavah in recitalih. »Pravzaprav nisem niti

vedela, da je šla za igralstvo. Pa so mi svetovali Akademijo in v Ljubljano sem prišla kot zdravo okroglo kmečko jabolko. Začelo se je resno delo in uspešno sem ga končala.«

Tudi Milena Zupančičeva je bila doma, v Bohinjski Beli, amaterska igralka in članica folklorne skupine. Takrat televizija še ni bila vsakdanja stvar in mladim na podeželju je bil to neki način zabave, srečanj. »Toda to mi bil vzrok, da sem šla na Akademijo. Kadarkoli me vprašajo, zakaj sem se odločila za igralski poklic, ne vem odgovora. Vsekakor pa lahko z gotovostjo odgovorim, da si kakršnegakoli drugega poklica nisem nikoli želela!«

Križemkraj

Po Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo je treba vzeti pot pod noge, saj v Ljubljani, jasno, ni prostora za vse mlade, »novopečene« igralce. Jerica je z nekaterimi kolegi že med študijem delala v koprskem gledališču. »Tam sem se prvič spoprijela s čistim profesionalnim teatrom in seveda veliko pridobila. Treba je delati z veseljem, ne pa za denar.« Po končani Akademiji je štiri leta delala v Novi Gorici, kjer je igrala vsako sezono po sedem vlog, od otroških do resnih, karakternih. »Ko sem se — po tehtnem premisleku — vrnila v Ljubljano, so se mi kolegi čudili, da sem pustila redno plačo in odšla v svobodni poklic. Zdaj je moj glavni igralski delež v ljubljanskem gledališču Pekarna. Ni denarja, je pa vse drugo. To je za tiste, katerim teater res nekaj pomeni — delo je tako polnokrvno, da si igralec tega lahko samo želi. Zdaj gremo gostovat v beograjski Atelje 212 in v Nancy v Franciji.«

Tudi Marjeta je po diplomi igrala v Mariboru, Celju in Novi Gorici, potem pa ji je ljubljansko Mestno gledališče ponudilo vlogo v »Zgodbah iz dunajskega gozda«. »Zdaj igram v tem teatru že četrto vlogo in sem seveda zelo vesela.«

Milena pravi, da je imela posebno srečo, ko je preskočila skoraj obvezno obdobje »statiranja«, saj je takoj dobila večje vloge in imela tako dovolj priložnosti za izpopolnjevanje. »Svoje prve vloge sem seveda odigrala z veliko mladostno zagnanostjo ter z malo zrelosti in igralske doštudiranosti. Vendar sem že dve leti po končani Akademiji dobila dve veliki priznanji: nagrado Borštnikovega srečanja in nagrado na Sterijinem pozorju. To je seveda pomenilo nove, večje odgovor-

Milena Zupančič

Jerica Mrzel (zgoraj), Marjeta Gregorač (spodaj)

nosti, ki niso smele dovoljevati napak, kakršne so kolegom moje generacije seveda dobrohotno oproščali.«

Presečnikova Meta

Vse te tri mlade igralke sodelujejo tudi pri filmu, na radiu in na televiziji. Srečale so se v »Cvetju v jeseni« in »Strahu«, katerega premiera bo v prihodnjih tednih. Televizijsko nadaljevanko Tavčarjevega »Cvetja v jeseni« so na malih ekranih ponovili, njena filmska verzija pa je bila v naših kinematografih v vrhu gledanosti. Mileni Zupančičevi je največ uspeha — ali bolje: priljubljenosti, nas je popravila — prineslo prav »Cvetje«, za vlogo Presečnikove Mete pa je dobila tudi pet nagrad. »Ampak nobene v Sloveniji!« je rekla Milena. »Še ljubše pa mi je to, da so mojo Meto gledalci nekako sprejeli za svojo, saj jim nisem spremenila predstave o tem dekletu, ki ga vsakdo dobro pozna že od šolskih klopi naprej.«

Kakor obrneš: teater!

Zadnje vprašanje trem mladim slovenskim igralkam je bilo morda malce ne navadno: Kaj bi bili, če bi lahko bili? Marejta: »Bila bi cirkuška akrobatka, ampak kaj, ko znam prevračati samo kozolce!«

Milena: »Vedno sem želela igrati na kakšen instrument, ampak nikoli nisem imela priložnosti. Žal mi je za to!«
Jerica: »Bila bi v gledališču, kjer bi bili samo takšni, ki hodijo v teater zaradi dela samega in ne zaradi plač. Vladali bi zakoni, ki si jih idealistično predstavljam...«

Če bi jih pa vprašali, kaj bi bile, če bi še enkrat bile, bi bilo na prvem mestu seveda spet — gledališče! PAVLE JAKOPIČ

Zvoki domače glasbe

Ze vrsto let živimo po raznih delih Švedske. Kar dobro nam je, vendar pa človek sčasoma začne pogrešati nekaj, da sam ne ve kaj. Kaj nam je manjkalo, smo se prav zavedli na silvestrovanju v prostorih kluba »Slovenija« v Landskroni. Tam smo namreč prvič po desetih letih slišali pravo domačo glasbo izvrstnega ansambla, ki mu še ne vemo imena. Res je, da je ansambel zaigral premalo prijetnih domačih viž, ker je šele začetnik, upamo pa, da nas bodo fantje v bodoče presenetili še z bogatejšim programom in nas obiskali tudi v drugih krajih Švedske. Ni nam uspelo dobiti imen vseh članov ansambla, zvedeli pa smo, da ga vodi Tomo Vitanc, kateremu se pridružujeta brata Pukmajster. Vsi trije so aktivni glasbeniki v raznih švedskih ansamblih, kar potrjuje njihovo kvaliteto. Želimo, da bi nam klub »Slovenija« predstavil ansambel malo bliže v Rodni grudi in tudi kakšna fotografija ne bi bila odveč.

SKUPINA ROJAKOV IZ ŠVEDSKE

Rojaki v Avstraliji!

Iščem dragega brata Janeza Šubernika, ki živi nekje v Avstraliji. Rodil se je 17. novembra 1948 v Rašnji pri Mariboru. Po poklicu je avtoklepar. V Avstralijo je odšel 21. novembra 1968, zadnjikrat pa se je javil januarja 1970 z naslova: Janez Šubernik, 25 Derrina Rd. Auranberjan N.S.W., Avstralija. Prosim vas, dragi rojaki v Avstraliji, da mi pomagate najti ljubega brata, če pa boš, dragi brat, sam prebral te vrstice, te prosim, da se mi javiš vsaj z nekaj vrsticami. Spomni se sestre, ki te je ljubila z otroškim srcem, zdaj pa s srcem odraslega človeka. Prosim vsakogar, ki bi karkoli vedel o njem, naj mi sporoči na naslov:

DARINKA ŠUBERNIK
62327 RAČE PRI MARIBORU, BRUNŠVIK 70

Mali oglasi

Prodam stanovanjsko hišo z delavnico, garažo in vrtom.

Stanko POČRVINA
Obrije 9, LJUBLJANA (Smartno ob Savi)

Vdova, Slovenka, proda lepo trosobno stanovanje z vrtom (pol hiše), ob morju. Krasen razgled na morje in okolico. Izredna priložnost za Slovence — povratnike. Možna tudi poroka.

Angela DOVJAK
61000 LJUBLJANA, Merčnikova 1/I.

Ugodno prodam novo dvostanovanjsko hišo v Črnomlju, s prijetnim vrtom, sadovnjakom in bazenom. Hiša je na mirnem privlačnem kraju. Trofazna električna napeljava, voda, kanalizacija, drvarnica, telefon. Cena ugodna. Naslov:

ing. Ante ŠUNJERA
CBO št. 9, 68340 ČRNOMELJ
Slovenija, JUGOSLAVIJA

Najuspešnejše Helidonove plošče

LONG PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel bratov
Avsenik: Za tvoj praznik
Srebrne smučine FLP 04-031/1-2
2. Ansambel Lojzeta
Slaka: Glas njegov v spomin 04-035
3. Ansambel Jožeta
Burnika: Prijateljstvo 04-036
4. Frank Jankovič:
Bye Bye, My Baby 04-037
5. Ansambel Mihe
Dovžana: Veter ve za poti 04-034
6. Ansambel Lojzeta
Slaka: Pod Gorjanci je otoček 04-020
7. Ansambel bratov
Avsenik: Zlati zvoki 04-021/1-2
8. Slovenski oktet:
Katra 03-003
9. Ansambel Richie
Vadnal: Stara ljubezen 04-033
10. Slovenski oktet:
Sedem rož 09-009

SINGLE PLAY GRAMOFONSKE PLOŠČE

1. Ansambel Lojzeta
Slaka: Sto obljub, sto želja FSP 4-030
2. Marjetka Falk-Alfi
Nipič: Kako sva si različna 5-082
3. Ansambel Toneta
Kmetca: Očka 4-032
4. Ansambel Mihe
Dovžana: Sprevodnik 4-024
5. Ansambel Štirje
kovači: Sosedovo dekle 4-029
6. Janko Ropret:
Korakaj, korakaj 5-081
7. Mojca Pokrajculja
(dramatizirana pravljica) 1-005
8. Marjana Deržaj:
Grenka reka 5-034
9. Ansambel Lojzeta
Slaka: Titanic 4-020
10. Erazem in potepuh

Založba Obzorja ZALOŽBA Maribor

Helidon HELIDON Tovarna gramofonskih plošč
Ljubljana
Slovenija, Made in Yugoslavia

Lastov vračajo v

In kot je tako pretresljivo pel Župančič, so se zares Belokranjci odseljevali. Ne samo v Ameriko in čez lužo, kamor so odhajali prvi izseljenci, vse več jih je zapuščalo rodne kraje in šlo po zaslužek v Nemčijo, Francijo in druge evropske države.

Številne domačije so samevale, v mnogih je postal veter edini gospodar; vse manjkrat se je oglašal otroški jok — in vse bolj se je zdelo, kot da je okolica Vinice izročena propadu.

Izseljevanje se je začelo še pred prvo svetovno vojno, zlasti množično je bilo med obema vojnoma. Izseljevanje se je nadaljevalo tudi po vojni. Vesten kronist je zapisal: od leta 1965 do 1970 se je na tuje izselilo 195 prebivalcev krajevnega urada Vinica. Dve leti pozneje se je število delavcev na začasnem delu v tujini še dvignilo: računajo, da jih je bilo že 300. Prebivalci viniškega krajevnega urada so raztepeni po vsem svetu: v Avstraliji jih je po podatkih 8, v Kanadi 26, številni so v Švici, Avstriji, Franciji, na Švedskem in drugje. Največ jih je seveda v Nemčiji. In kdo so tisti, ki so se izseljevali? Zvečinoma so kmetje, razen njih pa najdemo najrazličnejše poklice: bolničarka, zidar, kovinostrugar, avtoprevoznik...

Ko so domačini brskali po knjigah, so izluščili še en podatek: 522 občanov krajevnega urada Vinica je zaposlenih doma. Toda dom je mišljen široko, sem štejejo tudi Črnomelj, Novo mesto in celo Ljubljano. V tujini je zaposlen 301 prebivalec. To so podatki za 27 vasi in krajev, ki jih zajema ta krajevni urad.

Razveseljivo je, da se zadnja leta spet vračajo: od leta 1972 se jih je vrnilo že skoraj polovica vseh, ki so šli začasno na tuje v zadnjih desetih letih...

Belokranjci so, kot vsi Slovenci, zelo navezani na svoj dom; tudi tisti, ki so že po več desetletij v tujini, pišejo, da se nameravajo vrniti. Pred vojno so se največ izseljevali s Preloke, odhajali so pretežno v Kanado in Ameriko. Po vojni je število izseljencev bolj enakomerno porazdeljeno, največ pa se jih je izselilo s Preloke in Zilj. Tisti, ki so se vračali, so prvi začeli graditi zidane hiše v teh krajih. Pravijo, da je najbolj zanesljiv znak, da se je malo ljudi odselilo iz posameznih vasi, če je še dosti s slamo kritih streh. Če to drži, potem je bilo v tem koncu najmanj izseljencev v Učakovcih in na Suhorju pri Vinici.

Pogled na Vinico ob Kolpi

Foto: Marjan Garbajs

Ko so proti koncu 1973. leta odprli konfekcijsko tovarno novomeškega Novoteksa na Vinici, je Vinica lahko začela upati, da se bodo številni izseljenci s tega konca Bele krajine vendar začeli vračati nazaj v rodne kraje.

Takoj, ko so tovarno odprli, so jo opremili z najsodobnejšimi stroji in zaposlili 75 delavcev — pretežno žensk, prav toliko so jih vzeli tudi na priučevanje. Ko bosta obe izmeni popolnoma zasedeni, bo viniška konfekcija dajala kruh 260 ljudem iz okoliških vasi na tej in oni strani Kolpe. Kaj predstavlja podatek o zaposlitvi 260 ljudi, je odveč govoriti: 260 družin bo imelo zagotovljene dohodke, zaposlitev pa je pretežno za ženske, ki so doslej le težko našle delo doma.

Možnosti za povečanje viniške tovarne so še velike: ne samo zaradi tega, ker je na tem koncu še obilo delovne sile, pač pa tudi zaradi tega, ker Novoteks dosti gradi prav v nerazvitih krajih. Načrti so zato taki, da naj bi na Vinici zgradili še eno proizvodno dvorano, drugi prostori pa so, kot so zapisali v tovarniškem časopisu Novoteksa, že zdaj dovolj veliki za predvideno notranjo razširitev zmogljivosti.

V neposredni bližini tovarne so zgradili tudi stanovanjski blok, v katerem stanujejo delavci tega obrata. K napredku kraja je prav gotovo pripomogla tudi Novoteksova trgovina, ki so jo odprli pred dobrim letom, matična tovarna pa je dobro poskrbela tudi za prehrano zaposlenih, saj je uredila v tovarni veliko delavsko restavracijo.

Tovarna, ki jo je postavil na Vinici Novoteks, je pravzaprav prva izpolnitev številnih obljub, ki so jih temu partizanskemu kraju dajali med narodnoosvobodilno vojno. Prijazni Belokranjci so skoraj tri desetletja živeli od obljub — in tisti, ki so se obljub naveličali, so se po zgledu svojih prednikov odseljevali in nadaljevali tradicijo izseljencev.

Vse do zadnjih let so se uresničevale Župančičeve besede: »Sveta si, zemlja, in blagor mu, komur plodiš; — ali poljane poznam — čigave so v soncu bleščeče? Pustil plug in motiko, v zemljo se zalezal, starec, in križ ti na grobu rjavi in poveša se; sin tvoj zaril se je živ pod zemljo — v Ameriki koplje, v rovu še zarja poljan mu mračne misli obseva, sin njegov več ne bo jih poznal, ne sanjal o njih.«

ke se gnezdo

Na krajevnem uradu so naredili tudi spisek, zaradi česa so izseljenci pretežno šli na tuje. Velika večina jih je odgovorila, da za zaslužkom. Gradnja hiš pa ni na prvem mestu želja izseljencev. Ko so odhajali, so šli predvsem po stroje in pripomočke za trdo delo na razdrobljenih kmetijah in po stroje za gospodinjstvo.

Novoteksova konfekcija na Vinici je poskrbela za delo žensk; vse več izseljencev trdi, da pridejo takoj domov, če se bo še katera tovarna odločila in postavila obrat za — moške roke.

Prav tako si obetajo tudi napredek od turizma. Možnosti so velike, saj okolica Kolpe, ki je poleti izredno topla in v kateri kar mrgoli rib, nudi prekrasne možnosti za počitnice. Na viniškem kampu se sicer že ustavljajo turisti, a to so bolj prehodni gostje. Kolpska dolina nasploh še ni turistično odkrita; pomanjkljiva propaganda, v nekaterih predelih tudi slabe prometne zveze, pa če ostanejo na Vinici slaba trgovina, slaba komunalna opremljenost in druge pomanjkljivosti so dovolj, da ne privabijo turistov kljub čudovitemu zraku in prekrasni naravi.

Viniški klub Organizacije združenih narodov, katerega delo je pohvalil tudi tovariš Tito, je izpeljal že številne akcije. Zdaj ima že nekaj časa v načrtu, da bi na Vinici postavili svet v malem: tipične hišice posameznih narodov. Če se bo ta načrt uresničil in če bo za pridne belokranjske roke dovolj kruha doma, potem zares ne bo več treba na delo na tuje — Viničani bodo lahko doma videli, kako živijo druge.

Razen te akcije domačega kluba OZN teče še ena akcija: slovenski pionirji zbirajo po dinar, da bi odkupili župančičevo rojstno hišo, pred katero stoji Savinškov spomenik tega velikega slovenskega pesnika, in v njej uredili muzej.

Župančič je pred desetletji veliko pel o izseljevanju in se spraševal, če bo domovina dovolj močna, da bo vse svoje lastovke priklicala nazaj. Zdi se, kot da mu lahko odgovorimo: lastovke se vračajo.

Ko že govorimo o Vinici, ne bo odveč nekaj besed o bogati zgodovini tega kraja. Ime kraja izvira od vina, po latinski besedi Vinitium. V okolici so našli veliko sledov o starih prebivalcih. Največja izkopavanja so bila v letih 1906 do 1907, ko so odkrivali obsežne gomile prazgo-

Mlin na Kolpi

Foto: Marjan Garbajs

dovinskih Japodov. Vojvodinja Mecklenburška je sicer več let sistematično odkopavala gomile: prekopala je 353 grobov iz halštatske in latenske dobe. Leta 1933 je bogato zbirko, ki je štela okoli 20.000 predmetov, prepeljala v Ameriko in jo 1934. leta na javni dražbi v New Yorku prodala. Takrat je izšel tudi katalog z naslovom Treasures of Carniola. Sicer pa se je srednjeveška Vinica razvila ob gradu in se prvič omenja 1082; takrat jo je Katarina Zovneška kot doto prinesla Konradu Turjaškemu.

Zaradi odlične strateške lege so jo kmalu povzdignili v trg, ki je imel lastno upravo, sodstvo in svoj grb. Grb je simboličen: ptič z razprostrtimi krili drži v krempljih grozd. Ta grb je bil v rabi do 1924.

Viniški grad je doživljal burne čase in menjaval lastnike. Turki ga niso nikoli zavzeli, v ostankih gradu pa je zdaj bife. Po zlomu stare Jugoslavije so Vinico zasedli italijanski okupatorji in jo obdali z žico in bunkenji. Vendar pa so zavedni domačini že avgusta 1941 ustanovili OF. Italijani so sicer številne domačine odgnali v koncentracijska taborišča, požigali partizanske domove, vendar upornega duha Belokranjcev niso mogli zatreti. Po

italijanski kapitulaciji je urejala življenje komanda mesta, v kraju pa so delali: centralna tehnika, kurirska postaja, čevljarška in krojaška delavnica, etapna kuhinja, bolnišnica, postaja za rekonvalescente, tu je bil tudi sedež rajonskega odbora OF.

Konec aprila 1944 so Nemci Vinico bombardirali, maja pa so jo skupaj z ustaši napadli. Ponoči 27. avgusta 1944 so Nemci in ustaši vdrli čez Kolpo, napadli Vinico, jo izropali in odgnali 43 moških. Ob tem napadu je padlo tudi 7 partizanov, istega dne je bila v bližini tudi letalska bitka, v kateri je bilo zadetih več angleških letal; Angleži, ki so se rešili s padali, pa so odšli v partizane.

Spomenik z imeni žrtev padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja so na Vinici odkrili 1957. leta. Na viniškem pokopališču stoji tudi spomenik padlim borcem. Omeniti velja, da so se na Vinici in v okolici še do danes ohranili razni narodni običaji: jurjevanje, kresovanje, pusto vanje, viniško kolo in drugi. Nasploh so se v Beli krajini ohranile pisanice, ponekod še tkejo platno, vse do danes pa se je ohradila tudi narodna noša.

A. BARTELJ
J. SPLIČHAL

Tiskovni sklad

200.— din, Janez, Edi Koren 2.— c\$, Mary Kramarich 1.— c\$, Leo Trček 1.— c\$, Angelca Benko 1.— c\$, Frank Krajnc 3.— c\$, Louis Gacnik 1.— c\$, Cecilia Windis 1.— \$, Joe Krajnc 1.— c\$.

LUXEMBOURG: Jean Medvescek 6,30.— Bfr.

NEMČIJA: Heinrich Borišek 4.— DM, Stane Zemljak 1.— DM, Franc Hribar 4.— DM, Ivan Gorjup 2.— DM, Maria Hirschberger 2.— DM, Ernest Kuronja 8.— DM, Ančka Lavš 3.— DM, Pavla Kurmanšek 2.— DM, Terezija Sluga 2.— DM, Jože Halič 1.— DM, Stanko Penič 4.— DM, Leo Močnik 1.— DM, Filip Žgur 8.— DM, Anica Strajnar 4.— DM, Drago Šober 2.— DM, Ignac Golob 2.— DM, Marija Marič 5.50 DM, Justi Kramberger 2.— DM, Tone Drobnič 3.— DM, Tone Rajh 4.— DM, Matija Galičič 2.— DM, Marija Klajder 4.— DM, Josef Brinjevec 2.— DM, Franz Bregant 2.— DM, Vinko Korber 22.— DM, Ivan Vindiš 2.— DM, Jože Bizaj 1.— DM, Ana Bučar 2.— DM, Leon Lisec 2.— DM, Norbert Ogrin 3.— DM, Vinko Marinko 12.— DM, Franz Schreiner 10.— DM, Angela Romih 1.— DM, Johan Krivic 6.— DM, Franc Bogataj 5.— din, Anton Žekš 8.— DM, Ivan Kunst 10.— DM, Alojz Zupan 3.— DM, Julijana Lamprecht 7.— DM, Marija Sampl 4.— DM, Dragica, Dušan Pepčević 20.— DM, Michael Jelter 12.— DM, Martin Popelar 2.— DM, Marija Wöller 5.— DM, Rezika Žunec 1.— DM, Štefka Klokow 10.— DM, Franja Komar 61,20 din, Franz Schepetautz 30.— din, Helena Stular 2.— DM, dipl. ing. Adolf Magdič 5.— DM, Willi Reissner 2.— DM, Josef Josef Kantuscher 5.— DM.

ŠVEDSKA: Augustina Budja 3.— Skr, Milan Meško 6.— Skr, Franc Indof 6.— Skr, Josef Medved 8.— Skr, Ernesta Maras 2.— Skr, Ivan Rancinger 38.— Skr, Marija Kukovec 3.— Skr, Jože Zupančič 4.— Skr, Janez Zbašnik 4.— Skr, Ivan Čeh 1.— Skr, Angela Budja 8.— Skr, Silva Sagadin 1.— Skr, Jožica Repanšek 30.— din, Zofija Lešnik 2.— Skr, Marjanca Gruber 3.— Skr, Andrej Kociper 6.— Skr, Karolina Butolen 3.— Skr, Slavko Koren 3.— Skr, ing. Franc Hudina 3.— Skr, Marija Koren 6.— Skr, Ciril Žitko 3.— Skr, Štefan Vekaš 6.— Skr, Ivan Maček 2.— Skr, Viktor Prestor 2.— Skr, Angela Primar 18.— Skr, Vilma Ušaj 12.— Skr, Slavko Turk 9.— Skr, Ciril Modic 2.— Skr, Feliks Jablanovec 3.— Skr, skupina rojakov 10.— Skr, Stanko Bračko 8.— Skr, Alojz Mezgec 1.— Skr, Ela Črv 7.— Skr, Franjo Breznik 3,29.— Skr, Frank Thurk 2.— Skr, Johann, Paula Bratuschek 6.— Skr, Ivanka Čok 3.— Skr.

ŠVICA: Zalika Suter 2.— Sfr, Anica Petiner 8.— Sfr, Jože Ličen 1.— Sfr, Foto Th Geel 4.— Sfr, Marija Breznik 15.— din, Marta Jochum-Zalar 2.— Sfr, Vida Vovk 2.— Sfr, Cilka Bizjak 10.— Sfr, Marija Dayen 1.— Sfr, Metka Kaiser 1.— Sfr, Marija Marinič 18.— Sfr, Marija Žugič 1.— Sfr, Jože Petrač 1.— Sfr, Martina Pizzopeterlin 5.— din, Vera Musec 1.— Sfr, 1.— Sfr, Brigita Lovrenčič 10.— Sfr, Janez Kvartuh 3.— Sfr, Janez Peternel 13.— Sfr, Marija Kuster-Mladovan 2.— Sfr.

USA: Anna Zagar 1.— US\$, Frank Ekar 2.— US\$, Christine Silver 1.— US\$, Mary Kukar 1.— US\$, Mary Cek 1.— US\$, Mary Tursich 1.— US\$, Mary Iskra (Aberden) 6.— US\$, Jennie Janežič 2.— US\$, John Valencic 1.— US\$, Frances T. Vidmar 5.— US\$, Victoria Vertacnik 2.— US\$, Roza Sadl 1.— US\$, Gloria Brooks 2.— US\$, Pauline Gusdon 5.— US\$, Frank Jamnick 1.— US\$, John Kucic 2.— US\$, John, Vida Kumše 1.— US\$, Martin Matjan v spomin pok. staršev Simona in Marjete Matjan iz Raven pri Tuhinju 5.— US\$, Antonija Ezzo 1.40 US\$, Stanley Rogers 5.— US\$, Ella Samanich 5.— US\$, Marica Lokar 5.— US\$, Mira Carandina 7.— US\$, Mary Krizaj 1.— US\$, Paul Barbusse 1.— US\$, Frank Zadnikar 1.— US\$, Joseph Klarich 1.50 US\$, Mary Ocvirk 1.— US\$, Albert Hrast 6.— US\$, Gertrude Trinkaus 1.— US\$, Mary Ivkovic 1.— US\$, Ana Petrovčič 2.— US\$, Tončka Simčič in Anton Konchan 4.— US\$, dipl. ing. Franc Kalan 3.— US\$, Joe Pintar 6.50 US\$, Marija Tepeš 1.— US\$, Sabina Zgrabljic 2.— US\$, Frances Peklay 2.— US\$, Mary Obreja 1.— US\$, Gabriela Pressler 5.— US\$, John Erjavec 1.— US\$, Amalia Bolko 2.— US\$, Zofi Mozek 2.50 US\$, Edvard Tomsic 5.— US\$, John Sporar 1.— US\$, Anton Štibelj 2.— US\$, George Bole 1.— US\$, Jennie Brumen 7.— US\$, Mary Mahne 3.— US\$, Anton Rous 1.— US\$, Štefka Strmole 1.— US\$, Angela Desnica 2.— US\$, Mary Kozel 2.— US\$, Joseph Cadonic 2.— US\$, Maks Marolt 80.— din, John Zugich Sr. 1.— US\$, Frances Vodopivec 5.— US\$, Mary A. Smith 1.— US\$, Katy Bernik 2.— US\$, John J. Zugich Jr. 1.— US\$, Joseph Paulic 1.— US\$, Drago Sumen 6.— US\$, Tony Mlakar 1.— US\$, Elizabeth Augustine 1.— US\$.

VENEZUELA: Albin Brundula 5.— US\$.

Zgornji prispevki so bili vplačani do 5. februarja 1975.

Vsem se iskreno zahvaljujemo!

Uredništvo in uprava Rodne grude

AVSTRALIJA: Gabriela Sass 4.— DM in 0,45 Lstg, Jelka Rehdner 1,26 Lstg, Katarina Smith 0,36 Lstg, Zvonko Groznik 2,50 \$, Sergio Mazzeni 1,04 Lstg, Slavko Prinčič 1,32 Lstg, Franc Kaucic 5,50 a\$, Darinko Hafner 0,55 Lstg, Vinko Jager 1,65 Lstg, Bruna Kesmic 0,89 Lstg, Štefka Breznikar 0,91 Lstg, Anton Golc 1,70 Lstg, Polde Oter 0,77 Lstg, Ivanka Škof 1,11 Lstg, Peter Bole 1,70 Lstg, Ivan Hace 1,32 Lstg, Marija Stariha 0,76 Lstg, Jože Hosta 2,50 Lstg.

AVSTRIJA: Anton Rosc 35.— Asch.

BELGIJA: Olga Rafolt-Gorjanec 180.— Bfr, Friderik Jošt 80.— Bfr, Karl Romih 310.— Bfr, Anton Stembergar 130.— Bfr, Francka Kovše-Kalan 130.— Bfr, Silvester Bogovič 100.— Bfr, Josef Krese 30.— Bfr, Tončka, Franc Trkaj 100.— Bfr, Andrej Stradovnik 80.— Bfr, Risto Dabič 50.— Bfr, Katarina Čargo 300.— Bfr, Terezija Revinšek 50.— Bfr, Jože Erdela 40.— Bfr, Jean Smrke 10.— Bfr, Pankracij Spital 40.— Bfr.

FRANCIJA: Marija Kropivšek 17.— FF, Marie Salmic 15.— FF, Slavica, Franjo Ozbolt 24.— FF, Jean Trstenjak 7.— FF, France Adamic 7.— FF, Helena Jeras 15.— FF, Marica Čufer 7.— FF, Josef Koncina 7.— FF, Julijan Leban 5.— FF, Franc Pavlič 5.— FF, Danijel Tušar 5.— FF, Adolf Garber 14.— FF, Ani Martinčič 5.— FF, Antoine, Barica Pirman 5.— FF, Amalija Kropivšek 10.— FF, Ivan Gradišnik 7.— FF, Rose Rupnik 5.— FF, Emeric Jakic 12.— FF.

HOLANDIJA: Francka Kurnig 2.— Hfl.

JUGOSLAVIJA: Frances Kobilca 10.— din, Ana Krasna 140.— din, Štefan Šajn 40.— din.

KANADA: Franz Kreiner 1.— c\$, Maria Sluban 1.— c\$, Tony Kobal 3.— c\$, Franc Hajdinjak 0.50 c\$, Henri Gerdun 2.— c\$, Steven Plevel 1.— c\$, Alojz Ivanc 2.— c\$, Rose Praprost 2.— c\$, Stan Novak 1.— c\$, Anton Radovan 3.— c\$, Joseph Cernigoj 1.— c\$, Amalija Poje 3.— c\$, Franc Zrim 2.50 c\$, Maria Sinko 1.— c\$, Joe Colnar 1.— c\$, Pavlina Branisel 1.— c\$, Ludvik Dermaša 1.— c\$, Ivan Jerebič 3.— c\$, Vaclav Krancan 5.— c\$, Jože Mikolič

Ostrež v Zasavju

Foto: Janez Klemencič

Za zdravo in udobno bivanje

V gospodarno zasnovanem montažnem delu posameznega družinskega doma tipa S-412 je 103.65 m² čiste površine. Vse naše montažne domove je seveda moč podkletiti.

Prijubljeni posamezni družinski dom tipa S-406 s 74.83 m² čiste površine v montažnem delu sodi v vrsto naših srednje velikih stanovanjskih izvedb.

Ena izmed planinskih počitniških hišic, ki so tako kot obmorske mikavna manjša domovanja v vseh letnih časih.

- Po dognanjih, ki imajo polno veljavo v skandinavskih deželah, v Združenih državah Amerike, v vseh najbolj razvitih delih sveta, izdelujemo in hitro postavljamo 17 tipov montažnih posameznih in 11 tipov montažnih vrstnih družinskih domov. Med njimi je moč najti rešitev za različne potrebe družin.
- Serijska proizvodnja sestavnih delov po mednarodno priznanem sistemu GIS in uporaba sodobnih gradiv izredne trajnosti zagotavljata enostavno vzdrževanje hiš pa zdravo in udobno bivanje v njih.
- Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani nam je izdal uradno potrdilo o požarni varnosti ter o toplotni, zvočni in vlažnostni izolaciji, specializirani in svetovno znani inštitut pri znameniti univerzi v Stuttgartu pa že dolgo spremlja in nadzoruje našo proizvodnjo.
- Pri snovanju sestavnih delov upoštevamo domače in tuje predpise. Zaradi tega so naš sistem odobrili tudi v Zahodni Nemčiji.

sodobni
montažni
družinski
domovi
in počitniške
hišice
z mednarodno
priznanim
znamenjem
kakovosti

Zahtevajte naša pojasnila. Na vašo željo jih nemudoma oskrbimo tudi vašim sorodnikom, prijateljem in znancem kjerkoli doma ali na tujem. Izpolnite ta odrezek in ga v ovojnici ali na dopisnici pošljite na naš naslov MARLES — montažne stavbe, 62000 Maribor. Pojasnila damo tudi telefonsko (062/23-551) in po telexu (33-143 yu marle).

Priimek: _____
Ime: _____
Kraj, ulica: _____
Pošta s številko: _____
Država: _____
Zaželeni podatki: _____

rodna gruda

marec 1975
številka 3
letnik 22

revija za slovence po svetu
magazine for slovenes abroad
revista para los eslovenos en el mundo

slovenija

english section

Na Sinjem vrhu nad Vipavsko dolino

Foto: Ančka Tomšič

The Letters to the Editor

My dream of visiting the village where my father came from in Slovenia came true in July of 1971. Having a six week vacation from my job I went to visit our son in Spain who was in the United States Navy at that time. My daughter and wife Mary wanting to see Rome we continued on to Yugoslavia. Driving Croatia I did arrive in Beltinci, Slovenia. This is located in the north eastern part of Slovenia in the Prekmurje region. At the city hall in Beltinci I did get information that my fat-

Roman Possedi

her's godfather was still living in the village of Izakovci. The thrill of my life was when I found father's friends and relatives. How beautiful that was. I had taped greetings on tape of my father and it was hard for the relatives to believe they were hearing father's voice. Also taped the voices of the relatives to bring back for my father to hear. Yes, you can guess the following year 1972 my first customer to sign up

on my Polka Tour to Slovenia and Europe was my father.

What a wonderful reunion that day in July 1972 when my father returned to his home 52 years later. With five musicians in my ensemble and a bus full of tourists and my family, the village of Izakovci and father's relatives sure had the welcome party complete. This was one of the highlights of our tour, the people still talk about the party in father's home town of Izakovci as one of nothing but wonderful people, and big hearts.

Once again in 1973 with my second Polka Tour of 254 Passengers on our flight, we visited father's home town of Izakovci and had another great party with his relatives and friends and my family.

Having been ill in the later part of 1973, I had to relax for a while and had no tour in 1974. So now after a one year absence from visiting Slovenia, I will lead a third Polka Lovers Tour with my ensemble. Am looking forward to seeing all my dear relatives and friends, Musicians and the staff at Rodna Gruda and my fans who have seen me on Ljubljana Television and at the big picnic at Škofja Loka.

Thanks to Tone Bučan a musician from the Ljubljana area who plays a beautiful harmonica for helping me get Zupan to make me the first 4reed Button Accordion in Slovenia. As you notice in the photograph how beautiful it is.

The most wonderful experiences of my life will be the memories that I have of Slovenia that will remain intact, so others as well myself will be proud to be part of. Also my wife Mary who worked so hard with me on the tour.

MARY & ROMAN POSSEDI
CHICAGO, ILLINOIS, USA

The Family who love Yugoslavia

Mary F. Prasnikar was born in Naklo, near Kranj, Gorenjsko. Her maiden na-

Mary Prašnikar on the coach — »Kmečka ohceta«

me was Cankar. She attended the school in Škofja Loka. When she married Martin Prašnikar from Zagorje of Savi, they came to America. Upon coming to America and settling in Harwick her husband Martin was very active in the S.N.P.J. and she joined him in the many activities. Some of these activities are as follows. Mary was elected as recording Secretary of Lodge 419 of Harwick. Today she is the president of the Lodge 419. In 1948 she was elected as District Vice President of the Supreme Board of the S.N.P.J. in Chicago. In 1949 she was chosen to represent the S.N.P.J. to visit and report on conditions in Yugoslavia. During the early years of their marriage, Mary and her husband Martin were members of the Slovenian Singing Society, Slavček. Mary organized the Slovenian Ladies Auxiliary in Acmetonia in 1941 and was its first President. In 1948 Mary was elected as president of the American Slovenian

Day and Radio Program, broadcasting from W.L.O.A. in Braddock. She became the Slovenian Announcer for the American Slovenian Hour in the year 1958 until 1963. Mary resigned as the Announcer due to her Tavern and is now devoting her time to the tavern business. Mary was probably the First Slovenian-American woman to participate in the parade of the Kmečka Ohcet in Ljubljana, Slovenia in the year 1968 and also she participated with her relatives in the Kmečka Ohcet in 1974 and plans to again in 1975. This past year in May 1974, she attended the Kmečka Ohcet with her granddaughter Karen Prasnikar, who is now a Probation Officer in Pittsburgh, Pa.

This was the first trip for Karen and she is looking forward to returning also. Mary has made twelve trips to Slovenia and has always enjoyed seeing many of her relatives and friends there. Aside from the many activities involving the Slovenian Culture, she and her husband were the parents of four sons and a daughter, Dolores Prasnikar who also made a couple of trips to Slovenia and also her sons and their wives, so you see Yugoslavia is known and liked by the Prasnikar Family. Dolores is teaching in Fox Chapel, Penna; at the Present time Mary is the proprietress of Prasnikars Tavern on Wenzel Drive., Harmaville, Penna.

MARY (METZIE) KOZEL

Where the sun keeps rising

For the American Slovenian once living in Slovenia's littoral, Ottavio Brajka's Ensemble concert meant a great deal: Subtle pride assembled the «Primorci» into Cleveland's Slovenian National Home during January, 1975 to listen to composer Brajka's present-day folk music which originates in the hinterland sym-

bolically known for its stone, chicory gardens, corn meal polenta and tart wines.

Backstage, anxious thoughts readied the three musicians and three singers into authentic costumes researched through Ljubljana's ethnography museum while comic Giovannin Bizjak explained the group performs in the coastal regions of Izola, Kvarner Bay's Hotel Palace in Portorož, port city of Koper and at masquerade celebrations in Jušiči.

»We are not professional but we entertain our listeners,« continued vocalist Nadja Bizjak. »Audience's acceptance is felt in our opening numbers and I understand the Cleveland audience will be more reticent,« worried Nadja.

Three hours later the wine-sipping listeners were still cheering the melodies and recognizing familiar regional dialect lyrics as the ensemble continued with modern dance music.

JO MIŠIČ

NEWS IN BRIEF

Open Yugoslavia

According to world standards, Yugoslavia is a small country but it is nevertheless known all over the world. It has obtained a great reputation mainly by its policy of non-alignment and its support to all the peace-loving and progressive movements in the world. It is in such an atmosphere that the Yugoslav political new year began. In the first days of January our country received a number of prominent political representatives from four continents. We welcomed representatives from Kuwait and Hungary, a delegation of United States Congressmen and the Australian Prime Minister, Gough Whitlam. At the same time the President of United States, Gerald Ford, sent President Tito a special

letter saying that he was very pleased to receive the invitation to visit SFR Yugoslavia.

Visit of Australian Premier

In his toast at a dinner given in honour of Australia's Prime Minister, Gough Whitlam, President Tito said: »In your country there live also our fellow country-men. Some of them came to Australia before the Second World War and some after it. They are, however, two different categories of people, differing from each other in many respects. Those who went to your country before the war emigrated simply to earn some money, because they lived in great poverty. Among those who came straight after the war there were, however, also the quislings who had co-operated with the enemy and committed great crimes, of which you and your nation were not informed. Therefore, it is understandable that conflicts and hatred arose between these two categories of people who had found their home in your friendly country. Such things were certainly not in the interest of our country. We know that you, Mr. President, yourself, and your government, did us a great favour when you become aware that it is not unimportant who comes from Yugoslavia, and that it is necessary to restrict the activities of those Yugoslavs who have done a lot of evil to their homeland and to prevent them from settling in Australia so as to ensure peace for all those who had emigrated in order to work and live as honest Australian citizens. You have contributed a lot towards the improvement of this situation.

Australia's Prime Minister, Gough Whitlam answered President Tito's toast with the following words:

»Our two countries are connected by the time which extends to the life of two whole generations. Our co-operation began at

Mrs. Mary Stter, Marica Lokar and Anna Kutcher listening the Ottavio' Brajko's ensemble

The family Jože Leban from Tolmin

Ensemble Ottavio Brajko in Slovenian littoral costumes

the outbreak of the First World War and was continued later on during the Second World War when Yugoslavia was the only European country which rebelled and fought against the enemy.« Talking about our people in Australia, Mr. Whitlam said:

»Mr. President, you have talked about several hundred thousand Yugoslavs who now live in Australia and, at the same time, you have pointed out the problems which have occurred in Australia from time to time and caused difficulties in the relationship between our two countries. These difficulties were caused by a small group of people who had betrayed their country when she was in the greatest trouble and then came to cause trouble for the country which they had chosen for their new home.

I'd like to assure you that the majority of Yugoslavs who at present live in Australia are very good citizens. They are proud of their native country and loyal to the country in which they live now.« The joint Australian-Yugoslav report on the visit to Yugoslavia of Australia's Prime Minister also mentions our emigrants as a bridge which can bring the two countries even closer together.

Twenty-One Million Inhabitants

According to the Federal Institute for Statistics, there were 21,260,000 people living in Yugoslavia, on December 31st, 1974. This is about 200,000 more than at the end of 1973. It is expected that by 1985 the Yugoslav population will reach 23 million. In 1974 the increase in population in the whole of Yugoslavia was 0.85 %. The highest increase, 2.9 %, was in Kosovo, the lowest being in Vojvodina. In Slovenia the number of births per hundred inhabitants is increasing slowly.

Artificial Kidneys from Niš

The factory of electro-medical equipment, part of the Electronics Industry of Niš, is going to be our first factory for the mass production of artificial kidneys. Production is to be started this year. The factory in Niš will supply the Yugoslav health service and some foreign clinics with about 100 devices of this kind which so far have had to be bought abroad.

One Million Books

Some time ago the publishing house »Borec« of Ljubljana celebrated fifteen years of its existence. During this time 286 books with a total sale of 1,213,000 co-

pies have been published. In addition to this »Borec« publishes the magazine »Borec« (»The Fighter«), the magazine for young, »Kurirček« (The little partizan courier«), and the magazine »TV-15«.

The main activity of the publishing house »Borec« involves the publishing of documentary books, memoirs and literary texts dealing with the National Liberation War in Slovenia and with other liberation movements in the world.

»UKANA« on T.V.

It is well-known that the film adaptation of the T.V. series »Cvetje v jeseni« (»Blossoms in Autumn«) was chosen as the best Yugoslav film a few years ago. This T.V. series has been shown with great success to our fellow countrymen in Canada, the United States and Australia and therefore Ljubljana T.V. is making plans for a new, much longer series which has already aroused a lot of interest. This is a T.V. series to be made after a novel by Tone Svetina, entitled »Ukana« (»The Trick«) which was Slovenia's best-seller some time ago. The screen-play for the new series has been written by the writer Ivan Ribič, who has planned 27 episodes, each of which is to last 50 minutes.

Yugoslav Goods Exchange with the U.S.A.

At the invitation of the Yugoslav Government the President of the American Export-Import Bank, Mr. William Casey, visited Belgrade in January. Mr. Casey pointed out that, during the last few years, the American-Yugoslav goods exchange had been considerably improved. This year the total value of goods exchange will amount to 650 million dollars.

Around Slovenia

FILOVCI is a village in Murska Sobota district which used to be called the village of potters, as at almost every other house pottery was made. At present Filovci has 940 inhabitants, most of whom are farmers. Because of the great number of potters, there used to be a pottery co-operative at Filovci. Now it doesn't exist any more, as many former potters have found other work. There are only four professional potters at Filovci at present. In times past the potters used to sell their products at country fairs whereas nowadays pottery is bought by various trading firms. Although Filovci is a farming community one member of almost every family is professionally em-

ployed, which has contributed a lot to the faster development of the village. Instead of the old houses with straw roofs new modern houses are being built and the local roads are going to be asphalted in the spring.

TRŽIČ, our old industrial town in Gorenjsko, known for its shoe-manufacturing industry and its weaving-mill, was an important worker's center before the Second World War and particularly during the war. Like many other towns, Tržič made great progress after the war. Many new buildings have been built and several old ones modernized. Recently it has been decided that the old town centre in its original form should be restored. The old houses in the centre with their stone portals are real historical monuments and so the centre deserves to be preserved for future generations. The first part of this project has already been carried out with the help of the students of architecture.

AT KRKAVČE IN PRIMORSKO, on the farm of Viktor Ternar, a small oil press for olive oil has been working, so they say, for over three hundred years. In the past there used to be a lot of such presses but now there are only three left along the Slovene Coast: one at Krkavče, one at Sečovelje and one at Plavje. The olive groves in Slovenia are slowly dying out as there are fewer and fewer people to look after them. »The young people are not really interested in groving olive trees. Olives are plants which need good care just as any other«, tells us one of the last »millers« for olive oil, Viktor Ternar. This year's production of olive oil will be particularly low because of the damage caused to olive groves and vines by hail. Nevertheless, a small amount of olives have gone through Ternar's oil press which is, of course, different from those used in the past. Whereas in the old oil presses olive seeds had to be pressed by hand, the oil-presses have now been electrified.

IN KRANJ, the factory of rubber, leather and chemical articles, »Sava«, celebrated the 25th anniversary of workers self-management on January 7th. Twenty-five years ago »SAVA« was the first factory in Slovenia and the second in Yugoslavia which elected the workers' council to be in charge of the management. This council had thirty-three members. The silver jubilee of the socialist management of the factory was solemnly celebrated. At the meeting held on this occasion, Andrej Marinc, the President of the Executive Council of SR Slovenia, congratulated Sava's working collective on behalf of the invited guests. He pointed out that »in Yugoslavia self-management socialism is not an experiment any longer, but is a real system of social relationships.« The

Alpine pasturage Krstenica

Photo: Ančka Tomšič

best workers were awarded bronze, silver and gold badges at the meeting. IN MARIBOR the well known factory of motor vehicles, TAM, has successfully asserted itself on the foreign market. In spite of the strong competition of similar factories TAM exported the first few tourist buses to the Dominican Republic last year. This was only the beginning of export to the Dominican market. TAM expects very favourable export results this year. According to the talks held so far, it is estimated that the orders from Poland, Columbia, the Dominican Republic and Nigeria will reach a total value of almost 20 million dollars.

The House Of Delegates

Many events of importance in latter-day Yugoslav history have taken place in the impressive edifice of the National Assembly of Yugoslavia on Revolution Boulevard in Belgrade from the day in 1945 when the Republic was proclaimed up to the promulgation of the new Yugoslav

Constitution in February this year, which denotes a definitive break with conventional parliamentary methods and augurs a new era in Yugoslav assembly life with the introduction of the delegates system. In other words, it means that there are fewer professional politicians in the assembly chambers and more working people who are directly familiar with the problems of life and work. According to law, half the delegates of the Federal Chamber, one of the two assembly chambers, come directly from the field of labour, which has also been put into practice at this year's elections, when over a million Yugoslavs were elected to various delegations. This has given the working class a dominant position in political decision-making at every level, from the working organization and communal assembly up to the republican and provincial assemblies and the Assembly of Yugoslavia, the topmost body of self-management and government.

In the other chamber of the Yugoslav Assembly, the Chamber of the Republics and Provinces, one of the most important principles of the Yugoslav Revolution, the principle of equality of the peoples and nationalities is being put into practice. It adjusts the positions of the republics and provinces on different matters of importance to the Yugoslav community and materializes their direct participation in the passing of decisions in the Federation. More autonomous in pursuing policies within their bounds, the republics and provinces are also more responsible for their own development and for the development of the Yugoslav community as a whole.

A Biologist's View of Prekmurje:

In the Land of Storks

The green and brown patches of the plains speed towards the rows of slim poplars on the horizon. White dots — houses — emerge out of the greenness of the plains and give an anticipation of a life hard and proud. In the north the hurrying plains meet rolling hills, low in some places, higher at the next; with their fields they face the sun, the damp woods at their backs are enveloped with darkness. Cottages peeping through the trees are the homes of our peasant, built on the clayish and meagre ground. This is Prekmurje, the land of bluish distances, wide plains and rolling hills. Its attractiveness doesn't lie in loud intrusive forms and inaccessible mountain peaks; its beauty is shown in the waving of golden cornfields, and in the greenness of the meadows and the woods, which calm man down, filling him with hope and the feeling of being at home.

The Marsh along the Mura

Along the River Mura there spreads the widest plain in Slovenia. There is a belt of land either side of the river altogether about fifteen kilometres wide which is marshy and here the Mura is accompanied by forests; right on the river bank there grow exuberant willow-trees and poplars, whereas, in the middle of forests, straight and tall ash-trees and elm-trees prevail. In those parts which are the furthest away from the river, one can sometimes come across oak woods; but they have been mostly turned into fields and meadows.

In the time of heavy rain the Mura overflows its banks. Its abandoned backwa-

ters, which usually contain only pools of still water here and there, then liven up again and become a part of the Mura's vast stream which spreads widely across the plain. Not only the tall and magnificent trees contribute to the jungle-like atmosphere; the undergrowth, which can reach a height of two metres, swarms with life.

The Long-Legged Dignitaries

The marshy ground along the Mura is a real paradise for marsh-birds which are usually very timid and therefore people cannot find out much about them. A kind gamekeeper from Mota in Prlekija showed us the nests of some grey herons. These easily frightened birds build their nests on the top high poplars in remote parts of the forest where man's foot hardly ever treads. We caught sight of them early in the morning when they were standing very dignified in the dew of the marshy meadows, waiting for prey. Grey herons are mainly migrating birds and according to fishermen, they make their stops all along the Mura.

White storks, too, find delicacies for themselves in the marshy meadows: frogs, grass-hoppers, snakes and mice. In contrast to herons, white storks are very tame; in most cases they build their nests on the chimneys of farm-houses. They very seldom nest in trees, which is characteristic for the storks from the East. Every year people look forward to their arrival which, at the end of March or at the beginning of April, symbolizes the arrival of spring. Upon their return they occupy their old nests which they mend and enlarge so that they sometimes reach the height and width of two metres. With a loud clattering of their beaks the storks greet one another or scare away enemies. The storks leave our country by the beginning of September. Across the Bosphorus they fly to warm Africa. In our country storks are protected by law, hunting being forbidden throughout the year. As well as in Pomurje, storks can be found in Slovenia also in Podravje.

You have probably never heard of black storks. This is not surprising as they are extremely timid birds and the only area where they nest in Slovenia is Krakovski gozd in the lower reaches of the River Krka in Dolenjsko. Krakovski gozd is protected as a natural reservation. If we compare the distribution of the white

The spring in Slovenia

Photo: Ančka Tomšič

stork with that of the black stork on the maps we get the impression that there are more black storks than white storks. However, this is not the case; the nests of the white storks are much more densely spaced than those of the black storks; the latter's nests are much more spread out.

Endless Plain and Rolling Hills

Towards the North where the effect of the Mura's flooding decreases, there spreads the large plain of Ravensko and Dolinsko. This plain is not endless as it seems. In the north it soon changes into the rolling hills of Goričko, 200 to 400 metres high. The climate is Panonian

with the smallest annual rainfall in Slovenia, 700—900 mm.

Prekmurje is very rich with various kinds of flora and fauna. One can never get tired of watching the full life of Nature, where everybody hurries along after his own errands, where everything is governed by the laws of nature where the mean, the greedy and the unjust are unknown and every living being has a place in the sun.

This is how we students of biology saw Prekmurje. We realize that we saw only a little of what Prekmurje has to offer to an interested eye. Therefore we would like to visit Prekmurje again and improve our knowledge of this interesting corner of Slovenia.

Tuzla — the Town of Salt

At the outlet of the river Spreča, at the foothills of the Trebavec-Majejica mountain-range and near the mountains of Ozren, Konjuh and Javornik lies the town Tuzla. This is the town which lives because of salt and dies for it, the salt which gives the people of Tuzla their daily bread and which, at the same time destroys their old homes.

»Salines«, as Tuzla was originally named way back in Roman times, is a town of controversies and of hot-tempered but kind people. Sky-scrapers, four-lane roads and department stores mix with one-room Bosnian houses, minarets, mosques, small cafès, national costumes and most fashionable clothes.

After the Second World War Tuzla had 27,000 inhabitants, now it has 80,000 inhabitants. The town is growing and developing extremely fast, but some of its old building and monuments are sinking and disappearing into the ground almost as fast as the new building sites and new buildings appear.

Tuzla is situated on restless ground. Its inhabitants got used to earthquakes and sinking. They speak calmly about these problems but it can be seen that the wounds of their town hurt them and make them sad. It is said that the number of earthquakes is increasing constantly and that they are getting stronger and stronger. The last one, which took place seven months ago, reached an intensity degree of 7 and caused considerable damage.

The earth, too, swallows up everything that comes its way, without any particular order. A short while ago the health centre had to be evacuated. Its departments are now placed all around Tuzla, in firms and even in private houses. On only one street twenty-six houses sank into the ground within the space of a few years. They are disappearing one after another. Only one house is left, sunk almost up to its roof. A memorial plate containing some frightening pieces of data has been put up on it. Within a period of five years the ground sank several metres

Barely grown-up people of Tuzla recall how as children they used to sledge down the hill during the Bosnian winters rich with snow. Now there is no hill anymore. It has turned into a valley full of clods of earth. In a few years the town has changed so much that its inhabitants often argue where a certain house is supposed to have stood.

There exist no written documents about the early history of Tuzla. However, ex-

perts claim that this area was inhabited already before the birth of Christ.

Tuzla is first mentioned under the name »Salines« in the writings of Konstantin Porfirogorent (middle of the 9th century) when the town belonged to the Raška state ruled by Count Časlav. Afterwards the name »Salines« was slavenised into »Soli«.

Upon the Turkish invasion (15th century) the name »Soli« wasn't changed. It was only many years later, in 1809, that the name Tuzla (after the Turkish word for salt, »tuz«) began to be used instead of the old »Soli«.

Tuzla started to develop into an industrial town only during the Austro-Hungarian occupation of Bosnia, after 1878. At the end of the 19th century a railway was constructed and the coal mine at Kreka, two salt-mines at Simin han and Kreka and the sodium bicarbonate factory at Lukavec, were opened.

In addition to this, Tuzla grew into the agricultural centre of East Bosnia as its surroundings are rich with orchards and cattle. The town is thus an important trade centre as well.

The recent history of Tuzla is characterized by several political and revolutionary events. During the Austro-Hungarian occupation up till the First World War the revolutionary organization »Mlada Bosna« (»Young Bosnia«) was active in this town. Some of the participants in the Sarajevo assassination of Archduke Ferdinand and his wife Sophia used to live and work in Tuzla.

During the period between the two world wars, especially in the turbulent revolutionary days of 1920, the proletariat of Tuzla organized a large strike of miners which was one of the first mass movements of the Yugoslav working people against the then Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes.

At the very start of the Second World War many workers and students of Tuzla joined the partisan units. One of the most beautiful and touching poems from the National Liberation War tells about the Husinje miners of the Ozren partizan unit all of whom heroically died for freedom.

At present Tuzla is the centre of a large and powerful industrial-mining complex which includes Kreka, Lukavac, Banovići and Živinci. There are five coal-mines, two large and modern saltworks, a sodium bicarbonate factory, a factory manufacturing agricultural machines, factories for spirit and yeast production,

a coke-chemical complex, a wood complex, and several others.

In the coal-mines five million tons of coal are mined every year. A new thermoelectric power-station, the second of its kind, is now being built and, when finished, it will supply Slovenia with electric power as well.

The twenty-two salt wells in Tuzla, which remind one on oilwell towers, are unique in the world. The old towers made of wood have deteriorated with time and wind and therefore they have been replaced by towers made of iron. Two million litres of salty water with a very high percentage of salt are pumped out every year. Out of one litre of salt water as much as 300 grams of salt are obtained. Annually 500 thousand tons of salt are put on the market.

Owing to the rapid post-war development of the town and the exceptional sinking of its central part, the people of Tuzla had to knock down whole complexes of building in the old centre and, at the same time, build new sections of town on the outskirts of the old centre. As a result the two new complexes are parted by the sinking area between them and therefore they cannot be organically connected. Several buildings have been constructed without a fully worked-out urban plan which makes the situation even worse.

By pulling-down certain building, among others also the old railway station, the people of Tuzla have obtained new building areas where they are going to build a stable town centre. When the problem of sinking is solved, Tuzla will be a wonderful town.

The Horses from Lipica in Montreal

The organizers of the next Olympic Games in Montreal maintain that everything necessary for the world's biggest sports event will be ready on time. We must believe them as they have already started to sell the tickets. Many people would think that sports enthusiasts are most interested in athletics, swimming or some other attractive kind of sport. However, this is not the case. The most expensive and the most hard to get are the tickets for the horse-riding competitions. Include is the competition for carriage-horses.

Lots has been written about the pure-bred horses from our Karst, the Lipica horses. Let us quote a few authors. In his book »Lipica in njeni konji« (»Lipica and its Horses«), published by the Ger-

man publishing house »Schwarz«, Alfonz Pečovnik mentions the information provided by historian Valvasor of Ljubljana. Janez Vajkard Valvasor wrote in his unique book »Slava Vojvodine Kranjske« (»The Glory of the Duchy of Carniolia«) that the horse-breeding stable at Lipica had been founded by Arch-duke Karel in 1850. At that time Lipica was a horse-breeding centre for the needs of the Tsar's Court in Vienna. In the new breeding-stables the experience of the breeders of Arab horses was used. In the very first year of Lipica's existence Andalusian stallions and mares were bought. They are of Arabic-Berberian blood but are brought up in Spain. Their characteristics are a high step, proud bearing and fieryness. Besides the Andalusian horses, horses from Polozina, a fertile area in between the rivers of Po and Adiza in Northern Italy, were later on brought to Lipica. By means of crossing the skillful horse-breeders of Lipica obtained a pure-bred sort of horse which was the most popular at the Hapsburg court. The breeding of Lipica horses was affected not only by the latter's pure-bred Spanish and Italian ancestors but also by the specific Karst climate and food.

A »lipicanec« has a nicely shaped body, proud bearing of head and a long thick mane. He has short and strong legs, strong joints and well-shaped hoofs. The Lipica horses are very suitable for the top-level training centres for horseback riding. According to specialists this is because they have been bred on the uneven, difficult Karst ground. In his description of the Lipica horses Valvasor also notes that these horses are very modest as they graze on the Karst which is not rich with grass.

During the Napoleonic Wars the Lipica stables were moved three times and therefore it was hard to reach any significant results in horse-breeding. The stables were first moved to Hungary and then to Slavonia. After the fall of the Austro-Hungarian monarchy in 1919 our most famous horse-breeding stables were almost ruined; in the whirlwind of the First World War over half its breeding-stallions and mares for breeding were taken away from Lipica.

The horse-breeders of Lipica were no luckier with the new owners — the Italians — either. The Italians didn't show much interest in the breeding of pure-bred Karst horses. The Lipica horse-stables started a new life only after the Liberation in New Yugoslavia. After 1947 the serious, planned work and breeding was started.

This is a short history of our most well-known horsebreeding stables. The Lipica horses will take part in the next Olympic Games in Canada. »Lipicanci« are not famous for being excellent carriage horses without reason and therefore we are sure that these Olympic »competitors« will win one of the medals.

»Jadranbrod« — Tenth in the World

The united ship-building enterprise »Jadranbrod« finished the business year 1974 with success. It completed orders, mainly from abroad, for sixteen ships with a total load-carrying capacity of 1,258,490 tons. Judging by tonnage our ship-builders take the tenth place in the world. The highest tonnage — 778,000 tons — was »produced« by Uljanik of Pula. In addition to ships, nine ship engines with a total power of 111,000 HP were made at Uljanik.

In the middle of December a large ship with a load-carrying capacity of 225,270 tons was assembled at Uljanik. This is probably the last ship of its kind to be built at Uljanik. Because of the unpredictable situation on the market and the constant rising of prices it will be economically wiser for the Uljanik ship-building yard to build smaller ships in the future. The small-sized ships can be built faster and therefore the possibility of making a loss is decreased.

Alpe Adria Bowling In Ljubljana

The Alpe Adria touristic enterprise of Ljubljana which mainly organizes package-deal holidays and similar touristic arrangements, is also in charge of an attractive beer-cellar on Masarykova Street in Ljubljana. Last year Alpe Adria introduced a new attraction at this restaurant for the entertainment of its guests. This is a new bowling-alley which was arranged in the place of the former classical skittl-alley. In our country by »bowling« is meant the so-called American way of the skittle-game since it is such a popular form of entertainment in the United States. From there it spread to all continents and became specially popular in the West and East European countries.

The bowling-alleys are made of special Canadian wood and the balls are quite heavy (from 4.5 to 7.3 kilograms —the weight depends on whether children, women or men are to use the balls or if they are to be used in competition). The

balls have three holes for better grip. The rules of the game are simple. Each player throws the ball twice: first at all skittles and then at the remaining ones. The score reached is automatically registered. The fee for playing is charged according to the number of full games. A full game includes twenty throws and lasts about fifteen minutes.

The new bowling-centre, together with the beer-cellar and snack bar, is a very attractive day-time social get-together place.

Agricultural Progress Accelerated by the »Green Plan«

The so-called »Green Plan«, according to which Yugoslavia's independence in food and agriculture products is to be ensured by 1980, has already dug its roots in deep. Its influence can be noticed even in those agricultural working organizations which, up till now, had no difficulties in selling their products and were able, due to the disordered situation on the market, to turn into money goods of very low quality. In Slovenia it has become obvious that the best prospects for successful co-operation in the Green Plan involve the production of meat and the growing of potatoes whereas we will probably never manage the production of wheat and other cereals without co-operation with other republics. As the production of meat is connected with the production of milk, the dairy industry has lately been most successful.

»Ljubljanske mlekarne« (The Ljubljana Dairies) is one of the organizations which has, by the development of co-operation between individual farmers and workers in farm co-operatives, achieved very good results. So far it has helped with both the modernization and the orientation of farms to the production of dairy products, meat and poultry. A short while ago »Ljubljanske mlekarne« signed a large contract with the Mozirje Agricultural Co-operative and its farm co-operants. According to this integration contract, »Ljubljanske mlekarne« will buy off from the Mozirje Agricultural Co-operative the whole organized dairy production as well as all the market surplus of poultry production, that is chickens and eggs.

Agricultural experts expect that this kind of co-operation will contribute towards considerable growth in the agricultural production of the Upper Savinja Valley. Similar ambitious growth of production is planned in cattle-breeding, poultry, the production of eggs and the fruit processing industry.

PIRAN. — La Empresa General Naviera de esta ciudad, según los datos de último momento, ha logrado realizar grandes beneficios a costa de los viajes de cabotaje y cargo que vienen realizando sus 20 naves. Las mismas tienen una capacidad total de 240.000 toneladas. Aparte se han alquilado otras 6 naves con una capacidad de carga aproximada de 70.000 toneladas. Los 26 buques trajeron hasta Yugoslavia nada menos que 1.412.000 toneladas de carga general. Esto sería el 6 % más de lo que habían calculado. Con esto, la Empresa Naviera ha ganado 978 millones de dinares. Esta entrada es una de las más grandes que tuvo la empresa en estos últimos años. La mencionada suma representa un gran adelanto para la Empresa General Naviera. Si pensamos que esa ganancia es el 40 % más que lo cobrado en el 1973, entonces recién podemos comprender el porqué de la alegría reinante en Pirán. De la cantidad mencionada debemos mencionar que 68 millones de dinares son de ganancia líquida, es decir limpia! Aparte debemos recalcar que las divisas obtenidas — 25 millones de dólares engrasarán la cuenta bancaria de la empresa y del municipio. Si pensamos que esa cantidad de divisas representa el 73 % de la cuenta total de divisas de todo el Municipio de Pirán, entonces está todo dicho!

TRIESTE. — En el mes de enero pasaron por la frontera italo-yugoslava cerca de 2.000.000 de turistas. Casi un millón con la cédula de identidad, el resto con pasaporte. En relación al turismo del año pasado, este enero tuvo 53.000 personas más que el mismo mes en el 1974. Debemos tener en cuenta que con todo, nunca se superó todavía la suma astronómica de 50.000.000 de pasos a través de la frontera en el año 1972!

Los sábados y domingos próximos pasados fueron días de turismo. En general se formaron largas colas delante de las aduanas de Trieste y Gorizia. La mayoría de los turistas eran italianos y yugoslavos.

ANKARAN. En estos momentos se está discutiendo la manera de poder aprovechar lo mejor posible el cinturón costero que forma la zona de Ankarán y sus playas. Los ingenieros y arquitectos quieren darle una nueva cara a toda esta zona turística por excelencia. Con el constante progreso de la mano de obra, recién ahora se pueden contemplar los grandes adelantos obtenidos. Con el correr del tiempo, se formarán aquí los centros de turismo y recreación de Primorje!

El continuo progreso del puerto de KOPER hace que se tengan que readaptar todas las zonas limítrofes al mismo. Por lo tanto se tienen que adaptar en el menor tiempo posible todas las instalaciones ya existentes de la zona de Ankarán.

La zona delimitada por ANKARAN debe dividírsela. En la actualidad tiene una superficie de 42 hectáreas de bosques, playa y mar. Esta zona está dividida en forma proporcional, provisional y funcional en tres partes. La zona hotelera propiamente dicha (alrededor de la actual Adria), la parte costera y playa. La zona central la formarán los autocampos. Detrás de todo este gran complejo turístico estará situado un gran centro de recreación y esparcimiento. En el mismo habrá elementos para practicar deportes, duchas y sanitarios. La superficie que ocupará el autocampo ya está prácticamente terminada de alisar. Ahora se están colocando los artefactos y material correspondiente al mismo. En general podemos decir que será ésta una de las obras más importantes de Ankarán. En la superficie correspondiente al turismo dirigido se construirá un hotel del tipo internacional, es decir de categoría A (primera). Tendrá una capacidad de 200 camas. Otro de categoría B (segunda) con 300 camas y bungalows con 160 camas en total.

Desde ya se prestará gran atención a la zona de recreación y esparcimiento. Esto por la enorme demanda de lugares que tengan campos deportivos, salas, etc. Es lógico, pues al fin y al cabo los turistas pasan la mayor parte del día en los alrededores de la playa y de la zona costera propiamente dicha.

Además de todo lo explicado se tratará de mantener también los campos de camping para los estudiantes de toda Eslovenia y de las demás repúblicas. En estos terrenos acampan con carpas cerca de 1.000 estudiantes por temporada. Se harán muelles y caminos costeros para los autos que traigan consigo los remolques para botes o lanchas. En fin, tratará de brindar los adelantos más modernos que existan.

TRŽIČ. Tenemos ya un campeón mundial de esquí. Hace poco de esto (primeros días de febrero) que el joven BOJAN KRIŽAJ ha escrito en las páginas del deporte esloveno y mundial su mejor página. Es la primera vez, en la historia del esquí esloveno, que un joven haya alcanzado el laurel máximo en la disciplina SLALOM JUVENIL. Es decir, en el campeonato mundial juvenil de esquí. Ya hace dos meses atrás que

el talentoso y deportivo Bojan viene cosechando los mejores puestos dentro de los primeros 10 mejores esquiadores de Europa! Ahora está inspirado y continuará después de esta magnífica victoria, con la participación en las más importantes carreras de este año. Intervendrá en las competencias de Šmohorje (Austria), copa mundial en Japón, esquí lanzado en USA y Canadá. También ya se inscribió en el campeonato mundial de la FIS y la copa de Europa. Su entrenador (Sr. Vogrinec) nos dijo que espera mucho más de este joven deportista. Ahora se está entrenando para las restantes contiendas. Aparte de todo esto es un estudiante magnífico. Cuando le preguntamos de sus aspiraciones, nos contestó: Participar en los juegos olímpicos de Innsbruck!

KRMIN. En esta localidad se han realizado varias reuniones culturales. La más sobresaliente tuvo lugar a fines del mes de enero y durante el mes de febrero otras dos. Desde Pleše y Brd llegaron muchos eslovenos para ver los programas. El Director del Teatro Estable Esloveno, Dr. F. Benedetič, nos comentó del éxito obtenido en esas oportunidades. Además de las obras de teatro del folklore esloveno participaron de los actos culturales dos coros. »Valentin Vodnik« de Doline pri Trstu y »Mirko Filej« de Gorizia. Además actuó el conjunto de bailes regionales de Savodnja y la orquesta »Lojze Hlade« de Števerjan. En esa oportunidad se presentó además la obra en un acto »El músico mudo«. Además de los habitantes y personalidades del lugar concurren a estos festivales las autoridades, socios, invitados y consejeros de toda la región Triestino—Goriziana.

KRAS. En Ljubljana estudia en la Escuela Superior de Educación Física la Srta. Sonja Milič. Se está destacando como una de las mejores. Además de su especialidad (tenis de mesa) está perfeccionándose en Gimnasia Combinada. Tiene 19 años y entrena todos los días durante dos horas. Después de sus estudios piensa dedicarse a la docencia. El Club Deportivo KRAS le ayuda también en sus estudios con una pequeña subvención. Ahora está interviniendo en varios campeonatos nacionales de pin-pong. Su aspiración máxima: poder ser integrante de la representación yugoslava de este deporte.

Ostrež v Zasavju

Foto: Janez Klemenčič

Za zdravo in udobno bivanje

V gospodarno zasnovanem montažnem delu posameznega družinskega doma tipa S-412 je 103.65 m² čiste površine. Vse naše montažne domove je seveda moč podkletiti.

Prijubljeni posamezni družinski dom tipa S-406 s 74.83 m² čiste površine in montažnem delu sodi v vrsto naših srednje velikih stanovanjskih izvedb.

Ena izmed planinskih počitniških hišic, ki so tako kot obmorske mikavna manjša domovanja v vseh letnih časih.

- Po dognanjih, ki imajo polno veljavo v skandinavskih deželah, v Združenih državah Amerike, v vseh najbolj razvitih delih sveta, izdelujemo in hitro postavljamo 17 tipov montažnih posameznih in 11 tipov montažnih vrstnih družinskih domov. Med njimi je moč najti rešitve za različne potrebe družin.
- Serijska proizvodnja sestavnih delov po mednarodno priznanem sistemu GIS in uporaba sodobnih gradiv izredne trajnosti zagotavljata enostavno vzdrževanje hiš pa zdravo in udobno bivanje v njih.
- Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij v Ljubljani nam je izdal uradno potrdilo o požarni varnosti ter o toplotni, zvočni in vlažnostni izolaciji, specializirani in svetovno znani inštitut pri znameniti univerzi v Stuttgartu pa že dolgo spremlja in nadzoruje našo proizvodnjo.
- Pri snovanju sestavnih delov upoštevamo domače in tuje predpise. Zaradi tega so naš sistem odobrili tudi v Zahodni Nemčiji.

sodobni
montažni
družinski
domovi
in počitniške
hišice
z mednarodno
priznanim
znamenjem
kakovosti

Zahtevajte naša pojasnila. Na vašo željo jih nemudoma oskrbimo tudi vašim sorodnikom, prijateljem in znanec kjerkoli doma ali na tujem. Izpolnite ta odrezek in ga v ovojnici ali na dopisnici pošljite na naš naslov MARLES — montažne stavbe, 62000 Marlbor. Pojasnila damo tudi telefonsko (062/23-551) in po telexu (33-143 yu marle).

Priimek: _____
Ime: _____
Kraj, ulica: _____
Pošta s številko: _____
Država: _____
Zaželeni podatki: _____